

Augustus etiam in socios ferrum stringere, atque ita vniuerso imperio solus potitus est. Postquam autem pacē constabilitum esset regnum, summa in rebus omnibus moderatio ne vltus est, & vniuersum impetium honestis legibus & statutis confirmauit, adeo quod & ipsum dixisse ferunt: Regnum sempiternum fore, si ordinationes illæ non tollerentur. Sed quid multa? recensetur Augustus inter omnes sapientes & moderatos principes facile primus,

LIBER III.

QVI CONTINET TEM-
pus à nato Christo,

Vpræ in exordio huius libri distinximus tota hæc Chronica, et tempora mundi in tres partes, idque iuxta sententiam Eliæ, vt facilius & maximæ mutationes rerum in orbe, et certius temporum ordo cognosceretur. Quin etiam, ne id ignoraremus, non longe hunc abesse consummationem mundi. Atqui absoluimus modo propemodum quatuor millia annorum, & ferè sub id tempus natus est Christus, quod prædixit Elias propheta. Iam vero in hoc tertio libro, tertiam partem sententiæ Eliæ similiter tractabimus, & ab ea hunc librum exordietur. Et quæ non aberant Elias in ordine annorum, facile sanè perspicere potest; nam Christus Dominus noster deus & ho-

DE QUARTA MONARCHIA

mo verus commodum natus est in hanc vitam ex virgine Maria anno secundo supra quadragesimū imperij Augusti, & fuit hic annus à mundo condito termillesimus nongentesimus quadragesimus quartus. Iam vero quod ad exactam supputationem annorum attinet, desyderatur aliquid in numero annorum, nam quater mille anni completi nondum sunt. Sed adiecit propheta: Deum ante uorsurum, & maturaturum esse aduentum, ut rerum omnium finis esset viciniore. Ceterum que de natiuitate, passione & resurrectione Christi cognoscenda sunt pijs, ea omnia ex Euangelistis petenda sunt. De tempore autem quo passus est, & à morte resurrexit Christus, item & quomodo Euangelium promulgatum sit in orbe, & quo pacto denique Ecclesia sancta in vniuerso mundo creperit, postea his adiungemus.

De Germanis.

Augusti temporibus primum à Romanis tentati Germani sunt. Tiberius & frater eius Drusus cum exercitu in Germania superiori fuerunt, & eos fines inuaserunt, qui iuxta Rhetos & Vindelicos sunt. Ceterum regiones eas non plane subegerunt sub suum imperium. Rheti sunt qui Eni fluminis vallem inhabitant, Tyrolis Bregetium vsque, Campodunum, & infra vsque Nordlingium, vbi etiam nunc restat nomen Ries. Vindelici, sunt Augusta & superior Bauaria. Drusus descendit Moguntiam vsque, & inde non procul a sefectus malo quodam periit.

Sub idem tempus presidia Romanorum Cossionia collocata in Westphaliam & Saxoniam impetum fecerunt. Erat autem Saxonie dux Hermannus dictus, quem historici Arminium vocant, in Cheruscis princeps. Sunt autem Cherusci proprie

præ Herciniæ sylvæ incolæ, ab ea parte, quæ infra circa Wesurgum ad urbem Bremam vsque protenditur. Et meo quidem iudicio id Cherusci est, quod vulgo Hertzische dicunt nostri. Arminius hic præter expectationem oppressit Romanos, et fudit eorū circa 21. millia: præterea ingentes quoque copias sociorum populi Romani, qui tum militiâ cum Romanis exercebant.

Quintilius Varus dux Romani exercitus sibi ipsi gladio mortem conscivit. De pugna cõmissa exacte Tacitus scripsit, nimirum inter Luppiâ & Amisiam fluuios, hoc est, sub Castella oppido nõ longe ab vrbe Westphaliæ Padeborna. Sic enim inquit Tacitus: Quantumque Amisiam & Luppiâ amnes inter, vastatum haud procul Teutoburgensi saltu, in quo reliquæ Vari legionum, eoque insepultæ dicebantur. Porro ea strages non minorem metum atque terrorem incussit populo Romano, quàm quum Cimbri Italiam depopulabantur. Etenim timebant Romani, ne Arminius armata vi imperiũ Romanum inuaderet, & Romam vsque perveniret. Augustus periculi magnitudine adeo angebatur, quod mandarat omnes ubique in armis esse. Lachrymans etiã & magno eiulatu sæpe clamasse fertur: Quintili redde legiones. Ceterum pulsus ab Arminio Romani ex Saxonia, effecerunt, ut à vicinis bello peteretur Arminius. Erant hi tum Suevi & Bohemi ad Albim fluuium habitantes, sed hi quoque victi sunt ab Arminio, et occupatis regionibus eorum habuit Westphaliã, Herciniã, Saxoniam, Marchiam, Misiam, & Bohemiam. Imperavit circiter annos duodecim, & tandẽ per insidias suorum oppressus est. Sed hæc de Auguſti temporibus satis.

DE QVARTA MONARCHIA

Tiberius tertius Cęsar.

Anno mundi 3960.

Anno Rome 769.

Anno Chriffti 16.

Etsi post Augustum multi præclari imperatores fuerunt, (nam quum deus seruat respublicas, donat quoque eiusmodi homines, qui apti sunt rebus magnis gerendis) tamen interim subinde inciderunt principes dissoluti & prauis, vt quidam festiuo ingenio vir verissime videatur dixisse: Omnium bonorum principum imagines in vno annulo posse exculpi. Atqui summopere vtile est in historiis proposita cernere malorum principum exempla, vt ex pœnæ terrore qua puniti sunt, iram dei metuamus. Tiberius Augusti filius non fuit, sed mortuis veris heredibus Augusti, adoptauit Tiberium Liuiæ filium quem nupserat iam Augusto, & quia fuit Tiberius miles strenuus, vsus eo semper est Augustus imperatoris loco. Tiberius hic primus Cęsar fuit cui se dedit Senatus Romanus, regnavit annos vigintitres.

Anno decimoquinto Tiberij egit Christus dominus noster annum suę ætatis trigessimum, & hoc anno baptizatus est à Ioanne Baptista, & auspicatus est prædicationem Euangelij sui, pœnitentię, & remissionis peccatorum, ac vitę æternę. Fuit hoc à mundo condito anno. 3975. Anno vero trecentesimo & quadragesimo post initium Monarchię Alexandri. Adde vsque ad secundum Longimani annum centum quadragintaquinque annos. Habes itaque quadringentos octogintaquinque annos, atque hæc sunt sexaginta nouem hebdomadę, de quibus à Daniele dictum est, id quod prolixius à nobis tractatum est supra.

Anno decimo octauo Tiberij Christus serua

tor noster crucifigitur, moritur, & tertia die a morte resurgit. Porro post resurrectionē mandatum apostolis suis dedit, vt per vniuersum orbē Euangelium prædicarent, id quod auspiciati sunt facere statim, vbi in die pentecostes spiritum sanctum de cælo acceperunt post ascensionem Christi visibilem in cælum.

Est itaq; verbū dei & spirituale regnū adeoq; Ecclesia credentium seu populus Christianus iam non solum in Iudaico regno, sed in vniuerso orbe vbi ab apostolis prædicatur Euangelium, & quo scripta ipsorū deferuntur. Nam promiserat Deus operaturū se per prædicationē verbi, proinde vbi docetur verbum, ibi necesse est esse aliquos, qui pertinent ad regnum Christi, in quo dominatur, & operatur Christus, iuxta illud: Ego ero vobiscum vsque ad consummationē seculi. Huic autem Domino Christo seruatori nostro & deo vera laus, gloria, & gratiarum actio debetur in sempiternum. Amen.

Iam vero reliquum est, vt porro ostendamus, quā ingētes et graues insultus passa sit Ecclesia Christianorū, cum per externas hostium persecutiones, tum per hereticos maxime, qui subinde Ecclesie concordiam impiis dogmatibus misere discerpserunt, id quod longemaiorē cladem et contemptū attulit Ecclesie, quā vllę externe persecutiones.

Anno decimonono Tiberij post resurrectionē Christi lapidibus obrutus est Stephanus primus martyr, & eodem anno Paulus ad fidem conuersus est, id vero contigit

Anno mundi 3983.

Anno Romę 792.

Anno Christi 39.

K 4

Caſus

DE QVARTA MONARCHIA

CAius Caligula quartus Cęsar, regnauit annos tres & menses decem, vita dissolutissima fuit: omnibus sororibus suis nefando concubitu stuprum intulit, tandem domestica coniuratione a p̄fecto sui exercitus trucidatus est. Caligula hic imaginem sui in templo Ierosolymitano collocari iussit vt adoraretur, id quod & a Daniele p̄dictum erat: Quum videbit Israel idolum in tēplo collocatum, tunc finis prope erit: contigit id

Anno mundi 3987.

Anno Romę 796.

Anno Christi 43.

Claudius Imperator quintus, regnauit annos tredecim & menses nouem: veneno necatus est. Secundo anno Claudij Petrus apostolus Romanam venit, qui annos aliquot antea Antiochię p̄dicauerat: & hic initium sumit Romana ecclesia.

Anno 44. post natum Christum.

Anno 3988. post creatum mundum.

Anno 797. post initium cōditę vrb. Ro.

Anno mundi 4000.

Anno Romę 809.

Anno Christi 56.

Nero sextus Cęsar regnauit quatuordecim annos. Principio honeste vixit annos quinque, postea ob intemperantiam morum & tyrannidē flagitiosissimus fuit. Matrem suam & coniugem, & p̄terea multos p̄claros viros, inter quos & Seneca fuit, occidit. Tandem deficientibus ab eo p̄fectis suis, quum quęreretur a Senatu Romano ad supplicium, fugiens seipsum interfecit, priusquam a militibus inueniretur, idq; contigit anno aetatis eius trigesimo secundo. Atqui regnum Romanum prorsus nunc a posteris & cognatis Augusti atq; Liuię translatum est.

Nero

Neronis temporibus Diuus Petrus crucifixus est Romę. Post eum Linus Papa factus est, & postea capite truncatus est Apostolus Paulus. Et si supputes annos Pauli, prædicauit Euangelium citra ceteros annos trigintaquatuor.

Temporibus Neronis apparuit cometa menses sex, præter morem cometarum, qui tanto tempore videri non solent. Antea quoque sub Claudio visus est cometa & soles tres, qui haud dubie portendebant, tres propter principatum imperij breui concertaturos. Equidem ad eundem modum arbitrarentur ingentem cometam illum significasse, non solum seditionem, sed immutationem in toto imperio Romano, & in primis lamētabile excidium regni Iudaici.

Sergius Galba, Otho, & Vitellius.

INter hos tres cōcertatio fuit ob imperium post obitum Neronis. Cæterū Galba insidiis Othonis in foro Romano iugulatus est. Postea in Germania ab exercitu Vitellius imperator creatus est, & copias aliquot in Italiam transmisit, quibus obuiam profectus Otho, quatuor cum illis pugnas commisit, ter victor extitit, sed in quarto prælio fusus est eius exercitus. Et quanquam vltro ad eum confluere milites, tamen bellari diutius nō volebat. Etenim dixisse eum ferūt, se publicam pacem priuatę suę vitę & glorię anteponere, & quartō mense post mortuū Galbam, seipsum pugione interfecit. Interea in Oriente à militibus Imperator creatus est Vespasianus: misit is exercitum in Italiam, à quo Vitellij copię fusę sunt. Inde tumultus exorti sunt Romę, & captus Vitellius religatis post tergū manibus, & laqueo ceruicibus iniecto, in luto per plateas distrahitur, & tandem, vt commeruerat, occisus est. Nam talis erat, qui ferocis be-

DE QVARTA MONARCHIA

stia magis q̄ hominis appellationem merebatur;
 Primus hic tumultus fuit, qui propter electionem
 in imperio post Augustum contigit.

Anno mundi 4016.

Anno Romę 825.

Anno Christi 72.

Vespasianus septimus Imperator regnavit annos nouem. Vir fuit sapientia & honestate clarus, & dignissimus imperio princeps. Nam quum Caligula, Claudius & Nero nō solum omnem intemperatiam supra modum in aliis tolerassent, sed ipsi etiam exercuissent, hic contra Romę modestię disciplinas, & honestas leges restituit. Auxit quoque non mediocriter imperiū omnis generis com meatu & in prouinciis necessaria subsidia recte disposuit. Pręter hæc & medicis, et aliarum artium professoribus stipendia publica constituit Romę.

De vltima deuastatione Ierusalem.

Secundo anno Vespasiani Titus Vespasiani filius obsidere cępit urbem Ierosolymitanā, quā pascha celebraretur mense Aprilis, & postea diripuit atq; exussit mēse Septembri, Interea autem temporis tanta calamitas fuit in vrbe prę fame seditio nibus, & intestinis cędibus, quanta nunquam vlla in ciuitate fuisse legitur. Matres prę magnitudine famis coxerūt proprios filios, sed frustra, nam eos milites per vim auferabant & deuorabant, & matres interim inedia perierūt. Extiterunt multi, qui sibi ipsi mortem intulerunt. Scribit Iosephus fuisse in vrbe circiter decies centena millia hominum. Nam quū pascha esset, magna admodū in urbem multitudo conuenerat. Ad hæc quoq; qui in pagis passim habitabant per totam Iudæam confluxerāt simul in urbem Ierosolymā, non alia de causa, nisi q̄ propugnaculo tam munitę ciuitatis certissimā

sibi salutis spem promittebāt. In tam ingenti multitudi-
 ne hominū maxima propemodū pars fame, peste ac gladio periit. Titus sedecim millia Alexandriam misit, ad seruilia opera faciendā, nō aliter atque mancipia. Duo millia secum abduxit, quos in triumpho ostentauit, & in spectaculis publicis ferocibus bestiis lacerādos obiecit. Sed quid multa? nullius hominis oratio satis esse potest ad tantā calamitatem exprimendā. Voluit enim deus nouū quoddā & singulare exemplū proponere hominibus, in quo cerni posset magnitudo irae diuinæ aduersus cōtemptores pietatis. Etenim ferreū planē & adamantinū pectus esse oporteret quod ad horrendum adeo exēplum non expauesceret. Est autē omnino expēdendū in hac historia, quod si nulla erga hunc populum clementiā vsus est deus in puniēdo propter impietate, quem sibi peculiarem vocauit, quicquid ex tam sanctis & magnis patribus ortus erat, multo minus gentibus parceret. Et dum haec miratur deus, etiā misericordie & beneuolētie diuine significationem in eodē hoc exēplo declarat, nimirum ut non dubitemus post euersum Iudaicum regnum, nos qui gentes sumus reuera populum electum, & filios dei esse, si vere in Christū credimus.

Cōtigit haec deuastatio Ierosolymę anno secundo Vespasiani, id vero fuit post natū Christū anno septuagesimoquarto, post passum Christū anno quadragesimo. A condito vero mundo anno quater millesimo decimo octauo. Et steterat hoc templum post secundū Longimani annum, quingentos, vigintis sex annos.

Portenderunt hoc excidium multa horribilia signa, quę referre nos breuitatis studiū nō sinit. Toto ferme anno supra templum ardēs gladius visus est. Id vero ideo adiecimus, ne quis temere contemnat

DE QVARTA MONARCHIA

temnat signa, quę diuinę indignationis testimonia
 p̄ferunt, quibus ad p̄nitentiam inuitamur, vt
 vel auertatur, vel mitigetur diuina ultio, id quod
 ex misericordia Niniuitis diuinitus contigit.

Anno mundi 4025.

Anno Romę 834.

Anno Christi 81.

Titus octauus Cęsar regnauit annis duobus,
 Vespasiani filius fuit, p̄ditus omni genere
 heroicarum virtutum, quare commēdatus ab om-
 nibus nominari solebat: Amor & delicia humani
 generis. Porro quum sensisset machinari quosdā cō-
 tra se, vt Cęsaream dignitatē consequerentur, eos
 amice moneri iussit, vt ab inceptis huiusmodi ab-
 stinerent, nam ea in re omnes conatus vanos esse,
 & imperiū dei donū esse, & illi cōtingere, cui ipse
 largiatur, aliud nihil in eos tentauit asperius. Titus
 obiit, vt quidam putant, veneno necatus.

Post mortuum Linum tertius Papa factus est
 Anacletus.

Anno mundi 4027.

Anno Romę 836.

Anno Christi 83.

Domicianus. ix. Imperator, Titi frater, regna-
 uit annos quindecim. In Germania bella gese-
 fit, & potissimū quidē contra Catos, quos hodie
 Hellos appellamus. Incredibili intēperantia & ty-
 rannide magna vsus est Romę, quam obrē occisus
 est tandē. Expulit ex vrbe Roma Mathematicos
 et philosophos, persequutus est Christianos, eosq̄
 morte affectit Neronis exemplo.

Anacleto mortuo, Papa factus est Clemens hu-
 ius nominis primus.

Anno mundi 4041.

Anno Romę 852.

Anno

Anno Christi 99.

Nerua. x. Imperator regnavit annum vnum & mēses quatuor. Adoptavit Traianū, qui tum in Germania dux erat apud Colonienſes. Obiit Nerua annos. 68. natus;

Anno mundi 4044.

Anno Romę 853.

Anno Christi 100.

Traianus. xi. Imperator regnavit annos. 19. & mēses ſex. Primus hic inter alienigenas imperatores fuit, erat enim non Italus ſed Hispanus genere. Probitate adeo ſpectata fuit, q̄ poſtea ſemper quoties imperator deſignabat, publicis votis optari ſolebat, vt ſœlicitate Auguſtū, & probitate Traianum adæquaret. Quū præfectū prætorio deſignaret, gladium ei in manum porrexit, hæc verba ſubiiciens: Vtere hoc gladio aduerſus hoſtes meos in iuſtis cauſis. Sin minus iuſte egero, tum in meipſum ſtringito gladium. Nunq̄ amplius patuit regnum Romanum atq; Traiani temporibus, & præter exempla Cęſarum reliquorum vnus latiffime Orientales regiones occupavit. In Hungaria & Germania maxima bella geſſit.

Traiani temporibus Ioānes apoſtolus, qui pulſus erat à Domiciano, Ephesum rediit ex Pathmo inſula. Si annorum numerum reſpices, reperies doctuiſſe Ioānem plus q̄ annos ſexaginta. Deus bone, quantas calamitates vidit Ioannes tanto tempore, inter quas vel maxima fuit, excidium patrię ſuę vt bis Ieroſolymitanę, vt interim prætereā, q̄ grauiter cum multis iuſque peruerſis hæreticis depugnarit. Etenim legitur, veniſſe aliquando in balneum Ioannem, & reperiſſe Cherinthum hæreticum vna cum ſortio ſuorum ſedentē, inter quos Cherinthus acerrime diſputabat, impudenterque blaſphe-

mus

DE QUARTA MONARCHIA

mus negabat Christum deum esse. Atque surgens Iohannes, monuit amicos suos, qui assidebant, ut una secum abirent, nam non velle deum amplius ferre blasphemias tam impudentes. Ilico vero quum egressus esset, collapsa domus Chierinthum cum sua co-horte extinxit. Exemplum horrendum est ire diuine in eos, qui manifesta impietate nomen dei blasphemant, quod illos non pariat tandem inultos.

Mortuo Clementi successit quintus papa Euaristus.

Euaristo defuncto sextus papa Alexander primus huius nominis factus est.

Sub Traiano multi Christianorum afflicti sunt. Ceterum decretum postea est, ut non protraherentur in iudicium, nisi accusarentur publice prius, & tum poenas darent, atque id contigit Plinium beneficio. Perit Traianus profluvio ventris.

Anno mundi 4064.

Anno Romę 873.

Anno Christi 120.

Adrianus .xij. Cæsar annos viginti regnavit, adoptatus est a Traiano. Princeps magnę prudentiæ fuit, non bellis gerendis Traiani exemplo, sed publicę paci quacunque occasione studuit, atque hoc modo in optimam formam imperium restituit, quare & summam apud omnes laudem meruit. Post Augustum non fuit alius Imperator utilior Romano regno, atque hic Adrianus. Astronomiæ eruditissimus fuit, & quotannis sibi ipsi prognosticon conscribere solebat. Indoctos literarum professores exautoravit, sed suis beneficiis aluit interim ne egerent, & eruditos ac viles ad docendum in locum eorum suffecit. Bibliothecas quoque insignes instruit: in utraque enim lingua eruditissimus est habitus.

Adriani temporibus regnum suum restaurare coeperunt

perunt Iudei, Messia etiam quodam ex suis reper-
to, sed vicit eos Adrianus, quanquam non sine ma-
gno negotio. Postea Ierusalem iussit reparari, & à
suo nomine Eliam dici.

Christianis grauer primùm aduersatus est, &
adfligi eos præcepit, sed postea quum eruditi quidam
Christiani libellos scripsissent ad Cæsarem, qui eti-
amnum hodie extat, commotus est, ac iussit nemis-
nem deinceps religionis causâ comprehendi.

Alexandro successit septimus pontifex Xistus
primus huius nominis.

Post Xistum successit in Papatu Thelesphorus
octauus, hunc ferunt autorem fuisse ieiunij quadra-
gesimalis.

Anno Christi 140.

Antonius Pius. 13. Imperator, adoptatus est ab
Adriano, regnavit annos. 23. & tanta quidem
modestia ac studio pacis, quæ sepe fertur dixisse: Ho-
nestius esse à Cæsare vnum ciuem seruari, quàm mil-
le hostes occidi.

Thelesphoro successit Higinus nonus ponti-
fex. Higinio Pius. 10. Pio vndecimus
Anicetus.

Anno Christi 163.

Marcus Antonius philosophus. 14. Imperator
regnavit annos. 18. Is cum fratre Lucio Vero
æquo iure administrauit imperium, & duo hi pri-
mum simul imperatores fuerunt. At Verus non
multo tempore vixit in imperio, Marcus & virtu-
te & eruditione iuxta fuit insignis. Bella quoque ges-
sit in Germania, contra illos qui Morauiam & Siles-
siam inhabitabant, & aduersus Vandalos quoque.
Multas præclaras leges conscripsit quæ adhuc extat
in Pandectarum libris, integros quoque libros ædi-
dit, quos vidimus nos.

Porro

DE QUARTA MONARCHIA

Porro huius temporibus Ptolemaus astronomus vixit, cuius merito hic mentionē facimus. Nā deus voluit tam insignes disciplinas per hunc vnū virum vsq; in hęc nostra tempora cōseruari. Neq; vero Ptolemęus hic rex erat, nam tum desit Ægyptus habere reges, sed in Ægypto apud Alexandri nos philosophus erat. Ornauerat enim deus mathematicis disciplinis Ægyptū iam inde ā Iosephi Iacob patriarchę filij temporibus, per quē eas primū accepit Ægyptus, & retinuit vsq; ad hūc Ptolemęum, id vero est circiter duo millia annorum. Nam primum Alexander, deinde & Romani summo in pretio habuerunt Ægyptum hoc nomine, & ne perirēt tam preclarę artes, maximos sumptus impenderunt ad cōseruandā scholam, quę tum demum extincta quoq; est, quando translatum ā Romanis regnum Ægypti, ā Mahomete misere desolatū est. Cęterum vt reliquię saltem aliquę restarent artium tam necessariarū, voluit haud dubie Deus per hunc virum eas veluti in ordinem redigi, vt cōseruarentur apud posteritatem, quo nomine summe ā nobis gratię debentur deo. Mahometistę vero quā nihil habeant in se dignum humanitatis vocabulo, imō vero q; bestię magis, quā homines dici mereantur, vel inde apparet, q; tam vetustum gymnasium, quod iam supra duo annorum millia floruerat, cōseruatum ā tam preclaris principibus, in quo omnis generis sapientia & disciplinę non sine summo beneficio diuino tradebātur, aboleri & perire volebant.

Aniceto successit. 12. pontifex Soter, ā quo statutum est despōsatos in matrimoniū publice coram ecclesia copulari.

Anno Christi 183.

Com

Commodus. 15. Cæsar imperauit annos duodecim, & crudelitate planè Neronè adæquauit, Soteri successor in papatu Eleutherius fuit.

Anno Christi 195.

Elius Pertinax. 16. imperator regnauit menses sex. Confossus est à Juliano, qui Cæsareum nomine à militibus emit.

Anno Christi 196.

Didius Iulianus. 17. imperator regnauit menses septem, Iuris doctissimus fuit, occisus est à Seuerò.

Anno Christi 196.

Seuerus. 18. Imperator regnauit annos octodecim. Hic variis periculis restaurauit collapsum imperium.

Eleutherij in papatu successor fuit. 14. Papa Victor. Victori successit. 15. Zephyrinus. Huius temporibus Origenes fuit, qui Alexandriae sacras literas professus est, huius libri postea reiecti sunt, & disputationes inutiles & allegorias superuacaneas inuexit. Postea receptum est vulgo philosophiam Platonis sacris literis immiscere, vnde plurima incommoda in ecclesiam irrepserunt. Nam Platonis philosophia planè remota est à cõmuni vsu, et contra Aristotelis philosophia pulchro & recto ordine constat, & si vere vsurpetur & intelligatur, plurimū sanè vtilitatis adferre potest Christianis qui eruditi sunt.

Anno Christi 214.

Antonius Bassianus Caracalla. 19. Cæsar regnauit sex annos. Fratrem germanū suum Getam occidi iussit, nouerçe suę cõiugio copulatus est. Postulauit à Papiniano Iurisconsulto vt parricidium in fratrem admissum excusaret, ad quod respõsum à Papiniano est. Non perinde facile esse defendere

DE QUARTA MONARCHIA

parcidium q̄ perpetrare. Quamobrem & occidi iussit Antonius Papinianum, qui dignus erat Iuris consultus haberi, nimirum qui iustitiæ & honestatis nomine vitę periculum maluit subire, q̄ factum inhonestum probare. Nō multo post tēpore quū vicissim quoq; occideretur Cæsar Bassianus, meritas suę tyrannidis pœnas dedit.

Zephyrino successit in pōtificatu Callistus decimus sextus pontifex.

Anno Christi 220.

M Acrinus. 20. Cæsar vna cum filio Diadumeno regnavit non amplius vno anno, & mensures duos. Vterq; obruncatus perit.

Anno Christi 221.

V Arius Heliogabalus. 21. imperator imperavit annos quatuor, nullam de se nisi fœdissimę bestię memoriam reliquit, tandem à militibus necatus est.

Anno Christi 225.

A lexander Severus. 22. Imperator, mater eius dīcta Mammea fuit, regnavit annos tredecim. Bassiani filium fuisse tradunt. Cæsar creatus est nō amplius annos. 12. natus, designatus per milites, & id ratum suo cōsensu Senatus fecit. Ob virtutis studium magnę eius laudes p̄dicantur. In rebus omnibus vnius Vlpiani Iurisconsulti cōsilio vsus est, & preter hunc vnum neminē solum ad colloquiū admisit. Id vero indigne ferebāt milites, vel ea potissimum causa, q̄ ex huius viri consilio à Cæsare in officio retinebantur durius. Et quum hoc nomine irruentes semel in eum mortem minitarentur, profiliit Cæsar, & suum corpus periculis Vlpiani interposuit, & suo eum pallio texit, vt intelligerēt milites, salutem Vlpiani Cæsari curę esse. Insigne hoc erat virtutis imperatoris exēplum, quo significatur

beatatur clare, maximos principes vitam & corpus suum pro iustitia & equitate conseruanda postponere debere.

Callisto successit. 17. Papa Urbanus primus huius nominis, post Urbanum in papatum successit. 18. Pontifex Pontianus.

Anno Christi 238.

Maximinus. 23. Imperator regnavit annos tres. Is quum iuuenis esset, in Thracia pastor fuerat, postea militiam sequutus est, et ob inusitatam magnitudinem corporis, quam cum singulari audacia coniunctam habuit, eo sensim progressus est, quod Cesar ab exercitu sine omni autoritate Senatus electus est. Germaniam domuit usque ad Herciniam silviam, & superiorem eam partem usque ad Francos. Magnam tyrannidem exercuit, quamobrem & contra eum alios imperatores designavit Senatus Romanus. Et hoc nomine aliquoties inter ipsos Romanos pugne commisse sunt, in quibus iunior Gordianus trucidatus est, & natu grandior Gordianus laqueo sibiipsum vitam abstulit. Postremo autem Maximinus una cum filio suo trucidatus est a militibus.

Antherus papa. 18. post Pontianum, creatus est.

Anno Christi 241.

Gordianus. 24. Imperator regnavit annos sex. Imperator a Senatu designatus est, una cum Pupieno & Balbino aduersus Maximinum. Pupienus & Balbinus quum recusarent omnia indulgere militibus que postulabant, ab ipsis trucidati sunt Romanis, atque hac occasione Gordianus iunior imperio solus potitus est. Victoriā a Persis in Oriente reportavit, & plerasque vrbes imperio restituit. Ceterum quum inedia pateret exercitus, Philippus imperator factus est, cuius iussu trucidatus est Gordianus.

L 2 Gord

DE QVARTA MONARCHIA

Gordiano imperatore facto tantæ magnitudinis Eclipsis solis contigit, q̄ interea dum durabas luminibus incēsis vti necesse erat. Quin etiam terræ motus fuerunt, quibus perierunt & vrbes non nullæ.

Anno Christi 247.

Philippus. 25. Cæsar regnavit annos quinq̄. Genere Arabs fuit, multis annis exercitui præfuerat. Euexit hic ad imperij administrationem simul filium suum Philippum. Vterq̄ autem Decij opera interfectus est ob susceptum baptismum, et professionem Christiani nominis. Ita enim mutuis inter se cædibus seuerunt imperatores permittente deo, quod merito nobis metum terroris diuini incutere debet.

Anno mundi 4192.

Anno Christi 248.

Agitur sub horum imperio millesimus annus cōditæ Romanę vrbis, qui magnificentissima pompa ludorum secularium celebratus est.

In Papatu successit Anthero Fabianus. 19. Ab hoc ferunt baptismum insignitum Cæsarem Philippum, & fuisse Philippum inter Cæsares primū qui Christianam religionem professus est.

Anno Christi 253.

Decius. 26. Imperator regnavit duos annos. Fuit non minus prudens princeps, quàm miles strenuus, filium quoque secum vna in imperium euexit, ambo cæsi sunt à Gotthis, postquā in Thraciam irruerant & deinde Hungariam versus sese conuerterāt. Etsi autem & antea quoq̄ cum Gotthis barbaris res fuerat Romanis, tamen hic libera initia historiæ Gotthorū auspicari. Etenim habuerunt tum exercitum circiter trecenta millia, & memorabile facinus perpetrarunt in Decio vincendo prin

do principe adeo strenuo. Sed deus vlcisci tandem voluit eam tyrannidem, quòd publico edicto proposito omnes Christi cultores necari iussit. Fabianum pontificè, & Cyprianū in Africā, & multos alios sanctos viros morte adfecit. Proinde Gotthi aliarq; peregrinę gentes irruptione facta totum regnum Romanum diuellunt, ob effusum sanguinè Christianorum. Et hæc futura esse vaticinata Sybilla est. At hæc clare quoque in Apocalypsi expressa sunt.

Fabiano successit. 20. Papa Cornelius, qui damnauit hæresim Nouatij de peruersa doctrina pœnitentię. Docebat enim post baptismū acceptum relapsos in peccatum redire ad salutem non posse, & errore hoc impio multos ad desperationē adēgit, & ecclesiarum concordiam dissipauit.

Anno Christi 255.

Vibius Gallus. 27. Imperator, regnauit annis duobus vna cū filio suo Volussiano. Decio enim occiso Gallus ab exercitu Cæsar salutatus est, postea à militibus ambo interfecti sunt.

Post Cornelium pontifex. 21. factus est Lucius.

Anno Christi 257.

Valerianus Cæsar. 28. præfuit imperio annos sex, in Germania superiori Cæsar ab exercitu electus est, & id senatus confirmauit. Erat enim ex nobilissima familia Romæ natus, & strenuum se in Germania gesserat. Tandem apud Persas à rege Sapore captus est, & in turpissima seruitute vixit.

Erat enim rex barbarus tanta insolentia & inhumanitate, q̄ capto Cæsare selle loco vrebatur, & æquitaturus Valeriani prostrati tergum calcabat equum ascendēs, cæterum dignas vicissim pœnas dedit Sapores Odenato duci Romanorum.

DE QUARTA MONARCHIA

GAllienus Valeriani filius .29. Imperator vna cum patre Valeriano imperio præfuit, & post captum patrem regnavit annos novem. Eruditus in bonis artibus fuit, sed immodico luxu & crapula diffuens segniter administravit regnum, vnde plurimis regionibus sub eo diminutum est. Interea in Germania exercitus prefectus Posthumus erat, qui ob singularem in officio suo faciendo sedulitatem ab exercitu Cæsar creatus est. Ceterum quum copias suas misisset Gallienus cōtra Posthumum, paravit inter ceteros in expeditionem Francos, atque ex hac occasione primum omnium ad bellum concitati sunt Franci, qui postea etiam quum per insidias & proditorem periisset Posthumus, semper in armis manserunt, id quod & infra dicemus, quādo de Carolo tractatio incidet. Obiter autem indicare hæc volumus sub compendio, ne ignore possit lector, quæ occasio fuerit Francis, propter quam Romanis se opposuerunt primum, & eadē occasione postea & in Germania & Gallia facti sunt potentiores. Itaque ad hunc modum primum Gotthi cœperunt devastare regnum Romanum, postea Franci, ac deinde alij etiam populi, vt interrim taceam de ea clade, quæ à Persis orientibus est illata.

Anno Christi 272.

FLavius Claudius .30. Cæsar regnavit annos duos. Hic maximas laudes ob insignes & vere heroicas virtutes meruit. Quare simul ei à Gallieno ante obitum, deinde ab exercitu et à senatu pari cōsensu delatum est imperium. Incredibiliter contra Gotthos in Hungaria & Macedonia pugnavit, & victoria semper potitus est. Etiam Germanos, qui in Italiam irruerant, superavit, Restituit & Egyptum

ptum imperio. Verum inuiderunt fata vitam longiorem Claudio, fortasse q̄ indigni erant Romani tanto principe. Nam collabi iam debebat sensim imperium Romanum, quod nonnihil reparatum & restitutum est per Claudiū & tres ac quatuor alios successores eius. Ex genere huius Claudiū Constantinus Magnus natus est, id quod postea ostendemus.

Valerianus pontificem Lucium martyrio adfect. Successit illi in Papatu. 22. Stephanus huius nominis primus.

Stephani successor fuit. 23. Papa Xystus secundus huius appellationis. Xystum sequutus est. 24. Papa Dionysius.

Anno Christi 274.

Aurelianus. 31. Cæsar regnavit annos quinque, & menses sex. Propter excellentes virtutes in re militari à Claudio ad imperium euectus est. Francos gravi pugna non longe à Moguntia vicit, postea & Gotthos similiter in Illyrico. Ad hæc quoque in Oriente reginam Zenobiam superavit, quæ supra naturam muliebrem maximas res gessit, et magna bella intulit Romanis.

Meretur & inde non vulgarem laudem, quæ in exercitu & inter milites modestiam & disciplinam militarem firmiter semper servatam voluit. Accidit enim ut miles per vim stuprum inferret hospitæ suæ, quod ubi rescivit Aurelianus, gravissimo supplicij genere adulterum puniri voluit, iussit atque bores duas è summo curuari in terram usque, & utriusque ramis stupratorem adligari, ac deinde solutis magna vi iterum sursum tendentibus discerpi iuvenem. Fuit & hic Aurelianus acerrimus Christiani nominis persecutor.

DE QUARTA MONARCHIA

De Manicheis hereticis.

STatim post predicatum Euangelium sectæ & dissensiones inter Christianos exortę sunt. Verum in hoc libello animus non fuit singulorum errorneas opiniones referre, tantum maximas hæreses volui commemorare, quę multas magnasq; regiones & vrbes infecerunt sua contagione, & conturbarunt, vt cognoscat lector pius, nihil in rebus humanis pestilētius esse praua doctrina, atq; adeo etiā omnes hæreticos seditionis cupidos esse, neq; adfectare aliud, quā vt errorem suum seditione & tumultu publico tueatur et latissime propagēt. Nam Satan autor eorum mendax pariter & homicida est. Vtrunq; enim in omnibus schismaticis palam est, qui simul falsa docent & cādē per seditiones, & perturbationem rerum publicarum excitare solent.

Auueliani temporibus Manichæi hæretici primum cœperūt, & horum autor Manes fuit ex Persa oriundus. Latissime hic primum apud Arabas, deinde in Africa virus suum sparfit, quod tanto successu propagatum est, vt postea per annos ducentos sopiri nō potuerit. Caput doctrinæ eorum erat, duos deos esse, alterum bonum, alterum malum, & verunq; iuxta æternum, Probabilis visa est hæc doctrina rationi humanæ. Nam quum deus natura bonus sit, & interim malum tantam vim habeat, necessario & deum esse peculiarem, qui malorum autor esset, potentia et æternitate alteri deo æqualis. Præter hæc & alias habuerunt opiniones quas docebant, Christum non esse verum deum, neque etiam recipiebant Apostolorum libros, sed sua dogmata singularia comminiscabantur, quæ CHRISTI Euangelium quoque vocabant, gloriabantur & de peculiaribus illuminationibus
è cœlo,

de celo, dicebantq; se donare spiritum sanctum. Instituerunt & ceremonias peculiares, vsi sunt & ciborum delectu, matrimonia interdixerunt, affirmantes per hac contingere spiritum sanctum. Docuerunt & reiiciendam esse civilem potestatem.

Nam matrimonium, et rerum publicarum gubernationem ex malo deo provenisse, nō a bono deo esse constituta. Nostra etate in hanc heresim plane prolapsus erat Thomas Muntzerus apud Thuringios.

Anno Christi 180.

Tacitus. 32. Imperator imperauit menses sex,

Probus. 33. Imperator regnauit annos sex, & menses quatuor. Commemoratur hic inter laudatissimos principes, electus a militibus est, & confirmatus a Senatu. In Germania superiori & inferiori pacis constituendæ autor fuit. Francos & Thuringios vicit, & in huius Imperatoris annalibus prima Thuringicæ gentis mentio facta est.

Dionysso successit in Papatu. 25. pontifex Felix

Felici. 26. Papa Eutychianus.

Eutychianū sequutus est. 27. pontifex Caius.

Anno Christi 187.

Carus. 34. Cæsar regnauit annos duos. Filios suos Carinum & Numerianum iuxta se Imperatores fecit. Numerianus & probitate & eruditione clarus fuit. Carinus ob nequitiam Neronem adæquauit.

Anno Christi 188.

Dioclerianus. 35. Imperator regnauit annos viginti. Matura sapientia princeps fuit, & multis præclaris factis exornatus. Ægyptum restituit ad imperium. Ceterum Christianæ professionis acerrimus hostis erat. Nam pristinum statum imperij, veteremq; reipublicæ formam studebat re-

DE QVARTA MONARCHIA

uocare, & quū ex rationis iudicio ageret omnia, ferre non voluit dissentientes opinionones de religione. Et quū cognosceret in tanta varietate circumstreptentium bellorum, se solum nō posse tanti imperij magnitudinē conseruare, preterea q̄ acciderat saepe alios per seditiones imperium adfectasse, & imperatores factos esse, ipse vltro iuxta se Maximianum pari potētia voluit imperare, & is bellum in Gallia gessit.

Porro pares hi duo in imperio Augusti appellati sunt. Augusti elegerunt & alios duos, qui non potentia pares, sed veluti successores erant, neque vero illi Augusti, sed Cæsares dicebantur. Diocletianus Gallerium Maximianus Constantium elegit. Vterq̄ autem Augustus Diocletianus & Maximianus postea deponita administratione imperij ad priuatę vitę tranquillitatem reuersi sunt vltro. Verum Maximianus iterum libenter rediisset ad imperiū, vt ea occasione Maxētium filium suū in regnum promoueret, & hac de causa eum Constantius gener ipsius trucidari iussit. Ita ferē accidere solet, vt quoties ruitura sunt magna imperia, omnia seditionibus & intestinis simulatibus prius repleantur, id quod hoc exemplum testatur. Diocletianus multos annos priuatus vixit, tandē seipsum interemit quum à Licinio & Constantiano timeret sibi, quibus suspectus erat, q̄ Maxentiū hostis eorum partes esset sequuturus.

Anno Christi 308.

CONSTANTIUS. 36. Cæsar regnauit vnā cum Galerio Maximino magnaq̄ cū laude vterq̄ Cæsar fuit. Constantius defuncto Diocletiano imperauit annos quatuor, Galliarum & Germanię regiones subiectas habuit, & pacatas eas reddidit.

Fran

Francos & Alemanos vicit. Nam in hunc modū partita Germania est, Franci eam sibi Germaniæ partem vsurparūt, quę circa Rhenum sita est, Alemanni dicti sunt Germani superiores. Constantius apud Anglicos obiit, cui suffectus est in imperiū Constantinus filius.

Anno Christi 312.

Constantinus, 37. Cęsar imperauit triginta annos, restituit in quietem & tranquillitatē pristinam imperium. Nam quum crudeliter tyrannidem exercuisset Romę Maxentius, victus a Constantino in Tybri fluuio submersus est inter fugiendum, deditq; dignas suę tyrannidis pœnas, quā cum in alios homines, tum in Christiani nominis professores maxime exercuerat. Itaque annis aliquot Constantinus & Licinius vnā imperiū administrarunt in summa concordia, & tradidit Constantinus sororem suam Licinio in matrimoniū. Cæterum vsu sepe euenire videmus, in maximo imperio huiusmodi causas incidere plerumq; de quibus inter duos raro conuenire solet. Tradunt dissensionis causam inter Constantinū et Liciniū fuisse inde exortam, quod Licinius Christianis infestus erat, & petiisse sepe Constantinū ne quid huiusmodi amplius moliretur, tandem coactus magna necessitate Constantinus vicit Licinium, sed viuum reliquit hęc lege, vt deposito imperio priuatus viueret. Proinde Constantinus postea solus imperio p̄fuit, et omnia in pacem & honestas leges redegit. Primus hic Cęsar Christiani nominis professor fuit, neq; dubium est, quin vere pius fuerit princeps, nam tanto in honore sacro sanctum Euangelium habuit, q̄ in publicum suę fidei testimonium palam Euangelicum codicem

semper

DE QUARTA MONARCHIA

semper voluerit sibi præferri. Mandauit & priuat
tis sumptibus sacra Bibliorum volumina descri
bi, eaq; curauit in omnes passim regiones mitti.
Effecit vt sanctum & vtile pariter Nicenum con
cilium cogeret, vt hoc modo suis temporibus
ecclesiæ statum tranquillum redderet. Ea demum
facta sunt digna bono principe, quæ longe ampli
orem commendationem merentur, q̄ q̄ summo
pontifici multa beneficia dicitur cōtulisse. Quanq̄
& hoc nomine laudem meretur optimus impe
rator, q̄ eleemosynas & beneficia contulit ad do
ctrinæ Euangelicæ & ministrorum ecclesiæ cōser
uationem. Ceterum ea fuisse Constantinum libe
ralitate in summum pontificem, q̄ in eius vsum
vrbem Roman, & mediam imperij partem do
nauerit, quæadmodum fabulantur quidam, id nul
læ receptæ historiæ testantur.

Constantinopolis vrbs ab hoc Cæsare ædifica
ta est, & ab eo nomen habet, quum antea eodem
in loco vrbs mercimoniorum frequentia insignis
Bizantium diceretur. Constantinopolim postea
imperij sedes translata est, id quod sequentes hi
storix testantur.

Porro quum dubium non sit, esse hunc princi
pem vnum, eumq; non vulgarem ex illorum he
roum numero, quos magnis virtutibus exorna
uit Deus, originem generis eius merito hic recen
sebimus, vt cognoscatur, summas illas & heroicas
virtutes peculiariter in magnas & nobiles famili
as à deo conferri.

Claudius laudatissimi nominis imperator fra
tres duos habuit, Quintilum & Crispum. Crispi
filia Claudia in matrimonium tradita est genero
so principi Eutropio, atq; hi sunt origo generis
Constantini.

Eutro

Eutropius primarius princeps Romæ.

Claudia Cæsaris Claudij fratris filia.

Constantinus Cæsar habuit Helenam, huius filius erat Constantinus magnus, eius vxor Fausta Maximiani filia, quorum filij fuerunt Constantinus & Constans.

Theodoram priuignam Maximiani, huius filius Constantius, & hic filios habuit Gallum & Iulianum.

De Arrio heretico.

Tempore Constantini Arrius vixit. Professor hic erat in schola Alexandriæ apud Ægypti, os, ex huius heresi & errore miserabiliter Ecclesiæ concordia diuulsa est. Docuit enim Christum non esse vere & naturaliter Deum. Ceterum quibus ad hunc errorem confirmandum persuasionum lenocinijs vsus sit, longum nimis hic est commemorare. Ita autem placuit hic error orbi, quod doctissimi Episcopi & vniuersa ferè orientalis Ecclesia, plurimi etiam in occidente eum amplexi sint, interim tamen duo pietate insignes Episcopi restiterunt huic heresi grauius: Primus Alexander erat, qui impetrauit à Constantino, vt Nicenum conciliū cogeretur, in quo dānata est heresis Arriana, proinde destitutus & proscriptus ex regno est Arrius. Atqui mortuo Constantino presbyter quidā apud Constantium erat, in summa familiaritate, & cui omnia sua consilia credidit, effecit hic suo usu apud Imperatorem, vt reuocatus Arrius pristino suo officio fungeretur. Sopitum utcunq; incendium antea iterū iam exardescere cœpit vehementius, adeo vt Cæsar Constantius etiam hunc errorem Arrii amplecteretur. Ceterum statuto tandē die à Constantio, quo Alexander & Arrius inter se publice conferrent de scripturis, totam noctem

DE QVARTA MONARCHIA

in orationibus consumpsit Alexander in templo,
 orans Deum, ne Arrianæ sectæ cōtagium serperet
 latius. Quare mane sub constitutam disputationis
 horam, quum in auditorium pergeret Arrius, cœ-
 pit inter eundem ventris dolore laborare, & exo-
 nerandæ alui causâ cloacam ingressus est, vbi præ-
 ter omnium opinionem fataliter ilico periit. Verū
 extincto in hunc modum Arrio, non desit tamen
 pestilens eius doctrinæ semen latius diffundi, vt
 pote quod coniurati eius sectæ cœperunt multo
 etiā vehementius propagare. Tandem & Ale-
 xandro mortuo Athanasius opposuit se Arrianis,
 sed hic proscriptus à Constantio ex Ægypto in
 Treuerim vsque urbem profugit. Et quanq̃ lon-
 gissima hæc fuga erat, tamen coactus est exul clam-
 delitescere in octauum vsq̃ annū apud Treueros.
 Interea magna vi aucta hæc heresis serpsit per totā
 orientalem Ecclesiā, adeo etiā vt maxima pars
 Christianorum ad tempus Arrianorum sectæ ad-
 hereret, atq̃ ex hac heresi aliæ plures sectæ suppu-
 lularunt sensim. Tandem vero vbi multorum cō-
 ciliorum decretis nomen Arrianorum extinctum
 esset, tamē subinde iterū sub aliorum nominibus
 eadem secta renouata est in Ecclesia. Erant vna in
 vrbe. variæ opiniones, & sectæ diuersæ perseque-
 bantur se mutuo, adeo vt alij in aliorum templa ir-
 ruentes tumultuarentur, & eladem cōmitterent.
 Miserabilis omnino & calamitosa tum erat facies
 Ecclesiæ, quæ merito offendiculi occasionem non
 tantum gentibus prebuit, quo minus amplecte-
 rentur verbum, sed alios etiā offendit, vt à Chri-
 stianismo ad gentium idolatriam desciscerent, in-
 ter quos & Iulianus Cæsar fuit. In hæc ipsa tem-
 pora huius tam perniciosæ hereseos incidit Maho-
 met tandem, cui commode per Arrium veluti se-
 nestra

hæstra patefacta erat, fuitq; huius crudelissimi antichristi præcursor. Nam quum in tanta dissensione opinionum mentes hominum vagæ ferrentur, venit Mahomet, & tertiam viam valde prudenter excogitavit, qua mederetur errorum varietati.

Sustulit enim omnes disputationes, id quod probabant homines. Sed de his postea dicemus, & hæc satis sit retulisse de Arrianorum errore, aliisque similibus hæresibus, quarum ideo mentionem hic fecimus, ut videatur, quanta incommoda, clades, seditiones & perturbationes & reipublicæ & Ecclesiæ hereses semper pariant.

Caio in papatu successit Marcellinus. 28. pontifex.

Marcellino successit Marcellus. 29.

Marcellum sequutus est Eusebius. 30. papa.

Eusebium Melciades. 31.

Melciadi successit Silvester. 32.

Post Silvestrum factus est papa. 33. Marcus.

Non multo tempore ante obitum Constantini ingens cometa visus est mensibus aliquot, qui luctuosum bellum & motum, qui sequutus est motem Constantini, portendit.

Anno Christi 342.

CONstantius. 38. Cæsar regnavit annos. 24.
Cæterum à patre sic erat statutum imperium, ut fratres tres simul imperarent: Constantinus in Gallis, Hispania & Germania, Constantius in Oriente, Constans in Italia & Illyrico. Atqui iunior ætate Constantinus ditione imperij sui contentus non erat, sed solus regnare volebat, profectusq; est in Italiam aduersus Constantem fratrem suum, fretus nimirum fortitudine sua, quod strenuiores milites habebat. Sed temeritate hanc non passus est deus inultam diu, nam Constantinus hic non multo

DE QVARTÀ MONARCHIA

multo post cęsus est, atq; ea occasione potitus est
 Constans totius occidentis imperio, quod nō in-
 foeliciter administravit. Porro ducem Augustę ha-
 buit Magnentium cui vitam in periculo servaues-
 rat semel, hic humanissimum suum dominum tru-
 cidavit, & sese imperatorem fecit, & expeditione
 paravit aduersus Constantium. Constantius ori-
 entalem Cęsarem creavit Gallum nepotem suum
 & profectus cum exercitu aduersus seditionis au-
 torē, vicit eum. Clades tanta fuit, q̄ vt legitur, tan-
 to opere tum sint debilitatę vires imperij, vt multis
 postea annis ad pristinum robur redire nō potue-
 rit, optima & selectissima nimirum populi parte
 prostrata, vt multo tempore etiam barbaris resis-
 stere non potuerit imperium. Post hanc cladem
 commissam flagitiosissimus vir Magnentius seip-
 sum interemit, atq; ita vltus est Deus cędē in Cō-
 stantem optimum principem perpetrata.

Marco successit in pontificatu. 34. Papa Iulius
 huius nominis primus.

Porro mortuo Iulio factus est. 35. pontifex Li-
 berius, qui q̄ restitit hęresi Arrianę profligatus
 est à Constantio, & successus in eius locum est Fe-
 lix, qui ob metum imperatoris dissimulavit erro-
 rem Arrianorum. Celebratę Synodi sunt eo tem-
 pore Mediolani, & Arimini planē diuersę à decre-
 tis concilij Niceni, sed & illarum sententię postea
 statim reiectę sunt. Hęc exempla testantur calami-
 tosum eo tempore extitisse in Ecclesia statum.

Anno Christi 365.

Iulianus apostata. 39. imperator regnavit annis
 duobus. Constantij nepos fuit, & frater Galli,
 id quod supra monuimus. Eruditione tanta erat,
 quod adolescens in Ecclesia Nicomediana publi-
 ce sacras literas prælegit, postea Athenas profes-
 ctus

ctus Philosophiam didicit. Cæterum occiso eius fratre Gallo, missus est à Constantio in Gallias & Germaniã, & non procul ab Argentorato triginta millia Almanorum prostravit, qua de caussa Argentorati subito militū fauore imperator est designatus. Porro quum ob varietatem opinionum summe inter Christianos dissensiones essent, propter quas alij desperabant, alij prorsus à religione Christiana ad idolorum cultum desciscabant. Iulianus quoq; apostata factus est: erat enim etate iuuenis, & rhetorū ac philosophorū consuetudine utebatur, qui ex rationis humane captu de deo disputabant, interim tamē manifesta vi Christianos nō est persecutus, sed calliditate potius abolendos censuit. Nam scholas publice interdixit, vt nō instituerentur, existimans id quod res erat, eruditione sumnota religionis doctrinā facile interiturā. Quin & hoc vetuit, ne Christiani nominis professores ius militandi haberent cum Romanis, ne qua occasione ad reipublicę gubernationem peruenirent. Ecclesiarum bona abstulit, per risum iniquiens officium se facere Christianis, nimirum vt pauperes facti citius regnum cœlorum intrarent, quum euangelium promitteret regnū cœlorum pauperibus. Vehementer satis scriptis etiam aditis Christianorum fidem oppugnauit, aduersus ea Cyrillus scripsit diligenter, cuius liber etiamnum in oppido Pfortzensi inter Ioannis Reuchlin monumenta reperitur, non inutilis profecto qui legeretur. Respondit & Nazianzenus Iuliano, sed parum fortiter. Nam non satis efficax erat, ad eas calumnias diluendas, quibus in Euangelio cōfutando vsus est Iulianus. Urgebat hoc potissimum, quum doceat Euangelium non esse vindicandū, prohiberi & tolli ciuilem vltionem in iudiciis, &

DE QUARTA MONARCHIA

gubernationem rerum publicarum, sine qua ne stare quidem possent res humanæ vlllo modo, & hæc ipsam calumniam multis verbis tractat, quū tamē non ignoret verę pietatis studiosus, non eam vindictam prohiberi in Evangelio, quam magistratus exercet, sed studium priuata tantum vltionis, quæ sine autoritate magistratus fit. Graues admodum fuerunt Christianis callidæ hęc & contumeliosæ cauillationes Iuliani, adeo q̄ publicè aduersum tam perniciosum Euangelij hostem orabant. Itaq; quum in Persiam esset profectus, in solitudine quadam trucidatus est. Tradunt tū ex inflicto vulnere animam agentē, manum sanguine plenā ad coelum proiecisse & dixisse: Vicisti tandem Galilæe. Christum significans, quem Galilæum appellabat. Proinde factum est impietate Iuliani, quod imperium a nobilissima Constantini familia translatum est.

Anno Christi 367.

Iouinianus. 40. imperator præfuit imperio mensibus septem. Pietatē princeps insignis fuit, episcopos a Constantio & Iuliano proscriptos reuocauit, iussit etiā Ecclesiis suas decimas persolui. Febri correptus ex nimia laborū defatigatione obiit.

Anno Christi 368.

Valentinianus. 41. Cæsar imperauit annos duodecim, fratrem suum Valentem imperij consortem constituit. Valens Orienti præfuit, in occidentem Valentinianus est profectus, vterq; Christianę religionis cultor fuit. Valentinianus præfectum militum sub Iuliano egerat, sed destitutus ab eo, q̄ integritatem Christianę religionis noluit deserere, præterea quod ethnico sacerdoti colaphum infregit, a quo aqua idolatrica porrecta inuitatus est ad sacrificandum, quando Iuliani aduentum

LIBER TERTIVS

48

tum expectabat, sed eam contumeliam qua adfectus est à Iuliano illo honore rependit Deus; in quem postea subuectus est. Maxima bella gessit in Germaniâ, Saxones & Burgūdiones oppressit. Nam & hi recensentur inter Saxones, qui sub id tempus ad Rhenu fluiuiū profecti sunt, & quanquā casti sunt à Valentiniano, tamen postea recuperatis viribus Rhenum transgressi sunt, & eas regiones occuparunt, quæ hodie etiâ Burgundico nomine appellantur, sed de his postea dicemus.

Valens post defunctum fratrem imperauit annos tres. Arrianæ hereseos adsertor fuit, ceterorum impietatis huius insignes pœnas dedit, quando à Gotthis propè Constantinopolim cesus est. Etenim quum in fugam versus Valens in oppidulum se recepisset, incenso à Gotthis oppidulo con crematus periit. Mortuo Valente multa incômoda Constantinopolitanis intulerunt Gotthi, sed eos regina Valentis pecunias largita ab urbis deuastatione submouit.

Libërio mortuo pontifex quadragesimus factus est Damasus, huius scriba fuit Diuus Hieronymus adolescens.

Post Damasum creatus pontifex est Syricius quadragesimus primus.

Anno Christi 383.

GRacianus. 42. Cæsar regnauit post mortem Valentis annos sex. Valentiniani hic maximus natus filius erat, & uiuentem adhuc patre in imperij communionem adscitus est. Mortuo vero patre iuniorem suum fratrem Valentinianum unum se cum imperatorem delegit. Porro autem uidens ob innumeras seditiones turbari passim imperium, neque regi posse sine prudenti & fortunato principe aliquo, THEodosium imperij consortem

M 2   creauit

DE QUARTA MONARCHIA

creavit, eumq; in orientem misit, vbi victi sunt à Theodosio Gotthi, apud Constantinopolim, & fugati sunt ex Thracia: Gracianus in Galliis per insidias oppressus est à præfecto suo Maximo, qui seipsum imperatorē constituit per tyrannidem. Probitate & eruditione iuxta clarus princeps erat Gracianus, syncerus itē Christianæ religionis cultor, confessionem fidei suę scriptam ad diuum Ambrosium misit. Valentianus Graciani frater item per dolum à præfecto suo Arbogaste occisus est, sed ingentibus copiis collectis Theodosius Maximus & Arbogastum prostravit. Maximus capus occisus est, Arbogastes seipsum interfecit. Itaq; solus Theodosius imperio præfuit.

Anno Christi 388.

Theodosius. 43. Cesar annos regnavit. n. interfecto per Maximum Graciano. Genere Hispanicus fuit, totumq; regnum pacatum reddidit, à Germania vsq; in Egyptū. Ipse primū in Germania fuit, sed reuocatus à Graciano in Thraciam postea à Theodosio Stilico in Germaniā missus est, qui Fracos & Saxones subegit ad pacē retinendā.

Præter hæc & pacem Ecclesiæ restituit Theodosius, coëgit publicas Synodos, et religionis doctrinam in omnibus regionibus voluit divulgari. Ambrosius mortem eius lamentatus est, atq; inter reliqua sic inquit: Dilexi virum qui cū corpore solueretur, magis de statu Ecclesiarum q̄ de suis periculis angebatur. Tanta pro religione sollicitudine adfci, eæ demum verę & dignæ principibus bonis virtutes sunt.

Syricio successit Papa. 42. Anastasius huius nominis primus.

Anastasium sequutus est Papa, 43. Innocentius primus huius nominis.

De Pe

De Pelagio heretico.

Temporibus huius pontificis Pelagius in Britannia vixit, is docuit non ex misericordia Dei propter Christum sine nostro merito nos iustificari & seruari, sed ex propriis operibus, & virtutibus naturalibus veram ac solidam coram deo iustitiam parari, & remissionem peccatorum contingere, non ex fide Christi, sed nostris conatibus. Aduersus hunc grauissime scripsit Augustinus, impugnavitq; fortiter eius sententiam, & contra tutatus est, per fidem nos seruari sine nostro merito, & ex misericordia Dei consequi nos tantum remissionem peccatorum, si ea fidamus. Nam si esset remissio peccatorum ex nostris operibus, nunquam conscientiam certam esse, sed dubitare atq; in ancipiti versari semper, siquidem infirmiores sunt humani conatus, quam vt illis placari iratus deus ob peccatum, & horror mortis tolli possit. Ceterum exigere nihilominus tamen Deum a nobis obedientiam, & bona opera, et vt conscientie certae sint nos placere Deo, quod exaudire inuocantes, & seruare nos velit Deus. Id autem consistere non in nostrorum operum dignitate, sed in promissione, & misericordia Dei. Hec sententia Augustini cognita magnam consolationem adfert conscientis piorum docetq; quae vera sit fides, & interim bona opera a nobis requirere Deum. Ea enim exigit Deus, sed fide tantum vult nos peccati condonationem recipere sine nostrorum meritorum respectu. In conciliis aliquot nostrorum temporum damnatum est dogma Pelagiani.

Deuastatio quartae Monarchiae.

M 3,

Anno

DE QVARTA MONARCHIA

Anno Christi 398.

ARcadius Theodosij filius imperauit annos tredecim in oriente Constantinopoli, paribus auspiciis occidentem Honorius frater gubernabat annos vigintinouem, & uiuente & mortuo fratre, defuncto enim Arcadio Honorius superstes vixit.

De Gotthis.

Anno Christi 405.

Anno Romæ 1157.

Anno mundi 4349.

SVb hæc tempora Gotthi primum in Italiam uenerunt magna & formidabili manu. Cæsarum quum ubique multa Gotthorum mentio fuerat, nos hic summatim historias de origine & rebus gestis eorum contrahemus.

Non vnus populi appellatione cęsentur Gotthi, Vandali, Rugiani, Hunni, sed Gotthi Teutonnes sunt ex Godlandia insula, qui Liuania & Liuanix partem occuparunt. Nam vtraque hæc regio Godlandis ex aduerso per mare sita est, atque hinc est quod recte eos Procopius Cimmericos et Gethas esse scripsit. Porro hi Romanorum temporibus in Thraciam & Hungariam vsque progressi sunt, & conati sunt Romani imperatores eos repellere, sed frustra. Nos initium historiae eorum sub Decio attigimus, nam maxima prima pugna Romanorum aduersus eos sub Decio fuit, in qua & cęsus est Decius. Postea vero etsi ab imperatoribus Romanis multum negotij factum sit Gotthis, tamen in Thracia & Hungaria remanserunt, & in Asia quoque circa Constantinopolim regiones aliquot occuparunt. Hodie etiamnum fertur in Chersoneso Taurica habitare Gotthos Teutonico idiomate vtentes, & Gotthos se appellare.

Cæte

Cæterum eo tandem modo Hungariam reliquerunt & Thraciam quoq; q̄ ipsi primum sua sponte inde in Italiam, & postea in Hispanias profecti sunt, postea à Vandalis & Hunnis ex Scythia venientibus reliqui Gotthorum oppressi sunt. Hunni sedes in Hungaria fixerunt, illæ vero regiones, quæ partim circa partim infra Hungariã sitæ sunt, à Vandalis sunt occupatæ.

Sub Arcadia autem & Honorio ingressi sunt Gotthi in Italiam. Clarissimus Cæsar Theodosius filiis suis designabat imperatores duos, Rufinum & Stilliconem, eisq; curæ esse voluit adolescentes Cæsares filios, sed alter sane parum fidus in domum suam extitit. Rufinus Gallus erat natione, is extimulavit Gotthos aduersus Arcadium, sperabatq; ea occasione regno se potiturum, sed frustratus est suis conatibus, nam cæsus est à Stillicone.

Porro Stillico Vandalus erat, & quum aduersus Arcadium ex Gotthis quidam profecti essent, effecit Stillico, vt Gotthi, quos stipendio conduxerat Theodosius, dimitterentur, ad hoc etiam excitavit Stillico Vandalos aduersus Gotthos, atq; ita primum cõmotis per Rufinum Gotthis, deinde irritatis per Stilliconẽ, adduxit Radgastus rex eorum ducenta millia Gotthorum in Italiam eo anno, quem supra indicauimus. Et meminerunt hinc historię fuisse tum Romæ ingentes querelas aduersus Christum, propterea q̄ tam luctuosum casum imperij ex contemptu deorum, & neglecto pristinæ religionis cultu exortum esse putabant.

Cæterum Stillico vicit Radgastum & eius exercitum in angustiis faucibus, ab vrbe Florentia ad Apenninum. Prima hæc est historia Gotthorum in Italia.

DE QVARTA MONARCHIA

Post Radagastum alius Gotthorum exercitus venit in Italiam Alricho duce, cum hoc egit Honorius, vt ex Italiam in Galliam discederet, quæ tum à Francis, Burgundionibus & Vandalis, vastabatur, adeo vt Honorius diffideret Galliam diutius se posse retinere, ideoq; cogitauit commissurum se barbaros, vt propter Galliam inter se decertarent. Sed quid sit? dum abitū parat Alrichus, opprimit eum Stillico ex improviso, durantibus adhuc induciis, in ipso paschatis die. Postera die instructis copiis vicissim Stilliconem cedit, & percussus in eum ira Romam obsidione cingit. Honorius Rauennę erat, & Stilliconem iussit truncari, quasi parum fideliter egisset, atque adeo voluisset translatum ab Honorio imperium ipse ad sese traducere. Proinde non erat iam dux aliquis commodus ad eripiendam urbem Romanam ex obsidionis periculo, itaq; post biennalem obsidionem cepit Romam Alrichus, idq; sub annum decimum quintum Honorij, quadringentesimum et duodecimum à nato Christo, deniq; etiam millesimum centesimum sexagesimum quartum post urbem Romanam conditam.

Quod Varro scribit, duodecim vultures quos vidit Romulos, auspiciū dedisse, duraturā Romam annos mille, & ducentos, quanq̄ & hic numerus annorum non omnino ab hac supputatione remotus sit, tamen existimo eorum interpretationem proprie ad Totilam pertinere, qui postea Iustiniani tēporibus exussit & planē vastauit Romam, idq; annis centum & trigintasex post Alrichum. Etenim Alrichus non depopulatus est urbem, quin potius per edictum precepit, vt consugientibus ad templa Christianorum parceretur. Alrichus iterum abscessit ex vrbe, & non multo post

post obiit. Defuncto eo factus est Gotthorum rex Adolphus, hic rediit Romam, & accepta Placidia sorore Honorij Cæsaris, ab ea placatus pepercit Romę, profectusque in Gallias est & in Hispanias postea, atq; ita demum hoc tēporē Gotthi relicta Italia ad Hispanos se contulerunt. Nā inuaserat antea Hispanos Alrichus, & postea remanētes in Hispania Gotthi imperium tenuerunt. Venerunt in Hispaniam Vandali postea & Sueui, sed manentibus Gotthis, Vandali in Africā deuenērunt. Ab his Gotthis nati sunt Christianę professionis reges in Hispania, a quibus originem ducit clarissimus omnium Imperator Carolus quintus. Quamquam enim postea Sarraceni inuaserūt Hispaniam, in eaq; potētes facti sunt, tamen reliquos adhuc reges alios è stirpe perdere non potuerunt.

Anno Christi 456.

Anno Romę. 1207. venit ex Africa Romam Genserichus Vandalus, & fœdissime vastauit urbem. Cæterum q̄ habuerit causam Genserichi aduentus, tum dicemus, quando de Vandalis sese tractandi offeret occasio.

Dietrichus de Berna.

Postea in Italiam Gotthi non venerunt, nisi Zenonis Cæsaris temporibus, quando Othacarus Romę potens erat. Is barbarus erat ex Rugia oriundus, & Romę stipendia fecerat sub Augustulo, & eadem occasione potens factus summam tyrannidem exercuit, adeo q̄ subsidia aduersus eum Romani postularunt. Tum vero missus est a Zenone Dietrichus cognomento de Berna appellatus in Italiã, is occiso Othacaro regnauit in Italia annos duos & triginta, pacis amantissimus fuit, & de tota Italia optime meritus est, adeo q̄, vt testatur historia, Italia nunquam vsa sit principe extero clementiore.

DE QVARTA MONARCHIA

flore. Contulit quoque multa bona in vsum eccle-
 się, ad alendos ministros verbi, & doctrinā religio-
 nis conseruandam. Sed Arriana heresi infectus erat,
 quemadmodum & Gotthi reliqui. Nam postulan-
 tibus Gotthis ab imperatore Valente sacerdotes,
 à quibus in religione Christiana instituerētur, Ar-
 rianos doctores misit. Porro meruerunt clarissime
 huius Dietrichi virtutes etiam eas laudes, quę ho-
 die etiamnum celebrātur carminibus illis, quę vul-
 go solent decantari. Gigantū in illis mentio fit, quī
 barbaros significant, quos vicit et profligauit Die-
 trichus. Cognomento autem de Berna appellatus
 est, quod frequenter Veronę cum aula agere sole-
 bat. Præter hunc & alius fuit Dietrichus similiter
 Gotthus, cuius virtute Attila cæsus est, sed ipse in
 eodem cōflictu periit. Vir tantus fuit, quod præter
 eum nemo facile cōtra Attilam tentare quippiam
 valuisset. Is vero Dietrichus non Bernensis dictus
 est, sed cognatum eius fuisse constat. Vixit autem
 ante tempora Dietrichi Bernensis annis quadra-
 ginta.

Alrichus

Adolphus Occidentalium Gotthorum.

Vuallia reges in Hispania.

Dietrichus à quo Attila cæsus est.

Hermenrichus

Ditmarus Orientalium Gotthorum re-

Dietrichus de Berna (ges in Hungaria.

Himelsuitha filia Dietrichi de Berna Adelrichū
 filium habuit, regnauit is annos octo in Italia
 Romę post mortem Dietrichi Bernensis, & mu-
 lier nō sine summa laude imperio præfuit. Mortuo
 filio tradidit imperium cognato suo. Theodato, sed
 immemor hic accepti beneficij per dolum eam in-
 tersici iussit, temporibus Cęsarıs Iustiniani, Præter

hauq

hanc plures etiã filias habuit Dietrichus Beronen-
sis, quin & sororis suę filiã Regi Thuringiã in ma-
trimonium dederat, id quod hic sine singulari lau-
de & commẽdatione principum Thuringicorum
nolui præterire.

Theodatus regnavit annos duos, et meritas suę
perfidia pœnas dedit. Nam quũ honestissima
regina Himelsuitha se & filiũ suum Iustiniano Cæ-
sari commẽdasset, sumpsit Iustinianus occasionem
vindicanđę perpetrare cędis, misitq; Bellisarium in
Italiam contra Gotthos. Iam vero incidit Theoda-
tus in suspicionem, q̄ non restitit Bellisario, quasi
proditorus esset Gotthos, qui ea de causa Vuittichum
in regem suffecerunt, cuius iussu necatus est
Theodatus.

WITTICHVS regnavit tres annos, ad-
versus hunc magna prudentia Bellisarius bellũ gessit,
nam copias instructas habuit Vuittichus supra
ducenta millia. Bellisarius intra mœniã Romanæ
urbis se continuit, quã ad integri anni spacium ob-
sedit Vuittichus, & ingens fames non Romę tan-
tum, sed in tota Italia fuit. Fugientes autẽ Gotthos
ob magnitudinem famis, palantesq; passim sine or-
dine insequutus est Bellisarius, prostravitq; & cir-
cunventum per insidias cepit Vuittichum. Ceterũ
Gotthi interim deleri prorsus non potuerunt, sed
constituta cum illis pace per Iustinianum permis-
sum est, vt regiones ab Alpibus ad Padum vsq; in-
habitarent, & ultra eas non progredierentur. Reuo-
cavit autem Bellisarium, nã timebat ne Cęsar con-
stitutus Italię imperium sibi usurparet, quanquam
interim fidus in agendis rebus Bellisarius nihil tale
moliretur. Itaq; reuersus Constantinopolim Vuit-
tichum captum & alios ex potẽtiori nobilitate se-
cum in solenni triumpho ducebat.

DE QVARTA MONARCHIA

Totilas post discessum Bellisarij à Gotthis creatus rex est, regnavitq; annos decem. Quando vero grauiter diminutę erāt per Bellisarium vires Gotthorum, insolenter admodum egerunt aduersus eos & Italos quoq; Cęsareani præfecti, proinde repellere illatam iniuriā coacti sunt Gotthi, & pugnavit Totilas contra hostes magna cum laude apud Placentiam, idq; parua manu. Nam quū hostium exercitus supra viginti millia instructus esset, ipse octo tantum millia habebat. Cæterum confyderans Totilas fortiter pugnare hostes, neq; cedere velle, exiguam sed selectiorem partem militū aquis impositam tranare iussit, qua per insidias à tergo adortus est et obruit hostes, atq; ita victoria potitus est. Facinus quidem hoc est memorabile, sed illud laudabilius esse censetur, q̄ post adeptam victoriam summa clemētia vsus est tam erga hostes q̄ amicos, neq; in quenquam tyrannidem aut seueriorem iustitiam exercuit, qua de caussa & plurimę vrbes vltro se sub eius imperium dederūt. Si quę matrone honestiores, vel adolescentes nobiles capti in bello erant, eos sanctissime cōseruatos ad suos remisit sine accepta pecunia, qua redimerentur. Quum Neapolim cepisset, quę ingenti fame præmebatur, cōmeatū pariter illis suppeditauit, et Cęsareanos milites saluos, & præterea viatico, equis & nauibus donatos discedere permisit.

Porro quum Totilas nō minori scelicitate quā gratia apud omnes vteretur, compulsus est Iustinianus primarium suum ducem Bellisarium in Italiam remittere. Erat enim veteris Romanę discipline in re militari supra alios omnes facile peritissimus. Sed Totilas hic post longam obsidionē Romanę vrbis, cepit eam, atque diripuit, & in prima oppressione multi homines sunt trucidati, cæterū
ob in

Ob intercessorias preces Pelagij Papę precepit Totilas parcendum deinceps humano sanguini, neq; etiam stuprum inferendum vllę mulieri. Item & a templorum ornamentis abstinendum esse, præterea & pontificem legatum misit ad Cæsarem pacis petendę causa, nam velle se vltro seruatam urbem, si pacis leges ineat, sin minus, cogi se vt eā exurat, ne deinceps hostibus suis præsidio vel receptui esse posset. Sed fretus Iustinianus fortitudine Bellisarij, recusauit pacis condiciones, proinde indigne ferens Totilas hoc responsum Cæsaris, vrbe excedere iussit ciues omnes, precepitq; vt alio in loco habitarent, & statim muris ac turribus solo adæquatis urbem incendi ac concremari mandauit. Post hanc deuastationem venit tandē Bellisarius in urbem iam vndiq; patentem, curauitq; mœnia reparari ac restitui, verum non multo post rediit Bellisarius in Græciam, simulatq; vt prudentissimus rei militaris diffidebat de imperio Italiae retinendo, sed rursus tum a Totila vrbs Roma obsessa & capta est.

Deuastatio vrbs Romę.

CApta est itaque vrbs Roma quater a Gothis & Vandalis intra centum triginta nouem annos, primum ab Alricho sub Honorio.

Anno Christi 412.

Deinde a Genfericho Vandalo Marciani temporibus.

Anno Christi 456.

Tertio a Gotthorū rege Totila, & hæc ipsa oppressio vrbs Romę grauissima omnium fuit, nam capta simul & exusta vrbs est anno Iustiniani primo & viceesimo. Anno vero post cōditam urbem millesimo & trecentesimo.

Anno Christi 548.

Quar-

DE QUARTA MONARCHIA

Quarto in tertio anno, post hanc deuastationem
Anno Christi 551.

Post istam direptionem cœpit Totilas restaurare urbem Romam, permittens ciues redire in ciuitatem. Quanta uero clementia usus sit, quanquam humaniter se gesserit, id etiam ea uerba historiarum testantur, quę de eius comitate scripta extant, quod in subditos, & in primis in Romanos eo fuerit adfectu, quo patrem in filios esse decet, atque ita præesse imperio decere, didicisse Totilam ferunt ex doctrina & admonitionibus diui Benedicti.

Postea misit Iustinianus aduersus Totilam in Italiam singulari prudentia principem Narsen. Is Longobardos in auxilium uocauit. Fuerunt hi Saxones, qui instructis copiis ad Austrię partes sese conuerterant, hos adduxit in Italiam Narses, eorumque præsidio Totilam, & postea Teiam, qui postremus fuit Gotthorum rex in Italia, uicit. Atque is exitus est regni Gotthici apud Italos, quod iam inde a Diterichio de Berna usque ad Teiam durauerat annos sexaginta. Porro fuisse Diterichum, Totilam & Teiam prudentissimos pariter & fortissimos principes, id res gestę & præclara eorum facta testantur, adeo quod si ex uirtutibus eos æstimes, barbari minime debeant appellari. Vicis Gotthis potentia & opes Longobardorum crescere cœperunt, & unum ex regnis Italię illis contigit, cæterum totam Italiam non occuparunt, sed eam tantum partem, quę etiam nunc Longobardia appellatur. Imperium Longobardorum stetit usque ad Caroli magni tempora. Gotthi uero, quanquam ex Italia pulsi, tamen interim in Hispaniis potentes fuere, & imperium ibi tenere usque ad hæc nostra tempora. Atque ita demum sub Honorio primum Hispania, & Gallię quoque pars a Romano imperio translata est.

est. Italia autem etiā viuente Honorio suę tranquillitati restituta est. Nam Gotthi partim in citeriorem Galliam partim in Hispanias profecti sunt, ad hæc & Francorum magna tum erat potentia in Galliis.

Post Innocentium factus est. 44. Papa Sosimus Sosmo successit. 45. Papa Bonifacius huius nominis primus.

Bonifacio primo defuncto factus est. 46. Papa Celestinus huius nominis primus.

Anno Christi 427.

Theodosius iunior Arcadij filius. 45. imperator regnauit Constantinopoli annos septem & viginti, post obitum Honorij. Consortē imperij orientalis constituit Valentinianū Constantij & Placidij filium. Ea erat filia Theodosij.

De Vandalis.

Temporibus huius Theodosij anno Christi 433. in Aphricam Vandali venerunt hac occasione: Duo illi Romanorum duces sibi mutuo infensi erant & iusta pugna aliquoties inter se concertant. Itaq; alter eorum, cui Bonifacio nomē erat, Vandalos qui tum in Hispaniis erant studiose sollicitauit, vt in Aphricam proficiscerentur, id quod non grauatim fecerunt. Nam potentes in Hispaniis Gotthi Vandalos nō ferebant. Etenim, vt antea commemorauimus, Vandali per Stilliconem concitati aduersus Gotthos, regiones quę circa Hungariam sunt occupant, vtpote Valachiam & Illyricum, vbi Gotthi antea habitabant. Ad hæc & in Germania erāt, vnde in Gallias profecti magnę passim calamitatis autores fuerant, ceterum a Francis & Gotthis ex Gallia pulsi sunt. Postea in Hispaniam delati iterum cum Gotthis pugna decertare coacti

DE QUARTA MONARCHIA

coacti sunt, in Africa vero Vandalorum potentia augeri & crescere cœpit. Quin & diuus Augustinus sub id tempus diem obiit, quo à Genfericho rege Vandalorum Hippo vrbs obsessa est, in qua Episcopus fuerat diuus Augustinus.

Mortuo Valentiniano Maximus quidã appellatus imperatorẽ se priuato arbitrio constituit Romę. Eudoxia vero regina quia volebat heredes poteros succedere in imperio, quæsiuit auxilium contra Maximum apud Genferichum, cuius ductu capta est & direpta vrbs Roma. Sed homo Vãdalu, Vandalica plane fide atq; constantia vsus est in reginam, abduxit enim eã vna cum duabus filiabus captam secum in Africam. Ita enim accidere pleerunq; solet, quum exterorum subsidia ad tuendas fortunas nostras aduocantur. Atqui vero postea sub Iustiniano, quanquam non prorsus deleti sunt Vandali in Africa, tamen in eas angustias adducta est res eorum, vt florere nequiverint amplius. Nã à Bellisario captus est Gelimerus rex, et Africa rursus subacta imperio Romano paruit. Sed non multo tempore post Sarraceni in Africa dominari cœperunt. Verum hæc de Vandalis dixisse satis sit.

De Bohemis.

Illud quoq; notatu dignum est, sub hoc tempore venisse primum omnium in Germaniam Vandalos, in qua etiã hodie magnam partem habent, vtpote Bohemię regnum, quæ olim Germanica fuit, idq; vocabulum Bohemia, quod Germanicũ est, satis testatur, quod fuit priusquam in has terras Vandali venerunt. Vocabulum autem originem habet à Bauaris, quibus subiecta fuit aliquando ea regio, vnde & proprie Botenheim appellatur. Neque vero Vandali Bohemiã Bohemos, sed Zeski
se vo

se volunt nominari à duce ipsorum, cuius auspicijs
 primum in Bohemiam ducti sunt. Ceterum veteres
 illi Germani Bohemix magna simul in admiratione
 & confederatione Romanorum fuerunt et
 extant eorum summe laudes apud Cornelium Ta-
 citum. Est autè hac occasione & Germania transla-
 ta à Romani imperij monarchia. Nam in inferiori
 Germania Franci, in superiori Alemanni, in Bohe-
 mia vero Vandali potentes fuerunt. Postea vero
 quid acciderit Bohemix, & quado subacta iterum
 sit ab imperatoribus Germanis, id in Cæsarum hi-
 storijs ostendimus, nam & ibi alia quedam de im-
 mutatione rerum Germanicarum indicabimus.

Anno Christi 454.

Mortuo Theodosio iuniore regnauit Valenti-
 nianus .46. Imperator in Occidente annos
 quinque, et viuente Theodosio imperauerat quinque
 & viginti annos. Orienti autem post obitum Theo-
 dosij præfuit Marcianus septimus & quadragesi-
 mus Cæsar. Huius vero temporibus formidabilis
 illa expeditio Attilæ contigit.

De Attila.

Primum omnium Gotthi, deinde Vandali, po-
 stremo Hunni Hungariã ingressi sunt, & hi po-
 stremi retinuerunt terram, vnde & Hungariæ ap-
 pellationem sortita est. Crudelis hic populus ma-
 ximam cladem vniuersæ propemodum Europæ in-
 tulit. Attila ex Hungaria exercitum trecentorum
 millium duxit in Germaniam, plurimasque potentes
 vrbes diripuit, inter quas Basilea, Augusta, Argen-
 toratum, Vuormacia, Colonia, et plures alię vrbes
 fuerè. Inde in Galliam progressus Burgundionum
 regem cepit, Aureolam obsidione cinxit, & statuit
 totius Europæ dominium sibi usurpare.

Erat autè tum ea in parte Gallix citerioris, quæ

N

à Cæsare

DE QVARTA MONARCHIA

à Cæsaribus adhuc tenebatur, Romanus dux Aecius, hic foedus inuit cum Francis & Gotthis, vt iunctis viribus crudelissimo tyrāno Attilæ resisteretur. Attila vero quia timuit sibi à viribus Gotthorum, sollicitauit Dietrichum regem eorum, ne quid auxilij Romanis suppeditarēt, sed pro singulari constantia sua Gotthi recusarunt vllam vel amicitie vel cōfoederationis rationem cum tyranno barbaro contrahere. Itaq; apud Tolosam vrbem Gallie vtrinq; infestis signis congressi sunt, à Romanorū parte Aecius, Gotthi, & Franci, ab altera parte Attila. Et testantur Historiæ, nunquam in Occidente tantum ab vtraq; parte exercitum, tantamq; multitudinem collectā fuisse, perinde ac ea fuit. Pugne conflictus ab exortu solis in noctem vsq; durauit. Tandem in fugam conuersus Attila, amisit centena octoginta millia, ipse etiam tanta angustia exagitatus est, q̄ non procul aberat, quin seipsum interemisisset. Aecius vero Franci & Gotthi etsi victores erant, tamen Gotthorum rex Dietrichus in eo conflictu perijt. Mortem patris vlscisci filius voluit, & statuit collectis copiis insequi Attilam, & reliquū eius exercitum prorsus delere, & deleuisset haud dubie, nisi ex Aecijs consilio sententiam suā immutasset, sed malum hoc fuit consilium Aecijs, nā parua manu potuisset tū vinci Attila, postea vero reuersus in Hungariam reparato exercitu, et collectis viribus Italiam inuast, direptis vrbibus in primo Italiae ingressu vsq; ad Apenninū. Tum vero occurrens ei Leo pontifex supplex petijt, vt retrocederet. Fertur dixisse Attilam, visam sibi iuxta pontificem astantem viri cuiusdam imaginē, minitantem sibi stricto gladio, & terrore percussum promississe se recessurum. Porro in Hungariam reuersus solennes nuptias egit, et in prima nocte largiter potus

L I B E R   T E R T I V S

98

potus præter expectationem fato quodam periit.
Exitum hunc habuit hic tyrannus, quem non puduit
it publico titulo flagellum Dei se appellare.

V E N E C I A.

Condita est hoc tempore Venecia vrbs in ma-
ri, quò optimi quique ex Italia metu Attilæ
confugerunt.

Celestino mortuo factus est. 47. pontifex Xy-
stus huius nominis tertius.

Xysto successit. 48. papa Leo primus hoc no-
mine appellatus.

Leone mortuo factus est. 49. pontifex Hilarius

Valentinianus Cæsar occidi iussit Aecium, &
suspectum de ambitione imperij habebat. Sed hæc
pætemia sunt mundi pro magnis virtutibus scilicet.
Stillico, Aecius et Bellisarius postea, præstantissimi
duces fuerunt, neq; habuit alios imperium, qui vir-
tutes & fortitudinem veterum Romanorum pro-
pius adæquabant, sed parum digna præmia pro tan-
tis meritis senserunt. Valentinianus quæsiuit ex
principe quodam Romano, iustas ne pœnas dedis-
set Aecius, qui nescire se respondit, cæterum hoc sibi
compertum esse, Cæsarem ipsum sinistra manu dex-
tram suam amputasse.

Post Valentinianum discerptum penè imperiū
Romanum est, & multi se in Italia Cæsares appella-
larunt. Interim tamen maiestas Cæsarei nominis
cum summa potentia coniuncta apud Constanti-
nopolitanos relicta est, & postea occidentis regis
num Iustinianus per Bellisarium & Narsen princi-
pes restituit. Cæterum Valentiniano mortuo mul-
ti simul in Italia vocati Cæsares sunt, & habuit Ita-
lia infra viginti annos nouē imperatores, q; successi-
one quadā regnauerūt, et alij ab alijs per occasiōē

N 3   sunt

DE QUARTA MONARCHIA

sunt trucidati. Vltimus Augustulus fuit appellatus. Nominis diminutio argumento fuit, imperiū Augustorum in Italia interiturum, nam in Augustulo defecit tandem imperium, expulit eum Augustulum Othacarus, aduersus quem missus est Diterichus de Berna in Italiam Zenonis tēporibus. Itaq; translatum est Italię imperium ad Gothos, qui postea sub Iustiniano oppressi sunt, id quod supra diximus.

Anno Christi 460.

Leo primus huius nominis. 48. Cæsar imperauit annos sedecim. Is filium suum eiusdem nominis Cæsarem creauit, qui ob iuuenilem suam etatem Zenoni vitrico suo imperij coronā imposuit.

Anno Christi 476.

Zeno. 49. Cæsar regnauit annos. 17. Is in Italiā Diterichum de Berna misit, eumq; consulem creauit. Et propter huius præclara facta celebrior factus est, q̄ suis virtutibus. Imperauit enim nō vt Augustus, sed vt tyrannus.

Anno Christi 492.

Anastasio. 50. Cæsar regnauit annos. 26. fulmine ictus perit.

Anno Christi 519.

Iustinus. 51. Cæsar regnauit annos nouem, in teneris annis subulcus, deinde miles factus. porro mortuo Anastasio Eunuchus quidam iudex ingentem pecuniam Iustino dedit, vt suffragiis militum Eunuchus ille imperator designaretur. Verum Iustinus sui commodi memor effecit, vt ipse Imperator crearetur.

Anno Christi 528.

Iustinianus. 52. Cæsar regnauit annos octo & triginta. Is reparando imperio animum admouit. Iustini superioris ex sorore nepos fuit, & beneficiis quos

quodam dei singulari duos præfectos sortitus est, Bellisarium & Narsen, quorum opera res multo præclarissimas confecit. Bellisarius Persas vicit & Syriam serauit, in Africa Vandalos fudit, et Africam imperio restituit, præterea & in Italia ingentes victorias habuit contra Gothos, quorum vires postea in Italia à Narse prorsus debilitatæ sunt. Iustinianus quum Francis in Gallia pacis & amicitie leges contraxit, permisitq; vltro eos Gallie partem tenere, id quod Procopius scribit.

Porro pace iam vndique stabilita, etiam vetera iura & leges Romanorum in digestorum libros redigi curauit Iustinianus, sed hi libri non multo post Iustinianum per iura Longobardorum & Francorum oppressi sunt, tamen post aliquot secula reuocati sunt in lucem per Lotharium Saxonem imperatorem, de quo infra dicemus. Cæterum quantas laudes mereatur hæc prudentia in imperatore, qui illud ius, easque leges in communi vsu esse voluit, quibus nihil neq; honestius neq; sanctius & vtilius esse potest, omnium sapientum & bonorum iudicio, longum est hoc in loco commemorare.

De Bellisario.

Illud merito præterire non possum de Bellisario, quod fidelissime in rebus omnibus egit, pacis & concordie autor fuit in toto orbe. Romanum imperium collapsum penè, & debilitatum prorsus reparauit & restituit, breuiter, tanta in suum dominum, & totum orbem beneficia contulit, vt alia neque maiora neq; laudabiliora esse possint, & si recte ea voles æstimare, summa sunt & incredibilia dona Dei, sed quam gratiam referat mundus protantis virtutibus, & huiusmodi dona Dei, id Bellisarii exemplum satis commonet, cui Iustinianus ex leui admodum suspitione citra culpam oculos iussit

DE QVARTA MONARCHIA

erui, & profligauit eum, vt mendicando cibū querere cogeretur, tandem vt calamitosissimus mendicus obiit. Ita demum opponit se satan maximis quibusque viris, nimirum qui omnia opera dei, & summas virtutes in hominibus exosus est.

Quin & Narses quoque incidit in indignationē Cęsarıs, sed is noluit redire Constantinopolim, nā vt tutior esset à periculis, in Italia apud Neapolitanos per totam vitam suam mansit.

Hilario successit, 50. papa Simplicius.

Simplicium sequutus est, 51. papa Felix huius nominis secundus.

Post Felicem factus est, 52. papa Gelasius.

Gelasio successit, 53. papa Anastasius huius nominis secundus.

Anastasio mortuo creatus est papa, 54. Symmachus. Huius temporibus primus tumultus exortus est, propter electionem pontificis. Quidam enim volebant contra Symmachum, alium quemdam, cui nomen Laurentio erat, designare, & hæc concertatio magnę cędis occasionem præbuit Romę, compressit hunc tumultum tandem Dietrichus de Berna.

Symmacho successit, 55. papa Ormisda.

Ormisdæ successit Ioannes primus, 56. papa.

Ioanni primo successit, 57. papa Felix tertius.

Felicem tertium sequutus est papa, 58. Bonifacius secundus.

Bonifacio secundo mortuo factus est, 59. papa Ioannes secundus.

Ioannem secundum sequutus est, 60. papa Agapetus. Impetrauit hic à Iustiniano vt heretici Constantinopoli non ferrentur.

Agapeto successit papa, 61. Syluerius.

Syluce

Syluero successit. 61. papa Vigilius, captus hic est à Iustiano, & tractatus parum humaniter, q̄ in restitutionem profligatorum hereticorum consentire non voluit.

Vigilio successit papa. 63. Pelagius primus. Tota illa temporibus.

Pelagium sequutus est papa sexagesimusquartus Ioannes tertius.

Illis temporibus horrenda admodum portenta in celo apud Italos apparuerunt, visę sunt ardentes pugnae, Cometae. Præterea & Tybris inundatione penè submersa Roma est. Portenderunt hæc signa lapsum imperij Romani & Ecclesię, qui sequutus est postea. Nam non multo post Mahometica pestis exorta est.

Anno Christi 566.

Iustinus huius nominis secundus. 53. Cęsar imperauit annos decem. Iustiniani ex sorore nepos erat. Huius temporibus Longobardi Italię partē inhabitandam receperunt. Anno Christi. 572.

Anno Christi 576.

Tiberius huius nominis secundus. 56. Cęsar, regnauit annos septem. Iustini præfectus erat, et per adoptionem ab eo in filium, & heredem imperij susceptus est. Persas fudit, sed nulla felicitate in Italia contra Longobardos usus est.

Pelagio successit. 65. papa Benedictus.

Post Benedictum factus est papa. 66. Pelagius secundus.

Pelagio secundo successit. 67. papa Gregorius primus. Is, multas vbicq̄ ceremonias ordinauit, nã propter bella & hæreses turbata omnia erāt, neq̄ quicq̄ certo ordine agebatur. Itaq̄ instituit Gregorius per ceremonias Ecclesię statum in concordi-

DE QUARTA MONARCHIA

diam reuocare. Orta est & contētio hoc tempore de primatu. Voluit enim Mauricius Cæsar vt patriarcha Constantinopolitanus Oecumenicus siue Episcopus vniuersalis in Ecclesia Christianorū diceretur, sed Gregorius id suo adsensu comprobare non voluit, & Christiana constantia vsus scripsit, neminem id sibi arrogare debere, vt inter Christianos Episcopus Vniuersalis velit nominari.

Anno Christi 584.

MAuritus. 55. Cæsar imperauit annos viginti. Summa victoria vsus est cōtra Persas et Hungaros, postea à Foca præfecto suo est iugulatus, de quo horrenda somnia habuerat, & quum quæsisset de eo, responsum est, hominem miticulosum esse, & minime metuendum, subiecit Mauritus: Si est timidus, est homicida.

Post Gregorium primum factus est. 68. Papa Sabinianus.

Occasio concertationis de primatu Papæ.

Sabiniano defuncto creatus pontifex est. 69. Bonifacius tertius, is magna contentione obtinuit à Foca Cæsare, vt sanciretur Romanus pontifex Oecumenicus, & summus Episcopus totius Ecclesie Christiane. Ab eo tempore nunquam desierunt Romani pontifices conari pro dignitate & potentia sua augenda.

Bonifacio tertio successit. 70. Papa Bonifacius quartus,

Anno Christi 604.

FOcas. 56. Cæsar imperauit annos octo. Sub hoc vehementer debilitate & diminute sunt vires imperij. Defecerunt iam prorsus ab imperio Gallia, Hispania, Germania & Longobardi, præterea & Persarum rex Cosroa multas regiones & ciuitates pariter in oriente occupauit. Potitus est & Ieroa
solya

Ierofolymitana vrbe, & crucem feruatoris noſtri Ieſu Chriſti ſecum abduxit. Non multo poſt à Priſco duce ſuo obrūcatus Focas, dedit perfidię pœnas, qua in Mauritium vſus erat antea.

Anno Chriſti 612.

Heraclius. 57. Cęſar regnauit, 29. annos. Is Ierofolymam, Syriam, & Aegyptum reſtituit imperio, & Perſis victis crucem dominicam reduxit, eamq; primū Constantinopolim, deinde Romanam tranſtulit. Durauit autem hoc bellum Heraclij aduerſus Perſas annos ſex continuos. Coſroa rex Perſarum à proprio filio eſt trucidatus.

De Mahomete & Sarracenorum regno.

Anni Chriſti 630.

Anno Heraclij 15.

Anno mundi 4574.

Anno Romę 1382.

MAhometes in Arabia apud Agarrenos & Sarracenos prophetam ſe venditauit, & regem pariter, idq; ex hac occaſione: Agarreni in ingreſſu Arabię habitantes ſemper prædationi & militię exercendę dediti fuerunt. Iam vero concitati Perſarum bellis ſtipendia meruerant ſub Heraclio. Et quum renuntiatum eſſet per præfectos Cęſareos, non expectandam amplius eſſe ſpem ſtipendiorum, ſeditionem mouerūt aduerſus duces Romanos. Porro occaſione huius tumultus publici potentia Mahometis creſcere cœpit. Quādo enim rectore carere non potuit vulgus, facile adheſerunt Mahometi, qui reliquos omnes & propter opum magnitudinem, & propter alias ſingulares virtutes facile antecellebat. Cæterum vt eo facilius in vnum aliquem & certum ordinem redigeret mores populi, ſtatuit non modo in civilibus rebus certas leges condere, ſed ad vnā aliquā

DE QUARTA MONARCHIA

& nouam formam religionis animos vulgi adligare, quo rectius in officio omnes continerentur, neque exoriri posset dissensionis alicuius occasio. Videbat enim varias & dissentientes passim esse opiniones de religionis doctrina. Nam dissipata erat concordia Ecclesiarum per varias hereses, & maxime impio dogmate Arrij. Atqui ubi errore implicata conscientia sunt, & animi in dubio versantur, suspectam facile habent doctrinam Christi, & paulo momento huc atque illuc impelluntur. Itaque nutantibus in hunc modum mentibus hominum, opportunitatem nactus Mahometes huiusmodi religionis formam prescripsit, in qua summa illa fidei capita de Christo pretermittentur, idque propterea, ne fidei doctrina porro in ambiguis disputationes vocaretur, sed posita tantum in rationis captu precipere de ciuilitate morum, & ratione honeste viuendi. Id vero plausibile tandem est nature humane, amplexi itaque sunt hanc doctrinam gentes, Iudaei, Arrijani, & Christianae religionis apostatae. Nam erat haec fides probabilis oibus, ideo homines dispari genere, dissimili lingua, alius alio more viuentes, incredibile est memoratum, quam facile coaluerint, & creuerint potentia ad fortiter resistendum Romanis. Primum enim coeperunt Arabiam & Syriae partem subigere. Nam Damasci regia Mahometis erat. Postea & in Aegypto potentes facti sunt. Breuiter haec de initio formidabilis regni Mahometici dixisse satis sit, in quo primum Arabes & Aegyptij regnarunt, qui se Sultanum, hoc est, principem appellarunt, postea imperium ad Turcas translatum est.

Porro hoc regnum potissima pars est Antichristi. Et extant de eo certissima vaticinia in Prophetis, quibus serio monemur a Deo de vitanda hac peste.

peste. In Daniele sic depingitur. In bestia illa terribili, quæ Romani imperij typus est, enasci cornu, præ cuius potentia tria cornua euelluntur, & oculos habere ac loqui horrendas blasphemias cōtra Deum. Cornu hoc Mahometes est, oculi & horrendæ blasphemie contra deum Alcoranus & doctrina Mahometica sunt, quæ latius propagata est quàm imperij fines spectabant. Nam vniuersa fere orientalis plaga diabolico hoc dogmate est infecta. Tria cornua tria illa regna Arabiæ Syriæ & Ægypti, quæ occupauit Mahometes, notant. Ea omnia prædixit Deus, vt admoniti non offendere mur hoc scandalo. Item ne ignoraremus vltimū hoc regnum esse, & extremi iudicij diem esse expectandum. Posteritas autem Mahometis nō contenta suorum regnorum finibus, cum Cæsaribus Constantinopolitanis propter Asiæ imperium dimicauit quoque.

Sarracenum regnū dictum est primo hoc regnum Mahometis. Nam etsi Agarrenus erat natione, tamen non sine magna causa mutauit hoc nomen, quæ promissio in scripturis ad Abrahæ filios ex Sara progenitos pertinebat, & non ad Agar. Erant autem Agarreni ex Agar, Ceterum quum præteriret Mahometes suum populum Deo gratum esse, atque adeo ad quem pertineret benedictionis promissio, vt dominarentur in toto orbe, (Carnaliter enim interpretabatur promissiones omnes scripturarum) immutato vocabulo de industria populum suum Sarracenos appellauit tanquā Saræ filios, & non Agarrenos.

Sunt autem hi Sarraceni potentes non in Asia solum, sed in Africā quoque facti. Inde & in Hispaniam profecti eius quoque magnam partem diu tenuerunt.

DE QUARTA MONARCHIA

tenuerunt. Italiam etiam sepe per incurssionem ingressi sunt.

De Turcarum origine.

CAussa aduentus Turcarū ex Tartaria in Asia ea fuit, q̄ belligerantibus Sarracenis contra Persas, quæsterunt opem Persæ & Turcis. Hi vero Tartari fuerunt iuxta Caucasum montem. Contigit id non diu ante Carolum Caluum, circiter annum Christi octingentesimum septuagesimū. Post hanc expeditionem sensim in Asia Turcæ manere cœperūt, perinde ac fieri plerunq̄ solet, quū exterorum hominum subsidia aduocantur. Quando autem militiæ exercendæ dediti erant Turcæ, factum est, vt imperij summa ad eos tandē deuoluere tur. Et in primis Othomannus Turca potentia & viribus excellere cœpit, temporibus Cæsaris Alberti Austriaci primi, qui Cæsaris Rodolphi filius erat, erat id post natū Christum circiter millesimum & trecentessimum annum. Iam vero ab huius Othomanni temporibus Mahometis regnum in Turcici imperij appellationē abiit. Notatu dignum est hoc in loco, præsens illud Turcicū genus nationes subigere & dominari cœpisse temporibus primi Austriaci Cæsaris, & spes est, vt statim tandem ab Austriaci stemmatis imperatore reprimatur.

Imago huius Turcici regni plena terroris in sacris literis describitur, ne nesciremus hoc Satanæ regnum esse, & cuius potentia atque successu non absterremur à Christo ad Mahometicam impietatem deficientes. Ezechiel & Ioannes appellāt Turcas Gog & Magog.

Gog tentorium vocatur, Magog populus est extra tentoria, nā Tartari habitant in tentoriis. Et *dragōid'ny* scribit Ezechiel permisisse Deum auge-
ri po

h potentia Gog propter peccata populi:
Mahomet furor seu indignatio est.

Turca militem seu depopulatorem significat:
Methodius vocauit hunc populum rubeos Iudeos, propterea quod ceremonias quaedam a Iudeis mutuati sint. Neque vero Germani Iudei erant, sed rubei Iudaei appellati sunt, vel quod sanguinis ac caedis auidi erant, vel quod Mahometes ab Edom ex Arabia ortum duxerat, nam Edom rubeus est. Methodius autem ait Gog & Magog ultra Caspios montes, hoc est, Caucasum conclusos fuisse, & vulpem illis meatum facturam esse. Vulpes haec Mahometes est, nam per legem Mahometicam prouocati potentes facti sunt, & dominari coeperunt.

Supra diximus, quo pacto ad occidentem Romana Monarchia collapsa sit. Iam vero per Mahometistas Aegypto, Syria, Asia & Africa priuati sunt Caesares, donec tandem a Turcis hodie Graecia & quicquid erat reliquum captum atque vastatum est.

Bonifacio quarto successit. 71. papa, Deus dedit, tempore Heraclij.

Post hunc. 72. factus est pontifex Bonifacius quintus. Huius temporibus fuit S. Gallus, is Christianam doctrinam Germania superiori docuit.

Post hunc factus est. 73. papa Honorius primus & huius tempestate Mahometes fuit.

Honorio primo mortuo creatus est. 74. pontifex Severinus.

Seuerino successit. 75. papa Ioannes quartus.

Post Ioannem quartum, factus est. 76. papa Theodosius Grecus.

Anno Christi 641.

Constantinus Heraclij filius, 58. Cesar regnavit quatuor mensibus, a nouerca Martina veneno necatus.

DE QUARTA MONARCHIA

necatus est, vt suū filium Imperatorē designaret.

Anno Christi 642.

Heracleonas Heraclij filius. 59. Cæsar imperasit
uit duobus annis post sublatum Constanti-
num. Senatus autem populusq; Constantinopoli-
tanus cognito scelere, in matrem & filium Hera-
cleonam confurgens, hunc naso deciso, illam lin-
gua mutilatam vnā cum patriarcha in exilium re-
legarunt, a quo adiuti erant in patrandō scelere.

Anno Christi 643.

Constans Constantini filius. 60. Cæsar, regnas-
uit. 27. annos. Ad orientē a Sarracenis, In Ita-
lia a Longobardis victus est. Homo auarissimus
fuit, & a suis tandē in balneo occisus est Syraculis.

Theodoro successit. 77. papa Martinus primus
Constante imperatore.

Martini primi successor fuit. 78. papa Eugeni-
us primus.

Eugenium sequutus est. 79. papa Vitalianus.

Anno Christi 670.

Constantinus Constantis filius. 61. Cæsar impe-
rauit. 17. annos. Pogonatus dictus est, hoc est,
barbatus. Septem annos bella gessit cum Sarrace-
nis, quorum vna in pugna triginta millia cæsa sunt
adeo q; debilitatis eorum viribus coacti sint pa-
cis conditiones petere ab imperatore Constanti-
no, que concessę sunt illis, sed hac lege vt quotan-
nis tributa penderent Cæsari.

Post Vitalianum factus est. 80. papa Adeoda-
tus temporibus Constantini Pogonati.

Post Adeodatū factus est pontifex. 81. Donus.

Donum sequutus est in papatu. 82. Agatho.

Post Agathonē. 83. factus est papa Leo secundus

Leonem secundo successit. 84. papa Benedictus
secundus.

Post

Post hunc factus est. 85. papa Ioannes quintus.
Ioannem quintū sequutus est. 86. papa Conon

Anno Christi 687.

Iustinianus Constantini filius. 62. Cæsar, regna-
uit annos. 16. sed non cōtinuos. Nam simulatq;
annis decem præfuisset imperio Iustinianus, deie-
ctus est & expulsus à Leoncio, qui regnavit pulso
Iustiniano tribus annis. Leoncius captus est à Ti-
berio Absimaro, qui post eum imperavit annos
septem. Inde vero restitutus est Iustinianus, & ca-
ptos Leoncium & Tiberium ac humi coram se
prostratos pedibus conculcavit, & palam clamari
iussit: Super aspidem & basiliscum ambulabis, po-
stea obruncati sunt.

Post Cononem factus est papa. 87. Sergius, &
tunc magnę dissensiones fuerūt propter electionē
Huius temporibus Beda vixit in Anglia.

Sergius sequutus est papa. 88. Ioannes sextus.

Ioanni sexto successit. 89. papa Ioānes septimus

Ioanni. 7. successit. 90. papa Zosimus.

Zosimū sequutus est. 91. papa Constantinus.

Anno Christi 713.

Philippicus Bardesanes. 65. Cæsar anno vno &
sex mensibus regnavit, à præfecto suo captus
imperio deicitur, & oculis priuatus est.

Anno Christi 715.

Anastasius. 66. Cæsar, regnavit anno vno et mē-
sibus tribus. Et is est à duce suo Theodosio ca-
ptus, & destitutus regno, & vt solitarius degeret
in monasterium detrusus est.

Anno Christi 717.

Theodosius. 67. Cæsar vno tantū anno impe-
rauit. Imperium deseruit quū videret inuadsi
se à Leone, & diffideret regnum se posse retinere,
monachus factus in priuata vita decessit.

Anno

DE QUARTA MONARCHIA

Anno Christi 718.

LEO tertius. 68. Cæsar regnavit annos viginti quatuor. Appellatus est Iconomachus, hoc est imaginum expugnator, propterea quod imagines ac statuas sanctorum è templis auferri & incèdi mandavit. Sub hoc Constantinopolis vrbs octo annorum spatio obsidionem passa est à Sarracenis, qui & propter famis & pestilentie magnitudinem summa calamitate pressi sunt in eadem obsidione. Quin & à Bulgaris, qui Cæsarem adiuuabant, cæsi sunt. Præterea quoque naues Sarracenorum igne peculiari arte factò sub aquis incensæ conflagrarunt.

Post Constantinum factus est. 92. papa Gregorius secundus temporibus Leonis Iconomachi.

Gregorio secundo successit. 93. papa Gregorius tertius.

Anno Christi 742.

CONSTANTINUS Leonis filius. 69. Cæsar, regnavit trigintaquatuor annos, dictus est Copronymus, propterea quod in baptismale aquas cacavit. Statuarum quoque euersor fuit.

Anno Christi 777.

LEO quartus Copronymi filius. 70. Cæsar, regnavit annis tribus.

Anno Christi 783.

CONSTANTINUS Leonis quarti filius, septuagesimus primus Cæsar, regnavit una cum matre Irene decem annos. Erat hæc Atheniensis, et supra muliebrem captum prudentissime imperavit, & summa cum laude omnium. Postea imperio deiecta matre, regnavit filius annos quinque. Verum Constantinopolitani non ferentes eius flagitia, reuocarunt ab exilio matrem, quæ regnavit postea tribus annis. Itaque & Hyrene & Constantinus in imperio fuerunt simul annos octodecim, vsque ad

ammm

LIBER TERTIVS

103

Annus à nato Christo octingentesimum primū.
 Quāq̄ autem Constantinopoli Christiani Cæsares semper fuerunt, qui & Romanos se imperatores nominarunt, donec à Turcis tandem occupata ciuitas est, tamen interim dum potestas regni ita labefactari cœpisset, q̄ Cæsares neq̄ nomen suū, neq̄ Italiā tueri possent, coacti sunt Romani pressidia à Francis postulare, quorum potentia tum maxima erat. Proinde Cæsarei nominis maiestas ad Carolum deuenit. Et quia nostri Imperatores magna fortitudine semper tutati sunt, & tenuerunt Italiā, consulto hic prætermitemus Græcos imperatores, (nam fuerunt alioqui homines molles, & planè inepti rebus magnis gerendis) ac nostros Cæsares, qui ob insignes virtutes, præclaraq̄ facta merito cōmendari debent, ordine recensebimus.

Gregorio tertio successit. 94. papa Zacharias, hoc conuiente vetus Francorū rex Hilderichus imperio destitutus in monasterium detrusus est, & Pipinus eius loco suffectus est in regno. Nam veteribus regibus iam ad egestatem redactis, omnis potentia ad principes deuenerat. Porro ætate Zachariæ huius Diuus Bonifacius in Germania prædicauit.

Zachariæ successit. 95. papa Stephanus secundus, is prouocauit Pipinum in Italiā contra Longobardos, quorum regem obsidione cinctum redigat ad petendas & seruandas leges pacis.

Post Stephanum secundum creatus est. 96. papa Paulus primus.

Paulo primo successit. 97. papa Stephanus tertius. Huius tempore contentiones & tumultus ingentes contigerunt Romæ propter electionē pontificis, Constantinus quidam vi designatus pontifex, & iterum papatu deiectus, omnibus

○

etiam

DE QVARTA MONARCHIA

etiam, quos ordinauerat, destitutis & reiectis.

Stephano tertio successit. 98. papa Adrianus primus. Is pellexit Carolū magnū in Italiam aduersus Desiderium Longobardorum regem.

Adrianum sequutus est papa. 99. Leo tertius.

In hunc seditioso tumultu exorto Romæ, profugit ad Carolū magnum, a quo restitutus est. Et is Carolū Cæsarem decreuit, & corona donauit.

De Germanis Cæsaribus.

CAROLVS MAGNVS.

Anno Christi 801.

Anno mundi 4745.

Anno Romæ 1351.

Carolus Magnus Romæ ipso die natalis Domini imperatorio diademate coronatus est a Leone tertio. Initium hoc est translati imperij ad Germanos, & translatione hac iterum Italiæ et occidentali regno potentissimum caput, & firmissimum præsidium cōtiguit. Etsi enim Germanici imperatores potētia pares non fuerunt semper, quæ admodum & nullo in regno vel viribus vel felicitate pares extiterunt reges omnes, tamē virtute tales fuerunt plerumq; , q̄ ex periculis liberarunt Italiam, et ad Occidentem non solum in rebus publicis tranquillitatem, sed in ecclesia religionem quoq; integram conseruarunt. Etsi res gestas atq; mores nostrorum Cæsarum æstimare uoles, iudicabis eos prudentia excellentes principes, & minime barbaros fuisse, & nulla in re censendos esse inferiores summis illis & cōmendatissimis imperatoribus, Traiano Augusto, Adriano, Constantino, imò etiam si recte reputes, adfirmabis plus etiam honestatis & modestiæ in nostris extitisse, quàm in illis. Id quoq; reperies, a nostris ex nulla

am

ambitione vel priuati commodi cupiditate bella suscepta esse, sed ex necessitate solum ad conseruandam religionem, & pro tuenda imperij libertate, atq; salute subditorum.

Ego vero conscius mihi, meæ tenuitatis, quam quàm neq; iudicare neq; dicere de virtutibus magnorum hominum pro dignitate potero, tamen animus est aliquos principes præ aliis cōmendare. Existimo enim pertinere ad officiū cuiusque historici, vt nonnunq̄ in optimarum quarūq; virtutum commemorationem digrediatur, easq; propter imitationis exemplum veluti spectandas exhibeat lectōri. Iam vero in humanis rebus nihil neq; honestius, neq; iucundius esse potest consideratione & cognitione heroicarum virtutū in summis hominibus. Proinde optarem ego nostros Germanicos Cæsares Germanis nostris ob oculos positos esse ita, vt virtutes eorum cognoscerent & admirarentur, mirū enim quantum vbiq; hoc ad emendationem esset facturum, atque adeo ad flammam quandam excitandam in animis bonorum virorum in imitando. Sunt autem hi principes haud dubie, mea quidem sententia, tales, vt digni sint, qui multis partibus antiquis Romanis anteponantur, siue prudentiam, siue fortitudinē, siue denique honestatis & modestiæ studia voles æstimare.

Carolus Magnus.

Lodouicus Pius Caroli filius.

Post hos sex Saxones.

Henricus primus,

Otho Magnus,

Otho secundus,

Otho tertius;

Henricus secundus qui Bāberge sepultus est.

Lotharius Saxo.

DE QUARTA MONARCHIA

Et hi Franci.

Conradus.

Henricus Conradi filius.

Et hi item Sueui.

Fridericus Barbarossa.

Fridericus secundus.

Postea Rodolphus,

Sigismundus,

Maximilianus:

De Germania & occasione regni

Francorum.

Imperio Romanorum tota Germania non pre-
rebat, sed eas tantum regiones tenebant, que in-
ter Rhenum & Danubium sitæ sunt. Et magnos
interim labores Cæsaribus prebuerunt nostri, do-
nec ab illis subigi & retineri potuerunt.

Augusti enim temporibus in Germania bella
gessit Drusus & Germanicus, postea Caius, &
post hunc Vitellius, Domitianus. Traianus infe-
riorem Germaniam ad Moganum vsque subege-
rat. Maximinus vsque ad Herciniam syluam per-
uenit. Valerianus in superiori Germania cum ex-
ercitu fuit, post hunc sub Gallieno comoti Franci
insurgere coeperunt, sed ab imperatoribus subse-
quitis aliquoties sedati sunt eorum impetus. Au-
relianus enim prope Moguntiam vicit eos. Pro-
bus preclaris & magnis victoriis vsus est in Ger-
mania inferiori. Constantius Spiram urbem con-
didit. Iulianus, Valentinianus & Theodosius si-
militer Alemanos & Francos represserunt, & eas
quæ Rheno adiacent regiones, simul & Sueuiam
occuparunt. Verum posteaquam potentia Fran-
corum, & Alemanorum crescere coepisset, Cæsa-
res in Germaniam non redierunt. De prima
origine Francorum variè fabulantur quidam, sed
pro certo habetur Germanos superiores eos fu-
isse

esse Augusti tempore. Nam ante Augustum de
 Germaniæ statu nihil certi habetur ex historiis.
 Porro fuisse Francorum tantam apud Germanos
 vetustatē, id ex Strabone liquido probari potest,
 qui tempore Augusti historiam scripsit, et militiā
 vna cum Romanis sequutus est. Strabo autem
 Francos Vindelicis, hoc est, Bauaris coniunctos
 esse dicit, quibus hodie quoque ex parte sunt con-
 termini. Motus Francorum ex hac cœpit occa-
 sione: Temporibus Gallieni Cæsaris, Dux apud
 Germanos Posthumus erat, is propter singularem
 probitatem, & virtutes in administrando impe-
 rio à populo Cæsar creatus est, Gallieno interim
 otio & luxu Romę diffuente. Cæterū simulatq;
 accepit Gallienus imperatorem designatum Post-
 humum, mittit aduersus eum instructas copias.
 Posthumus contra et suos quoq; in armis paratos
 esse iubet, inter quos vel precipui Franci fuerunt.
 Et quanquam postea per insidias clari trucidatus
 est Posthumus, tamen semel ad arma prouocati
 Franci in expeditione manserunt semper, descen-
 deruntq; à Mogano ad Rhenum, & trans Rhenum
 Treuerim urbem eripuerunt Romanis primum,
 postea Galliam ingressi sunt. Ceterum postquam
 aduersus Attilam vna cū Romanis pugauerant,
 coniunctissimi semper Cæsaribus fuerunt, adeo qd
 pacto cum Francis inito Iustinianus Cæsar perm-
 sit, vt eam Galliarum partem, quæ hodie adhuc Fran-
 cia appellatur, suo imperio subditam retinerent.
 Proinde simul & Rhenanas regiones, & Galliarum
 partem occuparunt Franci, & vtraq; terra vnius
 regni administratione seruabatur. Magne profes-
 sio vbiq; laudes Francorum extant in historiis,
 cum propter singularem prudentiam & foelicitatem
 in regni gubernatione administranda, tum

DE QVARTA MONARCHIA

vero q̄ in initio sui regni Christianæ religionis doctrinam amplexi sunt, eamq̄ propagari voluerunt. Interea & Alemanni quoq̄ ab imperio Romano descuerant Erant autem Alemanni Germani superiores, qui hodie Sueui Heluetij & Bauari appellantur. Itaq̄ post diuulsionem Romanæ monarchiæ diuisa primū est Germaniā in Alemanos & Francos. Sed Franci temporibus Pipini patris Caroli facti sunt domini Alemanorum, ideoq̄ ita partito imperio Germaniā superiorē regnū Orientale, & inferiorē simul & Galliā Occidentale regnū vocarūt, et ex hac partitione regnorū etiā hodie nomina illa in Germania sunt relicta.

Caroli Magni parentes Germanici principes & curiæ præfecti, adeoq̄ primarij gubernatores apud reges Francorum fuerunt; & ex officij delegatione Maiores domus tum dicti sunt. Id quoq̄ fertur, hæreditariū eorum ducatum & primū dominium fuisse, vbi nunc Comitatus Palatinus est circa Rhenum fluitium. Certum enim est, primi Palatini stemmatis oriū ex Caroli posteris fuisse. Tandem vero debilitata potentia regum sensim, & crescentibus principibus, factum est consentiēte summo pontifice, vt regni administratio ad hos principes transferretur, atq̄ ita Pipinus rex designatus Germaniā & Galliā pariter gubernauit. Pipino mortuo Francorum regno præfuit Carolus Magnus cognominatus annos trigintaduos ante adeptū imperiū, & postea imperator factus regnauit annos. 14. Itaq̄ in regno & in imperio pariter dominatus est. 46. annos, si in summā annorum numerū cōtrahas. Natus est in Ingelheim in Comitatu Palatino non procul à Moguntia vrbe. In initio regni sui in Aquitania bellum gessit contra Sarracenos, postea circiter annos triginta bella gessit

LIBER TERTIVS

108

gessit aduersus Saxones, quos tandē subegit, vt & imperio parerēt, & religionis Christianę fidē amplecterētur, vt de aliis bellis multis & ingentibus nihil dicā, quę interea gessit atq; confecit quoq;.

Desiderius Longobardorum rex totius Italię imperiū adfectauit, et Romā profectus aliquot ex primariis ciuibus iussit occidi. Missis itaq; ab Adriano pontifice legatis ad Carolum, vt Romam & Italiam a metu periculi liberaret, (nā & pater Caroli Pipinus antea quoq; seruauerat Romā cōtra tyrannidē Longobardorū) profectus in Italiā Carolus, Pavię obsidione cōpressit Desideriū, & ad deditiōnē cōēgit. Ceterū vbi re ipsa cōperit Carolus seditiosam gentē Longobardorū quiescere nō posse (nam & antea quā eis tentata res erat, vt contenti finibus suis in regno resisterēt) atq; vt firma pax esset per Italiam, totā Longobardiam occupauit Carolus, in eaq; tanquā in suo regno profectos & administratores constituit. Captū autē Desideriū vnā cum regina coniuge & liberis secum abduxit, & Leodij iussit conseruare. Exitum hunc habuit regnum Longobardorum in Italia quod annos ducentos & tres durauerat ab anno Christi quingentesimo septuagesimo secundo.

Iustino imperante vsq; ad annum Christi septingentesimum septuagesimum quintum. Is erat sextus annus regni Caroli ante adeptum imperiū. Nam etsi in hac expeditione Romanū profectus erat Carolus, & non solum in Longobardia, sed in ea quoq; Italię parte, quę vltra Romam est, pacauit omnia, tamen imperatorię Maiestatis titulum vsurpare sibi non volebat, ne Grecos suo honore & hac dignitate priuaret. Casareas vrbes Italię nulla in re violatas, pristinam libertatem reuertere permisit, sed Longobardorū regnū perinde

DE QVARTA MONARCHIA

atq; suum retinuit, nam ne Cæsaribus quidem illud iam diu fuerat subiectum.

Tassilo Bauarię princeps bellum cōcitauit aduersus Carolum, sed oppressit eum Carolus vige simo sui regni anno, & occupato Ducatu, Tassilo vnā cum filio in monasterium detrusus est. Neq; vero temere vsus est Carolus tanta seueritate etiā in affinē, nam & antea tumultu excitato in gratiā receptus Tassilo à Carolo, fidē non seruauerat.

Anno tricesimosecundo Romā profectus Carolus Leonem papam restituit, aduersus quē tumultus concitauerant Romani, adeo vt profugere pontifex cogeretur. Iam vero quum re ipsa experiretur Carolus, pacem constabiliri non posse in Italia, donec libertate donata vrbes pro libidine agere omnia nō desisterent, necessitate coactus est totius Italię imperium ad se recipere. Tradidit autem Pontifici vrbes & regiones aliquot ad cōseruationem ministeriorum in Ecclesia. In nocte natalis Dominici exclamauit Papa, Carolum Romanorum Cæsarem, & semper Augustum esse. Et fertur, ad hęc respondisse Carolum: Nō venissem in templum, si quicq; tale futurum esse mihi cōstitisset prius. Neq; vero imperatorij nominis titulum agnoscere voluit sine consensu & suffragatione Constantinopolitanorum. Itaq; Irene mater Constantini & Nicephorus consenserunt, vt ad occidentem Carolus esset imperator, & in id consenserunt vltro, nam Constantinopolitanis cæsaribus regiones illę alioqui nō parebant amplius.

Porro simulatq; cęsar factus est Carolus & trāquillato iam magnis laboribus Italię statu bellum Hungaris inferre cōstituit. Et durauit hoc bellum annos octo, quo Hungari deleri sunt propemodum. Collocauit & Germanorū p̄sidia in Hungaria

garia Carolus ad conseruandū regnum, ex qua occasione etiam hodie Germani in Hungarię finibus habitant, quę septem castra appellantur. Refertur in historiis, Carolū ingētes opes retulisse ex Hungaria, & id vero consentaneum est, nam Hungari bello exercendo iam supra ducētos annos intenti, prędas egerant ex omnibus ferē nationibus, nulla interim in ipsorum regnū incursione facta ab hostibus exteris, inde haud dubie magni & pretiosissimi thesauri reperti sunt apud Hungaros. Interea temporis Caroli filius eodem nomine appellatus Bohemiam subegit, victo eorum rege Lechone, atq; ita demum totius Italię, Gallię, Germanię, Bohemię & Hungarię potētissimus monarcha factus est Carolus, & in tranquillum statum vniuersum imperium ad occidentē redegit, & redactum conseruauit. Itaq; propter has virtutes, & hanc animi fortitudinem, qua vsus est in rebus gerendis omnibus, meretur Carolus inter eos heroes recenseri, quos subinde orbi donauit deus ad respublicas reparandas, ad iustitiam, ad æquitatem, pudorem, deniq; ad modestię & publicę pacis leges restituendas inter homines, quales fuerūt olim Dauid, Hercules, Cyrus, Alexāder, Iulius, Augustus, Constantinus, Theodosius. In primis autē in Caroli rebus gestis notatu dignum est, tumultuari eum plerumque in maximos principes, et potentia excellentes reges, nam ad eos reprimendos subinde mittit deus præcipuos Monarchas, perinde ac nostra ætate Carolus quintus Gallorum insolentiā, luxum atq; libidinem Romanorum, & Venetorum potētiam refrenauit.

Atqui vero non armis, et bellis gerendis solum decet summos monarchas claros esse, sed respublicas quoq; instituere ex honestis legibus, & doctrinis

DE QVARTA MONARCHIA

na religionis. Id vero imprimis curæ fuit Carolo, Concilia aliquot Romæ celebrari curauit, & Francofordiæ, & in Gallia aliquoties. Quin & tria publica gymnasia instituit ad propagandam & conseruandam doctrinam Christianæ religionis, vtpote Bononiæ, Luteciæ Parrhisiorū in Gallis, & Paduæ. In Germania similiter multa monasteria erexit in vsu iuuentutis instituendæ scholarum loco. His adde quod Francorum ius quoq; in ordinem redigi, & legum libros cōscribi iussit. Nam vetus illud ius Romanorum iam diu antea per Longobardos & Francos oblitteratum erat.

Item & antiquas historias Germanorum, & cantica in vnum colligi præcepit, quibus adeo delectatus fertur, vt edisceret ea.

Germanice & Latine dicendo disertissimus fuit, fuit & Græcæ linguæ non imperitus, nā ipse Græcos legatos audiuit, & Græcæ respondit, verum in longa & continua oratione latinis verbis vsus est. Etia hodie versus extant, non prorsus inculti, quos ipse in obitū cognati sui Rolandi fertur conscripsisse. In senectute Astronomicis disciplinis operam dedit, domi inter prandendū & coenandum lectione librorum Augustini delectatus est.

In templo horas canonicas vnā cum sacerdotibus cantauit, & sacras lectiones quoq; & id etiam suo exemplo principes reliquos voluit facere, quibus ipse præscripsit lectiones, quæ ad suam & ipsorum emendationem videbatur pertinere. Erat enim doctrinæ Christianæ non vulgaris amator, in vitæ ceteris moribus talem se declarauit, vt qui nulli pietate secundus esse posset. Præter hæc & Christianis in exteris regnis pecuniarum subsidia misit, & impetrauit apud Sarracenorū reges, vt Christiani nominis professores clementius tractarentur.

LIBER TERTIVS

116

Ventis & mensibus quoque ea nomina imposuit, quæ hodie adhuc sunt in usu, ita ut ex his omnibus facile æstimare liceat, hunc Cæsarem magnis virtutibus, & summa felicitate in rebus gerendis à deo fuisse exornatum, ut merito Magni cognomen possit appellari. Quum esset omnibus his virtutibus toto iam orbe clarus, constabilitate pace, reparatis legibus, redacto in ordinem religionis statu, ut præcideret magnorum incommodorum occasionem, ante obitum suum Lodouicum filium suum heredem & successorem in imperio destinavit, postea Aquisgrani moritur anno sue ætatis septuagesimo secundo. Ante obitum Caroli pons prope Mogunciam deflagrauit, quingentibus impendiis Caroli per decennium exstructus erat, portendit hoc incendium non multo post Germaniam à Gallia diuellendam esse.

Lodouicus pius secundus Germanus Cæsar.

Anno Christi. 815. Imperij administratione auspiciatus est Lodouicus Pius Caroli filius, regnavit annos vigintis sex. Carolus plures filios habuit, qui ante obitum patris mortui sunt. Lodouicus in initio sui imperij pacis fœdera inita à patre Carolo cum Constantinopolitanis renouavit, & rata esse voluit. Postea Lotharium filium imperij consortem delegit, ut in Italia regnaret, missus Romanam à Paschali pontifice imperiali corona insignitus, Augustus est appellatus. Inde apud Aquisgranum à Lodouico conuentus est habitus pro reformando ecclesie statu, & summa diligentia effecit, ut ministris ecclesiarum necessaria subsidia vite præberentur. Trãfactio quoque inter eum, & Romanum pontificem facta est, ut posteris certo constaret, quæ pars ad pontificem, & quæ ad imperium pertineret.

Pius

DE QUARTA MONARCHIA

Pius hic imperator à Lothario filio ex consilio Episcoporum & principum quorundã captus est, propterea q̄ timebat fore, vt ex nouerçę instinctu imperium à se in iuniorem fratrem transferret, sed liber factus Lodouicus ad imperij gubernationẽ rediit, & Lotharium filium vi in Italiam abire cõpulsit, tandem vero in gratiam patris receptus est.

Post Leonem factus est centesimus Papa Stephanus quartus. Is cõfirmationem sui pontificatus à Lodouico petiit.

Stephano successit. 101. Papa Paschalis, & hic ad Lodouicum pro confirmatione legatos misit.

Paschalis successor fuit. 102. Papa Eugenius secundus.

Post Eugenium secundum factus est. 103. Papa Valentinus.

Valentino successit. 104. Papa Gregorius quartus. Recusauit recipere pontificatum priusquam à Lodouico confirmaretur.

Lotharius primus huius nominis, tertius Germanicus Cæsar.

ANno Christi. 841. post mortem Lodouici Pij, regnauit Lotharius filius eius annos quindécim. Sed quę hæctenus fœlicitas huius generis fuit, iam sub Lothario mutata est. Lotharius plures fratres habuit, Lodouicum Germanicum & Carolũ Caluũ, inter quos dissensio fuit propter diuisionẽ, ex qua non minus ingens, q̄ luctuosum bellum exortum est. Etenim in Gallia tanto inter se cõslictu congressi sunt fratres, quõd, vt testantur historiae, Francorũ vires adeo sint debilitatę in eo certamine, vt postea nunq̄ potuerint in integrum reualescere. Victores fuerunt Lodouicus Germanicus et Carolus Caluus. Post commissam tantam cladem factus induciis per principes in gratiã redacti sunt fratres.

LIBER TERTIVS

172

fratres. Lodouico cessit Germania, Sueuia, Bava-
ria, Bohemia, Austria, Francia Orientalis, Thuringia,
Saxonia, & quicquid erat vsq; ad Rhenum flu-
uium. Lodouicus hic Germanicus rex est dictus,
& magnæ de eo laudes referuntur, huius posteri
sunt Francorum duces reliqui sequetes. Bohemi-
am quoque ad recipiendam fidem Christianam
adduxit.

Carolo Caluo maxima pars Gallix in heredita-
ria transactione contigit, & ab hoc sequetes reges
Gallorum originem ducunt.

Lotharius Italiam retinuit, & Galliam Narbo-
nensem, & eam quoq; partem, quæ etiamnum Lo-
tharingie nomine appellatur, mansit & apud hunc
Cesareæ celsitudinis eminentia. Itaq; hac occasione
Gallia à Germania distracta est tandem, postea Lo-
tharius imperij gubernationem Lodouico secundo
filio suo commisit, & ipse iam natu grandis mona-
chorum habitum sumpsit.

Comete nō pauci hoc anno ante dissensionem
& bellum hoc fratrum apparuerunt.

Post Gregorium quartum factus est. 105. Papa
Sergius secundus, is primum mutauit suum nomē,
nam fertur antea os porci eum fuisse appellatū, ab
hoc Lodouicus secundus Lotharij filius coronatus
est Romæ.

Sergio secundo successit Papa. 106. Leo quartus,
is Anglicam arcem Romæ extruxit, per delatores
accusatus est apud Lothariū, q; aduersus eum mo-
liretur imperij sublimitatem à Francis ad Græcos
transferre. Itaq; quū Romam profectus esset Lo-
tharius, expurgauit se Papa.

Post Leonem quartum factus Papa Ioannes
octauus, hunc Moguntie natum, & sceminam fuisse
se ferunt.

Post

DE QUARTA MONARCHIA

Post Ioannē octauum factus est. 107. papa Benedictus tertius, sub hoc tempus magnę contentiones & tumultus exorti sunt propter electionem sed hos sedauit Lotharius.

Lodouicus secundus, quartus
Germanus Cęsar.

ANno Christi. 856. imperium assumpsit Lodouicus secundus Lotharij filius regnauit annos viginti. Sarracenos magno impetu Italiam ingreffos repressit, et superauit, reparata per Italiam pace moritur, Mediolani sepultus est.

Post Benedictum tertium factus. 108. Papa Nicolaus primus.

Nicolao successit. 109. Papa Adrianus secundus a sacerdotibus, & populo electus.

Post Adrianum secundū factus est. 110. Papa Ioannes nonus. Is cōspiratione facta cum Gallorum regibus a Germanis imperij maiestatem studebat transferre in Carolum Caluū, deinde in Lodouicum Balbum eius filium, sed imperiū per vim retinuerūt Germani, id quod postea dicemus. Interea dū hæc molitur pōtifex, captus est, sed elapsus profugit in Gallias ad Lodouicum Balbum.

Carolus Caluus Cęsar ex Gallia.

ANno Christi. 876. Romam venit Carolus Caluus, & adiuuante pontifice Ioanne nono Cęsar designatus, regnauit annis duobus. Erat Lotharij frater Carolus Caluus Pij filius, cui in diuisione regnorum Gallia contigerat. Iam vero machinabatur Romanus Pontifex imperij maiestatem a Germanis ad Gallos transferre, verum id ferre noluerunt Lodouici Germanici filij, quod ubi audisset Caluus, comminabatur tam innumerabiles hostium copias trans Rhenū se ducturū, vt vel ab equis exhausto Rheno, exercitus siccis pedibus posset transire.

LIBER TERTIVS

VII

transire. O impudentes nimium Gallorum minas. Instructo autē exercitu ad quinquaginta millia Coloniā vsq; descendit, & apud Andernacū oppidū a nepotibus suis filiis Lodouici Germanici cesus est

Proximo anno profectus est in Italiā Caluus, quo eū sequuti sunt nepotes duo illi Lodouici filij. Cognita hac fama subito ex timore morbo correptus interiit. Interea tamen pertinaciter in transfereudo imperio laborat Ioannes pontifex, & voluit Calui filiū patris loco succedere. Proinde a Germanis legatis, & qui his addicti erāt, captus est Roma, sed elapsus ex eorum manibus ad Gallię regē profugit, vbi Lodouicum Balbum Calui filium Cæsarem creauit. Balbus hic non amplius duobus annis post Calui patris mortem superstes vixit. Atq; ita demum adfectatio imperij infeliciter cessit Gallis, & simul fallacibus technis suis frustratus est pontifex.

CAROLVS CRASSVS

quintus Germanus Cæsar.

ANno Christi. 881. imperium ad Germanos rediit. Etenim ingressis iterū Italiam Sarracenis, & depopulantibus omnia, reuocarunt Romani ex Gallia pontificē, erat enim subsidio opus Italis contra Sarracenos, & mortuo rege Gallię quum nondum esset ætate adultus regius hæres, magnæ passim dissensiones in Gallia concitabantur de administrando regno, donec regius filius adolesceret.

Itaq; hac necessitate compulsus Papa subsidia Germanorum implorauit ad eripiendā Italiam ex metu periculorū. Venit tum in Italiam Carolus Crassus Lodouici Germanici filius, & profligatis Sarracenis imperialem coronam accepit anno CHRISTI. 882. Regnauit Carolus post acceptum diadema annos. 9. Sub id tempus Normandi irruētes in Gal

DE QVARTA MONARCHIA

In Galliam tanta vbiq; damna intulerunt, q; coacti sunt Galli p̄sēdia à Germanis postulare, estq; om̄nium consensu Carolus rex Gallie designatus, atq; ea demū occasione & Germanie & Gallie regnū obtinuit Carolus Crassus iterum. Cæterum non multo post eadem hæc regna dirempta sunt. In Mo-
rauico bello molestie & laboris impatiēs Crassus, relicto imperio, fratris sui filium Arnolfum Cæsa-
rem constituit, à quo destinati sunt Carolo in im-
perio tanti redditus, quanti satis esse potuerunt ad
regium apparatus, donec viueret.

Arnolfus sextus Cæsar Germanus.

ARnolfus Carolomani filius, Bauarie, Sueuie at-
que Frācorum dux, Caroli tertij nepos, eidem
in imperio suffectus est, anno Christi. 891. regnauit
annos duodecim, primum Morauios vicit, deinde
Normādos, qui iam ex Gallia reuersi ad Rhenum
vsq; peruenerant, & Vuormaciam profecti Mo-
guntinensem Episcopum supplicio adfecerunt. Vi-
cti à Cæsare Normandi Christianam fidem tan-
dem amplexi sunt. Postea vbi dux Spoletanus Wi-
do per tumultū Cæsar esset creatus, in Italiam pro-
fectus Arnolfus magna vi Romam cepit, & à For-
moso pontifice Maximo coronatus. Itaq; occupa-
ta rursus Italia in exiliū pulsus est Vuido. Burgun-
dionum quoq; ducatum Germanico imperio res-
tituit.

Ioanni nono successit. 111. Papa Marinus.

Marino successit. 112. Papa Adrianus tertius.

Adrianū. 3. sequutus est. 113. Stephanus quintus.

Post Stephanum quintum factus est Papa. 114.

Formosus. Iterum tum ingens dissidiū fuit Romę
de electione, nam & Sergius simul pontifex crea-
tus est, sed pulso Sergio à fautoribus Formosi, ad-
scitus est Cæsar à Formoso in Italiā, vt ea occasio-
ne Pa-

ne Papatum retineret. Etenim profugerat in Gal-
liam Sergius, & moliebatur presidio Gallorū pon-
tificatum consequi. Ceterū post annos aliquot pon-
tifex factus est defuncto Formoso, & maiorem, q̄
debuisset pro pontificia māsuetudine, tyrannidem
& insolentiā exercuit. Effossum Formosi cadauer
degradari mandavit, & capite truncatum in Ty-
brim fluviū cum summa ignominia abiici. Scribūt
Sergium hunc plane incultum, & nulla præditum
eruditione fuisse, id quod crudelia eius facta satis
arguunt.

Formoso successit Papa. 115. Bonifacius sextus.

Post Bonifacium. 6. factus est Papa. 116. Stepha-
nus sextus, hic rescidit & damnauit omnes ordinā-
tiones Formosi.

Stephanum sequutus est. 117. Papa Romanus.

Romani successor fuit. 118. Papa Theodorus se-
cundus.

Post Theodorum secundum factus est. 119. Papa
Ioannes decimus, hic reiectas à Stephano sexto ori-
dinationes Formosi iterum recepit, et approbavit.

Post Ioannem decimum factus est. 120. Papa Be-
nedictus quartus.

Post Benedictum quartum factus est. 121. Papa
Leo quintus, captus hic est à Cristophero.

Post Benedictum quartum factus est. 122. Papa
Christopherus, captus hic est à Sergio tertio.

Post Christopherum factus est. 123. Papa Ser-
gius tertius. Is humatum corpus Formosi truncari
capite iussit. Res pleha horroris est vel legere vel
meminisse tantam tyrannidem inter se mutuo ex-
ercuisse pontifices Romanos, et fieri non potuit in
tanta crudelitate, vt Christianę pietatis ratio habe-
retur, ne cui mirum sit interim, si qui abusus & pe-
uerſę opiniones in Ecclesiam irrepserunt.

DE QVARTA MONARCHIA

Lodouicus tertius huius nominis septimus
Germanus Cæsar.

ANno Christi. 903. Lodouicus Arnolſi filius pa-
tri in imperio ſucceſſus regnauit annos decem.
Coronam accepiſſe nuſquam legitur. Etenim mor-
tuo Arnolſo Hungari maximo impetu Germania
am inuaſerūt, his oppoſuit ſe optimus princeps Cæ-
ſar Lodouicus, & grauiter proſtrauit eos apud Ly-
cum fluuium, ſed ab illis poſtea viciffim victus eſt,
tum vero victores Hungari maximas vbique cala-
mitates & damna incredibilia Sueuis, Francis, Ba-
uaris & Auſtriacis intulerunt, trucidatis quibuſuis
ſine delectu & commiſeratione, templa, vrbes, vil-
las, pagos, omnia deniq; incendio deuaftarunt.

Poſtea Italia ingreſſi ſimili crudelitate uſi ſunt.
Erat tum Foroiulij princeps Berengarius, qui col-
lectis ingētib; copiis aduerſus Hungaros, quanq̄
interim parum ſœliciter pugnaret, tamen ex ea ex-
peditione tantā exiſtimationē nominis conſequu-
tus eſt, quōd poſtea Cæſarem ſe voluit nominari.

Cunradus primus huius nominis, octauus
Germanus imperator.

ANno Chriſti. 912. Cunradus deſignatus Cæſar,
regnauit annos ſeptem, ceterū a pontifice coro-
natus non eſt. Lodouici tertij ex fratre nepos erat,
dux Francorum fuit, & nouiſſimus ex nobiliſſima
poſteritate Caroli magni, id quod ex ſubſcripto
Genealogiæ ordine poteris æſtimare quem ideo
ſubiecimus, vt cognoscatur quantis caſibus, et q̄ va-
riis viciffitudinibus expoſitum fuerit regnum Ger-
manorum, id quod legi citra ingentem admiratio-
nem non poteſt. Illud enim vbicq; videre licet, flo-
rere aliquandiu maxima regna in mūdo, ſed tandē
debilitari, & turbulentis motibus miſceri, interim
diuino tamen fato ſic ſeruari, vt non proſus intere-
ant.

ant. Lodouicus tertius nullū filium reliquit, ideoque Franci & Saxones pariter contendebāt Othonem Saxonum ducem Cæsarem designare, verum restitit optimus princeps, nolēs eam ignominiam generosissimę stirpi Caroli inferri. Proinde Cunradum Francorum ducem Cæsarem creandum consuluit. Itaque successit Cunradus in imperio, sed in maiori autoritate Otho erat, & viuente Cunrado plura negocia quoq; in imperio confecit, interim tamen summa fide & integritate vsus est erga Cunradum Cæsarem.

Interea autē dux Foroiulianus Berengarius Imperatoris sibi nomē vsurpabat in Italia, instigauitq; Hungaros, vt iterū Germaniā depopularentur, sed hos superauit Cunradus præsidio Othonis ducis.

Porro mortuo Othone, timebat fortasse Cunradus Cęsar, ne Othonis filius Hęcicus Auceps potentia nimium cresceret, itaq; subtraxit partem illum quę Othoni patri antea concesserat. Et quum id æger time ferret Henricus, conatus est Cęsar per insidias eum opprimere, & ad id perficiendū subornatus est Moguntinus Episcopus. Sed insidię patesactę sunt: tum vero vehementer cōmotus Henricus ad suos rediit, & ea omnia eripuit Moguntino præfuli, quę eius ditioni in Thuringia atque in Hassia subiecta erant. Hinc vero ingens bellum inter Francos & Saxones ortum est.

Cæterū moriturus iam Cunradus accersito ad se fratre suo duce Ebrardo mandauit, vt imperiale diadema ad Henricum Saxonum ducem deferret; nam hunc existimabat dignissimum imperij administratione: hortatus quoq; est Ebrardū principem summa diligentia, vt bello quod aduersus Henricum Saxonem susceperat finē imponeret, ne Frāci superstites adhuc e surpe prorsus interirent. nam sa

DE QUARTA MONARCHIA

tis considerare se fortunari res Henrici diuinitus. Consilio huic paruit Ebrardus dux ultro, & trāsata ad Henricū corona, & firmata vtrinque pace fidū se postea Henrico prebuit. Atque hac occasione contigit, vt imperium à Caroli posteris ad Saxones sit translatum.

GENEALOGIA CAROLI.

Carolus Magnus Imperator.

Lodouicus Pius Imp. huius filij hi tres fuerunt.

Lodouicus Germanicus Alemāniā habauit & Bohemos subegit, eius filij fuerunt.

Lotharius Imp. Lotharingiani & Italiā habuit.

Carolus Caluus Gallie rex, filius huius Lodouicus Balbus rex Gallie.

Lodouicus. 2. Imp. Sarracenos ex Italia propulsauit. Trāslatū à Papa imperiū ad Gallos in Caluū restituerunt Germanis, Lodouici Germanici filij.

Lodouicus, Carolus Crassus qui Caluo imperium eripuit, & Carolomanus.

Carolomani filius Arnolfus, qui post Crassum imperauit. Arnolphi filij.

Lodouicus tertius imperator.

Cunradus, & huius filij fuerunt.

Ebrardus cuius posteris sunt Frācorū principes.

Cunradus postremus ex hoc genere Cæsar.

Non multo post et Gallie regnum à posteritate Caroli translatum est. Vsq̄ adeo in humanis rebus nihil in suo statu perpetuo firmum persistit, vt vel summorum heroum progenies nunc in altum elatas florere, nunc rursus in imum deiectas frangi & debilitari dicas.

Post Sergium factus est. 124. Papa Anastasius tertius.

Post Anastasiū tertium factus est. 125. Papa Lando
Post

Post Landonem factus est. 126. Papa Ioannes undecimus.

Henricus primus Auceps cognominatus, nonus Germanus Cæsar.

ANno Christi. 920. Cæsar factus Henricus primus Auceps dictus, Saxonix princeps, regnavit annos septendecim. A pontifice Maximo coronatus non est, neq; in Italiam perrexit, tamen interim duo in Italia Imperatoris sibi nomen usurpabant, & per tumultus concertatione facta aliquoties inter se iusto exercitu pugnant, Etenim plus satis negocij habuit in Germania Henricus, quã optimus princeps pro singulari prudentia sua summo studio pacavit, & excellentiorẽ reddere conatus est.

Porro Germanicum regnum nunquam ferẽ caruit seditiosis tumultibus, nunquam propemodũ designatus Cæsar est, sine seditione quorũdam principum, qui imperatoris nomen rapere volebant. Interim tamen semper adfuit deus rite vocatis Cæsaribus, & tutatus est legitimi imperij autoritatẽ, & vindicatum est in seditiosos. Dux Bauarię Arnoldus infestis armis opposuit se Henrico, qui arcẽdã iniurię causã profectus est cum instructis copiis aduersus Bauaros, sed nihil hostiliter tentans postulat Arnoldum ducem ad colloquium familiare, contulit cum eo sermones, & monuit serio, imperij maiestatem a deo donari, quod si reliquorũ principum suffragiis Cæsar eligeretur, tum se ultro cesurum, et sub eius ditionem submittere se primum omnium paratum esse. Retulit hæc Arnoldus dux ad suos, a quibus responsum est: Videri palam a Salomone verissime dictum esse de sapientia: per me reges dominantur. Et quum appareat satis sapientia & comitate summa præditum esse Henricum, deũ haud dubie adesse ei, proinde ab incœptis por-

DE QUARTA MONARCHIA

ro desisteret, neque moliretur amplius aliquid in Henricum. Qui euit itaq; dux Arnoldus & sine cæ de suorum vltro paruit. Quis queſo nō diceret hos principes Germanos minime barbaros fuiſſe, & vere heroica ſapientia, & humanitate ſumma præditos excelluiſſe. Quin & illud ſcriptum reperitur, Sancto Vdalricho viſionis phantaſma de duce Ba uariæ obſeruatū, oſtenſum enim à deo ducē gladiū capulo carentem habere, quo ſignificabatur, nō vſu rum ducem gladio, hoc eſt, imperium retinere nō poſſe. Itaq; monuit principem, ne quid imprudenter tentaret.

Poſtea ab Henrico Brādeburgum captum eſt, & ſubaçti Vandali ad mare vſque Chriſtianę fidei profeſſionem ſumpſerunt.

Pragenſem vrbem obſedit, & Bohemos imperij legibus ſubiecit.

Inde vero quadraginta millia Hungarorū apud Mersburgum proſtrauit, vnde & ingentem ſui timorem ac æſtimationē apud nationes exteras ſibi conciliauit, & toti Germaniæ ſummam tranquillitatem peperit. Lotharingiæ terrā Germaniæ regno reſtituit, & à Rudolpho Burgundionum rege lanceā illā qua Chriſtus perfoſſus eſt, conſequutus eſt, olim eam habuerat Conſtantiuus.

Henricus Auiceps morti iam proximus ſucceſſorem in imperio cōſtituit Othonem filium ſuum, ne quod diſſidium de poſſeſſione imperij poſt ſuā mortem poſſet exoriri,

Ioanni. 11. ſucceſſit. 127. Papa Leo ſextus.

Leoni. 6. ſucceſſit. 128. papa Stephanus. 7.

Stephanum. 7. ſequutus eſt. 129. papa Ioannes. 12.

Ioanni. 12. ſucceſſit. 130. papa Leo. 7.

Leoni. 7. ſucceſſit. 131. Papa Stephanus. 8. Germanus.

Otho

Otho Primus, Decimus Germanus Cæsar.

Otho Primus Henrici Aucupis filius auspica-
tus est regnum suum anno Christi. 938. & im-
peravit annos triginta sex. Aquisgrani ab Episcopo
Moguntinēsi imperialem coronam accepit. In ini-
tio imperij Othonis tres ingētes, & pleni magnis
periculis tumultus simul exorti sunt.

Primi tumultus autores fuerunt Ebrardus Pala-
tinus, & Giselbertus Lotharingiæ princeps, hi, q̄
ex posteritate Caroli & Francorum erant, conten-
debant successionis iure imperium à Saxonibus ad
Francos deriuare, & vt conatus illi plus iuris habe-
re viderentur, pertraxerūt ad se Henricum fratrem
Othonis natu grandiozem, eo pretextu quòd ata-
tis nomine ipsi deberetur administratio imperij,
& non Othoni.

Duravit hoc bellum cū Palatino comite Ebrar-
do & duce Giselberto annos sex, & plurimę in eo
pugne commissę sunt, Cæsarem sequuti sunt Prin-
ceps Hermannus Sueuus, & Cunradus Francorū
dux dictus Cunradus wormaciensis Sapiēs Ebrar-
di nepos. Ab his vltimo pugnatū est contra hostes
apud Andernacū conflictu grauissimo, in quo Pala-
tinus Ebrardus occubuit, & dux Giselbertus inter
fugiendum in Rheno submersus est. Plenū est hor-
roris exemplum, quo moneri possumus, seditionis
studiū etiā in summis principibus inultum à deo
non relinqui. Ceterū hic Ebrardus an is sit de quo
diximus antea, qui coronam Henrico Aucupi por-
tarit, certo non constat. Nam nostrarum historiarū
scriptores homines rudes & imperiti planè fuerūt
illarum rerum, quarum obseruatio in contexendis
historiis est necessaria.

Porro post adeptā hęc victoriam nondū sopita
contentio erat, quā cū Henrico fratre habuit Otho

DE QUARTA MONARCHIA

Cæsar, & præterea cū Episcopo Moguntino. Henricus Mersburgi obsidione cinctus est, sed videns conatus suos irritos esse, & debilitari sua præsidia, ipse ad Othonem Cæsarem supplex venit, & orās delicti veniam in gratiam ab Othone est receptus, ac non multo post defunctis Bauarię ducibus sine herede masculino, donauit Otho Cæsar fratrem suū Henricum ducatu Bauarico, Ille autem Henricus Cæsar qui Bābergę sepultus est, huius Hērici ducis ex filio nepos fuit, id quod infra dicemus.

Postea & Moguntiam obsessam cepit Cæsar, et captus Episcopus est, verū intra paucos dies liber dimissus est.

Tertius motus contra Othonem multos post annos coortus est ex proprio eius filio Ludolpho, ex ea occasione, Otho primum reginam ex Anglia habuit Edith appellatam, quę Magdeburgi sepulta est, ex hac filium Ludolphū suscepit, post huius obitum Burgundici sanguinis reginam duxit, id quod Ludolphus non probauit. Cæterū quid porro acciderit, incertū plane est. Nam nostri apud Germanos historiarum scriptores nullas ferē res gestas integre per suas causas & circumstantias expresserunt, & ne potuerunt id quidē, quando Monachi priuato ocio fruētes, plerūq; fuerunt alieni à rebus omnibus, quę in rep. administranda geruntur, vt interim non dicam segniores eos quoq; fuisse, quā qui causas & occasiones maximarum rerum ex aliis cognoscere, et scrutari voluissent, ex officio veri historici. Tantum hoc memorant, Salsfeldię Ludolphū conuentum habuisse & conspirasse aduersus patrem, & appellant Salsfeldiam locū cōsiliis funestū, interim tamē Ludolph⁹ maxios quosq; principes huius cōsiliij & cōspiratiōis participes habuit, inter q̄s Francorū q̄q; dux Cunradus

Sapia

Sapiens fuit. Interea vero dū hæc geruntur in Italia pater est, qui simulatq; reuersus est in Germaniam, Moguntia obsedit filium, verū elapsus Ludolphus Ratisbonam vsq; profugit, sed subsequutus pater, Ratisbonā quoque grauiter obsedit duobus mensibus, perierunt in ea obsidione homines non pauci, inter quos vel præcipuus fuit dux Bauariæ iunior Arnoldus, post huius mortē pacē vltro experens Ludolphus, nudatis pedibus supplex venit in conspectum patris, & humi prouolutus omni cum commiseratione admissi peccati condonationem postulauit. Itaq; receptus est in gratiam patris, & firmissimæ pacis leges constitutæ sunt.

Nunquā ferè inter Cæsares quisquam vel plures vel periculosiores res habuit atq; confecit, quā hic Otho Cæsar, si quid ego possum considerare. Sed interim in illis omnibus non sine fauore Dei incredibili semper felicitate vsus est. Nam intea dum geruntur hæc bella, Bohemos, Hungaros & Francos vicit, præterea & Italia statū turbulentū tranquillauit, id quod breuiter indicabimus.

Hungaros apud Augustam urbem ad Lycum fluuium fudit, atq; ita debilitauit robur eorum, q̄ postea Germaniam amplius ingredi non sint ausi. In hoc conflictu occubuit Cunradus Sapiens & S. Vdalricus Augustanus Episcopus in exercitu apud Cæsarem fuit.

Porro quum maximis vndiq; periculis circumueniretur Otho, confidebant Franci facili labore se ad suum imperium rursus translaturus, sed hic in Othone compertum est, frustra se illi homines opponere, cui Deus est propitius, Othonem circumcingunt hostes innumeri, Bohemi, Franci, Hungari, Itali, Galli, sed horum omnium viribus virtus

DE QVARTA MONARCHIA

optimi principis frangi & opprimi non potuit. Galli cōminabantur ducere in Germaniam tantū exercitum, quantus visus antea non fuisset, ad quē respondisse Othonē ferunt, inanes eas cōminationes parum decere sapientes principes, quum constet victoriam & euentum belli in manu dei esse. Respondit & hoc quoq; ducturum se in Galliam tot pileos stramine contextos, quot nunq̄ antea vidissent, & ea de causa omnes in toto exercitu stramineos pileos ferebant, quem vsq; ad Lutetiā Parrhisiorum perduxit. Nam Hugo princeps in Gallia captum tenebat regē Gallorum dominum suum, & idem statuit Galliā et imperij quoq; dignitatem sibi vsurpare. Captus est hic ab Othone in Parrhisensi vrbe, & liberatum regem Lodouicum affīnē suum in Gallia regnū restituit. Nupta erat Lodouico huic Othonis soror Gerburga. Otho tum Germaniā inferiorem, Lotharingiam, & Burgundiam imperio Germanico restituit.

In Italiam quoq; sepiissime per incurSIONē impetum fecerant Hungari, sed interim Cæsaribus quibusdam ante Othonis tempora tantum negotij fuerat in Germania, q̄ Italia succurrere nō potuerunt. Iam vero extrema necessitate adactis Italiae principibus ad resistendum Hungaris, cōtigit vt Berengarius Foroiulianus princeps magnam sibi virtutis admirationē pararet, & postea totius Italiae regnum sibi vsurparet. Et quanq̄ alij quoq; principes propter Italiae principatum tumultuantur, tamen potentia excellens alios Berengarius in tertium vsq; heredem Italiam occupat, Is Cæsaris sibi titulum arrogabat, & summa in Italia crudelitate vtebatur, aduersus huius tyrannidem opem & praesidia quæserunt Itali apud Othonem. Itaq; profectus in Italiā Otho Longobardiā inua

fit & obtinuit, Berēgarius vltronea deditioe impetravit apud Othonē eam gratiā, vt non pelleretur prorsus ex Italia, sed ducatū possidendum retineret. Post duodecim annos iterum euocatus est Otho in Italiā, vt Italos vnā cū clero & pontifice Romano ex tyrannide Berengarij vendicaret, q̄ & strenue perfecit. Nam vbi iterū venisset in Italiā, Berengariū & filium Albertū captos relegauit propter perfidiam, patrē vnā cū coniuge Bambergam, vbi & totā vitam suā transegerunt exules, filium vero Bizantiū. In hac expeditione Romanam ingressus Otho à Ioanne. 12. est coronatus.

Otho hic primus est imperator, qui pontifici iuramentum præstitit, cuius forma extat. 63. dist. cap. Tibi domino Ioanni.

Postea vero secundo reuersus est Otho Romā, vt Papam Ioannem corripere, q̄ plurimorū criminum reus ageretur, proinde sceleris sui cōsciū sibi pontifex ob metum Othonis profugit, ideoque in locum eius successus est papa Leo octauus. Cæterum sub abitionem Othonis reuersus Ioannes Romam eiecit Leonem iterum, Leo ad imperatorem profugit, sed prudentissimus Cæsar summa industria vsus ne schismatis occasionem daret, permisit papatu fungi Ioannē, donec viueret, ceterum mortuo Ioanne, Leonem vt legitime creatū pontificē esse restituendum, verū id noluerunt ratum habere Romani, qui repudiato Leone, alium quendā Benedictū elegerunt in odiū Cæsaris. Tū vero rediēs Otho Papę possessiōes inuasit, & magnā vbiq; cladē cōmisit. Obsedit etiā vrbē Romā donec ciues fame ac egestate coacti Othoni portas vltro aperuerūt, obtruncatis tū multis Romanis, & relegatis consulibus restituit Leonē, & pacatis rebus reuersus est in Germaniā ducto secum Benedicto, q̄ Hamburgi seruatus est.

DE QVARTA MONARCHIA

Tertio Romam profectus Otho Sarracenos & Græcos ex vltimis Italię partibus fugauit, tum filium suum Othonem imperij consortem electū adductum secum iussit coronari, eiq; Cęsarıs Cōstantinopolitani filiam reginam in matrimonium tradi curauit. Ex his omnibus facile æstimari potest, & hunc Othonem etiam ex illis heroibus extitisse vnum, quos ad procumbentem statum orbis reparandum subinde donauit Deus. Collapsū enim imperium Romanum erexit, & totam Europam pacatam reddidit, tutatus est suo præsidio totam Italiam & Germaniam. Hungaros & Gallos domuit, breuiter, imperij maiestatem suā pristino nitore restituit, & in ordinem redegit, postea in summa tranquillitate Quedelburgi moritur, scribitur primum reperisse argentifodinas in Misnia, & ad cōseruandam religionem, & doctrinam pietatis multa beneficia contulit. Episcopatus instituit Magdeburgi, Misnię, Brandenburgi, Mersburgi & Ceitza.

Post Stephanum octauum factus est. 132. papa Martinus tertius.

Martino tertio successit. 133. papa Agapetus secundus.

Agapeto successit. 134. papa Ioānes. 13. Is Othonem primum Cęsarea corona exornauit, postea profugiens Roma timebat ne ob vitę impuritatem ab Othone officio eiiceretur.

Profugo Ioanni suffectus est. 135. papa Leo. 8. Porro vbi Romam redisset Ioannes, ad Cęsarē Leo profugit, sed mortuo Ioāne restitutus est.

Leonī successit. 136. papa Ioannes. 14. ab hoc Otho secundus imperij corona donatus est.

Otho secūdus huius nois Cęsar Germanus. 11.
Anno

ANno Christi. 974. Otho secundus regnauit post obitum patris annos decem, & aduersus hunc exortus tumultus est, nā cognatus eius Henricus Bauariæ dux imperium adfectabat, non est is Henricus frater Othonis primi, qui conspiratione facta insurrexit in fratrem Othonis, & postea recōciliatus Cæsari Bauarorum ducatum adeptus est. Primus hic Saxonici sanguinis dux Bauariæ, annos. 15. ante Othonem in fata concessit, verum huius primi Henrici filius, est Henricus is qui Othoni secundo sese opposuit, sed hunc studentem nouis rebus statim armis domuit Otho.

Postea Galli apud Aquisgranum inopinato cæsarem oppresserunt, & vix elapsus est ex eorū insidiis. Verum exercitu reparato Galliam ingressus Otho, Parrhisios vsque depopulatur omnia, & ad pacem poscendam cogit Gallos, qui iureiurando se tum astrinxerunt, quòd postea Lotharingiā amplius non essent asserturi.

Porro pacata Germania profectus est in Italiā. Ibi vero in Apulia cum Græcis & Sarracenis congressus est, sed victo suo exercitu, ipse inter fugiendum à nautis captus est. Verum quum ob Græcæ linguæ cognitionem ignotus esset nautis, neq; haberetur princeps Germanus, facile pecuniā ab hostibus se redemit, & Romam reuersus pro veteri suo more imperium administravit. Ferunt ab Italis veneno necatum, propter seueritatem duriorē, qua in imperio vsus est.

Ioanni. 14. successit. 137. papa Benedictus. 5.

Benedicto successit. 138. papa Donus secundus

Dono mortuo factus est. 139. papa Bonifacius septimus.

Bonifacio successit. 140. papa Benedictus. 6.

Huius tēporibus cæsar factus est Otho tertius.

Otho

DE QVARTA MONARCHIA

Otho tertius huius nominis Cęsar
Germanus. XII.

ANNO Christi. 984. Otho tertius imperauit post mortem sui patris annos. 19. Et tate puer erat vixdum annum duodecimũ egressus, quum moreretur pater, proinde Henricus Bawarię dux cognatus Othonis huius seruandum eum Romę curauit, & iterũ cępit imperij possessionem sibi vsurpare. Itali pleriq; Crescentium declarandum Cęsarem suadebant, vt imperialis maiestas ad Italos reduceretur iterũ. Sed fideles erga suum dominum Germani principes reuocatum ab Henrico iuniorẽ Othonem cõmunibus oĩm suffragiis Cęsarem designarunt, id quod & consensu suo ratum asseruit Benedictus pontifex maximus.

Primum bellum gessit contra Gallos, qui p̄stiti iurifurandi obliterati, iterum Lotharingiam inuaserant, captis etiam vrbibus aliquot, sed repulsis Gallis Otho retinuit Lotharingiam.

Interea temporis princeps quidam Romanus Crescentius, vsurpato sibi imperiali nomine, summam crudelitatem in Italia exercuit. Itaq; ingentibus copiis accinctus Romam venit Otho, & captum Crescentium naso & auribus truncis retrorsum asino imposuit, & spectaculi loco per urbem Romam circumuectum suspendi mandauit.

De origine, & institutione principum electorum in Germania.

OTHO iam natus annos vigintiocto, ea erat ingenij promptitudine p̄ditus, q̄ ob singularem prudentiam suam vulgo eum appellarint: Mirabilia mundi, pręterea & cognita iam erant Saxonibus hominibus promptis & vehementibus fallaces technę Gallorũ, proinde vbi animaduersum est ingentes & periculosos motus & con

LIBER TERTIVS no

trā Cæsares, & alioqui in republica excitari per
 Romanos pontifices, Brunonem Saxonem cogno-
 natum suū pontificem creauit Otho, qui post ade-
 ptum papatum Gregorius quintus est appellatus
 ab hoc coronam imperij accepit Otho tertius.
 Adhęc vbi considerauit sapientissimus Cęsar per-
 petuo æstuarē Gallos & Italos transferendæ im-
 perialis maiestatis cupiditate à Germanis, & inter
 Germanos quoque propter electionē nunq̄ dis-
 sensiones defuisse apud maiores suos, interim ta-
 men tam potentem monarcham imprimis neces-
 sarium esse Christiano orbi, ad turandum Roma-
 num pontificē, & Italiæ libertatē, deniq; ad cōser-
 uandam concordiam religionis in tota Europa,
 Verū hanc ipsam monarchiā diu non posse durare
 stabilem, nisi & peculiaris cuiusdam & potentissi-
 mę nationis subsidio perpetuo firmata consisteret
 Proinde suffragatione & ope pontificis Gregorij
 qui quia Germanus erat, in re tam necessaria faci-
 le annuit, tulit sanctionem principū electorum in
 deligendo Cęsarē, atq; vt concordia seruaretur in
 electione religionis causa inter sacri ordinis præ-
 sules, & principes reliquos, delegata est ea autori-
 tas cōstituendi Rom. Cęsarē, septē Germanię pri-
 mariis p̄cipibus, Mogūtino, Agrippinēsi et Tre-
 uerēsi Archiepiscopis, additi his sunt princeps Bo-
 hemię, nā tū regē adhuc Bohemiā nō habebat, co-
 mes Palatinus Rheni, dux Saxonię, Marchio Brā-
 denburgēsis. Equidē miror, qua de causa tā subli-
 mis dignitas cōmissa nō sit p̄cipibus alijs, q̄ tum
 t̄pis multo potētiores fuerūt, vtpote Bauarię, Sue-
 uorū et Francorū duces, et p̄sertim Bauarię dux
 q̄ p̄ter alios p̄ximus tū erat cognatus Othonis,
 et amplitudinē ditiōis potētiss. Nā Bauariā & Au-
 striā vsq; ad Agleiā subiectā habebat, quā Hēricus
 Othonis

DE QVARTA MONARCHIA

Othonis primi frater vicerat. Quin etiam Suetio-
rum dux affinitate proximus erat Othoni Cæsari.
Etenim Suetiæ dux Hermannus sub Othone pri-
mo, quum non haberet heredem masculum, tradi-
dit in matrimonium filiam suam Ludolpho pri-
mi Othonis filio, aduersus quem bellum ges-
serat Otho pater. Porro ab hoc Ludolpho Sueo-
rum duces ortum habent. Itaq; mirum videri po-
test, quæ fuerit occasio illius institutionis principū
electorum faciendæ.

Nostri apud Germanos historiographi adeo
omnis iudicij expertes fuisse videntur, vt illorum
lectionis quæq; merito tedere possit. Ioānes Sta-
bius Diui Maximiliani mathematicus sæpe mihi
narravit, Diuum Maximilianum Cæsarem de im-
peritia historicorum Germanorum conqueri so-
litum fuisse, q; tam præclarorum & prudentum
principum, quos donasset Deus, res gestas non so-
lum sine ordine conscripsissent, sed corrupissent
etiam male scribendo. Et præceperat memorabi-
lora quæque ex oibus historicis decerpta, ordine
quodam in compendiosa Chronica digeri, id q;
haud dubie fuisset factū, si aut diutius vixisset, aut
non præ grauiorum rerum sollicitudine præter-
mississet prudentissimus imperator.

Ego vero quanquā temerarius videri possim
si quod mihi videatur, subiecero, tamen indicabo
quibus ego adducar coniecturis, vt certi aliquid
pronūtiem de re tanta. Bohemia haud dubie pro-
pter situs conuenientiam, & q; natura est munita,
in ius electionis venit. Saxonibus Saxonici fan-
guinis princeps Otho merito eum honorem de-
tulit, nam & potentia alioqui tū longe maximus
fuit ducatus Saxonicus. Brandenburgum tenuer-
unt tunc Saxonici quoq; principes cognati Cæ-
saris

LIBER TERTIVS

111

facilis, & facilis coniectura est, fauisse Othonem imperatoris pensus hisce regionibus, quā ducatibus reliquis. Palatinatui existimo contigisse hanc prerogativā electionis præ aliis principatibus, non alia occasione, quā ut is honos haberetur Caroli posteris, ut decus hoc non apud Saxones tantū esset, sed pars quoque eius ad Francos transmitteretur, quando quidem erant Palatini Comites sub id tempus ex genere Caroli magni.

Cæterum quantas laudes mereatur ordinatio hæc de institutis Electoribus principibus, id nunc pro eius dignitate commemorare non possum. Res ipsa testatur, quantam utilitatem attulerit. Nam hæc ordinatione duravit imperium supra quingentos annos in Germania. Est præterea in humanis rebus nihil neque melius, neque salutarius illis consiliis & institutis, quibus occasio præciditur subinde mutandi gubernationem imperiorū, id quod ex benignitate Dei per hanc ipsam sanctionem de Electoribus factum esse constat. Hac ratione prospectum est imperio, quo minus insidiosæ & clanculariæ conspirationes Papæ & Gallorum regis successerunt, qui à Germanis ad Gallos imperij celsitudinem conati sunt sæpenumero transferre. Et habet Cæsar plus præsidij à principibus quando eorum consensu eligitur, & minus cōcertationis exoriri potest propter electionem, quum primariorum principum vota in vno aliquo consentiunt, præterea quoque quum maiestas imperij ad multos simul principes relegata sit, sperari potest, & firmiterem & diuturniorem fore imperij statum, quā si in vnius alicuius sanguinis successione hereret. Omnia hæc eō faciunt, ne qua magna contentio electionis gratia exoriat, atque adeo ut occidentalis imperij caput certo in loco existat, idque ut religionis con-

Q cordia

DE QUARTA MONARCHIA

cordia & publica tranquillitas per totum hoc occidentale regnum sub certo capite conseruetur. Olim Athenienses suam ordinationē de Areopagitis, et Lacedemonij item sua statuta de Ephoris immodicis laudibus vexerunt, & vere quidem, nam illis respublicā ipsorum multo tempore firmę permanserunt. Verum enimvero hæc sanctio Othonis de Electoribus constituitis, vt multo utilior est, ita longe maiorem laudem, & prædicationem meretur, vtpote per quam non in vna aut altera vrbe seu regione, sed in toto occidente stabilitas imperij, & constans religio multis annis sunt conseruatę. Et debent Electores principes hanc suam prerogatiuam merito maximi reputare, primum omnis Christiani orbis causa, q̄ apud eos hæc celsitudo reposita est. Sunt enim illi veluti firmum caput, quo perpetuo totum hoc occidentale regnum retinetur & compingitur, nam ipsissima radix dici possunt, ex semper Cæsares enasci oportet. Deinde quoq; in hac vita nulla illis potest eminentior dignitas contingere, q̄ q̄ ea auctoritas illis legitime data est, quę omnium regum ac principum sublimitatem multis partibus exuperat. Proinde hæc ipsa ordinatio summū profectio donum & ordinatio Dei censi debet, quare & maximi eam facere, & synceram conseruare oportet, ne qua detur occasio ordinationis adeo pię & salutaris, imò pulcherrimę harmonię in hac vita discerpendę. Apud illos enim cōsistit summa Romanij imperij, ideoq; distractis Electoribus, & regnum deficere, & non longe extremi iudicij diem abesse necesse est. Nam sub hoc imperio mundus finem habiturus est. Scriptum reperitur institutionem principum Electorum factam

Anno

LIBER TERTIVS

122

Anno Christi 1002.
Anno mundi 4946.
Anno Romę 1752.

Anno. 201. post coronationem Caroli Magni. Constituta hac ordinatione Itali varios tumultus concitarunt aduersus Othonē tertium, adeo quod Romę tutus esse non posset, & dum proficiscitur in Germaniam, misso per insidias veneno à Crescentij vxore necatus est, anno ætatis suę trigessimo. Augustę sepultus est.

Benedicto sexto successit. 141. papa Ioannes. 15. Captus est à Bonifacij patre, q̄ non consenserat in electionem Bonifacij.

Ioanni. 15. successit papa. 142. Ioannes. 16.

Ioannē. 16. sequutus est. 145. Ioannes. 7. Captus & pulsus à Crescentio opē ab Othone quesuit.

Post Ioannem. 17. factus est Papa. 144. Gregorius. 5. Saxonici sanguinis princeps idque ob eam causam, de qua paulo ante memorauimus. Studebant enim subinde Itali nouis rebus cōtra Cæsares, neque vnq̄ materia tumultuum deerat, ideo res visa est necessaria publicæ tranquillitati conseruandæ, vt Germanus pontifex crearetur. Sed interim tñ expulsus est Gregorius ab Italis, suscepto in eius locum Ioanne quodam, sed magna vi reuersus Romam Otho restituit Gregorium cognatum suum.

Gregorio. 5. successit. 145. Papa Siluester primus. Magus is fuisse fertur.

Post Magum hunc factus est. 146. papa Ioannes. 18. Huius temporibus horribili aspectu cometa apparuit versus meridiem, quem nō minor fames, quàm pestis sequuta est.

Q. Hen

DE QUARTA MONARCHIA

Henricus secundus Claudus Germanus. Cæsar. XIII.

ANNO Christi. 1003. delectus Cæsar est Henricus huius nominis secundus Bavariæ dux. Antea diximus ab Othone primo Henrico fratri suo Bavaricū ducatū donatum esse. Illius autem Henrici nepotem ex filio hunc Henricū Cæsarē fuisse arbitror. Nam Henricus frater Othonis primi annos quindecim ante Othonis obitum in fata concesserat. Ea autem negligentia apud nostros historicos fuit, ut ex illorum monumētis pro certo adfirmare non queam, an Henrici illius filius, aut ex filio nepos eius fuerit, illud certe mirū videtur, ne Canonice quidem Bambergensis Ecclesiæ genealogiam fundatoris sui certo compertam esse.

Primus hic est Electorū principū suffragiis designatus Cæsar, & imperavit annos. 22. Prudentia, & insignibus victoriis clarus, multa & ingentia bella mirabili felicitate gessit. Principio Bohemos & Vandalos bello fatigatos tributarios subditos sibi fecit. Metas & Gendauū obsedit, vicit & Lotharingiā ac Flandriam. In Italia aduersus Sarracenos pugnavit, & expulit eos ex Italia. Victor tum coronatus est Romæ à Benedicto septimo. Hungaros ad Christianam fidem pertraxit, & Stephano Hungarorum regi sororem in matrimonium tradidit. Ante obitum suū legitimo suffragio Electorum Cunradum Francum secundū huius nominis Cæsarem dixit. Episcopatus Bambergensis fundator Bambergæ sepultus est.

Ioanne. 18. mortuo successit papa. 147. Ioannes decimus nonus.

Ioannem. 19. sequutus est. 148. papa Sergius. 4. Sergium. 4. sequutus est. 149. Benedictus. 7. quo Henricus Claudus imperij coronā accepit.

Bene

LIBER TERTIVS

123

Benedictum. 7. sequutus est. 150. papa Ioannes
20. Is Claudum Cæsarem coronauit.

Cunradus secundus German. Cæsar. XIII.

ANno Christi. 1025. Cæsar electus est Cunradus Francus, qui prope Spiram urbem in Limburgica arce habitauit, & presuit imperio annos quindecim. Ceterum quum sub initium sui imperij uideret turbari passim omnia, effecit ut in consortium imperij filius suus eligeretur, ne se in Italiam profecto, sine capite certo, imperij subditi inter se turbuarentur in Germania. Ernestus Sueuicæ dux, & Catuli, nam & Catuli item in Sueuia domini fuerunt, hi inquam rebelles Cæsari fuerunt, sed eos ita compescuit, ut statim sponte parerent, inde in Hungariam profectus, & eius res composuit.

Burgundiam, & Leodium, regnum Arelatense iterum cepit, & subiectum suo imperio administrauit, postea Italiam ingressus Mediolanum obsedit & Romam ueniens a Ioanne uigesimo coronam accepit. Insurgentes sub id tempus aduersus Cunradum Romani grauius cæsi sunt a Cæsareanis, uerum pacate sunt res Romanorum. Interea dum hæc in Italia geruntur, Sueuicæ dux Ernestus nouos iterum motus concitauit, ideoque in regressu Cunradi ab eo fugatus & confossus est. Ducatum donauit Cunradus principi Hermanno Ernesti fratri. Condite sunt ab hoc Cunrado multe leges, que hodie etiam extant adhuc. Concilium sub hoc Cæsare habitum est Triburi ad Moguntiam. Magnis sumptibus instituit basilicam Spirensis, in qua sepultus est cum regina sua Gisela.

Giselæ huius magnæ laudes feruntur, regina Burgundica fuit ex posteritate Caroli, maritum primo habuit Ernestum Sueuicæ Ducem, ex quo duos filios suceperat, Ernestum, qui pulsus est, &

Q 3

Hes

DE QVARTA MONARCHIA

Hermannum, postea desponsata est in matrimonium Cunrado cesari. Primum omnium hic meminerunt scriptores Marchiæ in Austria, quã tũ occupauit Albertus Sueuic dux frater maioris Ernesti. Neq; vero tum erat adhuc ducatus Austriæ, sed à Sueuis tenebatur, qui per vim Austriam Hungaris ademerant. Quin & comitatus Thuringicus in initium accepit temporibus huius Cunradi, nã Gisele cognatus erat Lodouicus Barbatu ex Caroli genere, is quia diu in aula versatus erat, & diligentẽ operam multis in rebus nauauerat apud Cesarẽ, factus est Thuringiẽ comes. Itaque domini Thuringiẽ ex Caroli sanguine originem habent.

Post Ioannẽ. 20. factus est papa. 157. Benedictus. 8. quo fugato Siluester quidam pecunia papatum redemit. Porro reuersus Benedictus, vt factiones concitaret contra Siluestrum, tertio cuidã qui Gregorius sextus dictus est, vendidit ius suũ in pontificatu. Itaq; cessit huic Benedictus, sed Siluester cõtra ius suum tueri volebat aduersus Gregorium. Controuersia hæc coëgit Cesarẽ Henricum Nigrũ Romã proficisci, qui tria illa fœdissima monstra merito suo pontificatu abdicauit, & in locum Syndegerum Bambergensem Episcopum suffecit, qui dictus est Clemens secundus. 157. papa, à quo coronatus est Henricus Niger.

Circa hæc tẽpora Cardinaliũ nomẽ in usu esse coepit, vnde æstimari potest hanc ipsam dignitatẽ in ecclesia verustiorẽ non fuisse.

Atqui vero quum subinde incidissent grauissimæ contentiones & dissidia ex diuersitate votorum in creando Romano pontifice, sanctionem tulit Henricus Niger, ne porro Papa deligeretur siue Cesaris consensu & confirmatione. Constitutio

LIBER TERTIVS

124

Autio hæc grauiter postea impugnata est à Romanis pontificibus, adeo etiam quod teterrima bella inde nata sint Henrici quarti & quinti temporibus.

Henricus tertius Niger dictus, Cæsar Germanus. XV.

ANno Christi, 1040. Henricus tertius Niger appellatus imperare cœpit, & regnauit annos. 17. Primum Bohemos bello inuasit, sed ab his Hungarorum præsidio adiutis victus est. Postero anno adeo fatigati sunt bello Bohemi per Henricum, quod princeps Bohemorum necessitate adactus Ratisbonam venit, et vltro se tributarium Cæsari dedit. Inde Hungariam ingressus per triennium bellum gessit, & captis vrbibus aliquot ad pacem poscendam Hungaros compulit. Subegit & Lotharingiæ Ducem, vt pareret imperio.

Romæ tres pontifices inter se concertantes de Papatu simul reiecit, pontificiæ sedi Germano præfule præfecto, quem Clementem secundum appellauere. Inde apud Capuam Sarracenos vicit, postea in Germaniã reuersus Synodum habuit Moguntia, in qua Leo Papa fuit.

Dux Bauriæ Cuno, qui post D. Henricum ducatum præfuit, præsidio & conspiratione Hungarorum fretus opposuit se imperatori, conabatur enim hac via regni possessionem ad se transferre, sed victus à Cæsare Hungaris, explosus Bauriæ Dux totam ætatem suam exul in Hungaria transegit, Bauria interim sine Duce & gubernatore erat. Priusquam moreretur Henricus Niger, Henricum filium suum annos. 5. natum Cæsarem eligi, et Aguisgrani coronari curauit, vt certum caput imperii esset, neque turbe

DE QVARTA MONARCHIA

exorirentur propter electionem. Itaque puer sub matris tutela aliquandiu regnavit. Mater Henrici quarti Agnes dicta erat, nata est in Piftonum comitatu Gallia.

Post Clementem factus est. 153. papa Damasus secundus, qui vi papatum occupavit.

Damaso secundo successit. 154. papa Leo. 9. Is fuit in concilio Moguntia habitus, & aliquandiu postea versatus est apud Henricū Nigrum. Illius temporibus Berengarius Diaconus Andegavus in Gallia docebat, verum corpus & sanguinē Christi non esse in pane & vino iuxta institutum Christi. Impia hæc hæresis apud Heluetios nostro tempore per Zuinglium renouata est. A Leone in concilio Vercellensi damnatus est hic error, sed interim relicta huius impietatis seminaria multū negotij fecerunt posteris quoq;.

Leoni nono successit. 155. papa Victor secundus, fuit is antea Episcopus Eichstettensis.

Victori. 2. successit. 156. papa Stephanus. 9.

Stephano. 9. successit. 157. papa Benedictus. 9.

Benedictum sequutus est. 158. papa Nicolaus secundus. Hic abdicavit pontificatu Benedictum, & primus statuisse dicitur ius eligendi pontificis in posterum penes Cardinales tantum fore. Iterū ab hoc quoque Berengarius damnatus est, & coactus ad reuocandum, quæ de sacramento impie docuerat.

Nicolao. 2. successit. 159. papa Alexander secundus, & tum propter electionem magni conflictus Romæ fuerunt.

Alexandro secundo successit. 160. papa Gregorius. 7. antea Hildebrandus appellatus, is excōmunicavit, & persecutus est Henricum quartū, bellicis etiam acerrimis concitatis, vt adfereret & obtinere

tineret, sine Cæsaris suffragio & cōfirmatione pontificem creandū esse, ne Cæsares autoritatē sibi vendicarent in pontifices dominandi, de quo plura in Henrico quarto dicemus.

Henricus quartus Germanus Cæsar. xvi.

ANno Christi. 1057. imperare cœpit mortuo patre, Henricus quartus puer adhuc, & regnavit annos quinquaginta. In hoc virtus huius generis imperatorum non tantum defecit, sed totius Germaniæ imperium adeo corruiere cœpit, q̄ postea nunq̄ vel in veterē statū redigi, vel pristinas vires recuperare potuerit integre. Tragœdiæ huius autor Papa Hiltebrādus fuit, q̄ omnia ferē inter Germaniæ principes teterrimis bellis commiscuit.

In pueritia Henrici Cæsaris, Agnes mater eius non sine laude imperio præfuit, bona pace Germaniam & Italiam tranquillavit, sed Coloniensis Episcopus puerū principem duodecimū annum iam ingressum & maturum imperio clam abduxit, & ipse interim postea regni gubernacula tenuit. Dicitur quod & indigne educari curavit Cæsaream sobolem.

Longum est referre hic omnes causas, tantum quæ memorabilia sunt, cōmemorabo breuiter. Pater Henricus Niger optimo sanè cōsilio sanctionem de pontificia electione tulerat, vt ea sine imperatoris permisso nō fieret. Iam vero vbi Hiltebrandus sedi Papali præfectus est, cōtra statuit decretū, à Cæsare pontificatus confirmationem non esse petendam. At qui hanc constitutionē patris sui ratam haberi voluit Cæsar, præterea quoq̄ ius erat imperatori conferēdi episcopatus imperij, sed ne id quidem ferre voluit Hiltebrandus. Etenim cōtigit sæpe, vt defuncto Episcopo aliquo, alius in eius locum à Cæsare, alius rursus à Papa constitueretur,

DE QVARTA MONARCHIA

& ab hoc excommunicaretur alter. Tandē in hanc catastrophē abiit hęc tragœdia, quod Cęsar ipse à summo pontifice non est excommunicatus solum, sed & reliquis potentioribus principibus mandatum est, vt imperatorem alium designarent. Et huius ludi veluti choragus fuit in gratiam pontificis diocesis Halberstadienſis Episcopus in Saxonia. Itaque defecerunt à Cęsare Henrico quarto Otho Saxonie dux, Rudolphus dux Sueuie, cui Cęsar's germana soror nupta erat, et Episcopi plerique, maxime Saxones. A Cęsare stabant Bohemi, & principes Catuli, quibus pulso Othone Saxone donauerat Henricus Bauariam, præterea & Episcopi quidam, qui improbabant tyrannidē Papę in deroganda auctoritate Cęsarum pro sua libidine, quare & ipsi synodos facientes, reiecta excommunicatione Papę Hiltebrandi, ipsum vicissim excommunicarunt.

Iam vero in Italiam profectus est Cęsar, transigendę huius controuersię causa. Interea ab aduersa parte creatus Cęsar est in Phorcęssi oppido Rudolphus Sueuie dux, idque sub annum Christi. 1077. Rudolpho missa est à pontifice corona cui versiculus hic inscriptus erat: Petra dedit Petro, Petrus diadema Rudolpho, quo significare voluit à Christo imperium collatum esse pontifici, & ab hoc conferri principibus vicissim. Proinde prope in Germaniam redit Henricus, & ex Sueuia pellit Rudolphum in Saxoniam, & aliquot pugnas cum eo commisit ad Vnstrotum amnem in quibus Vuormaciensis & Magdeburgensis Episcopi oecubuerunt.

Anno. 1080. nouissime pugnam est contra Rudolphum apud Mersburgum, & in ipso conflictu dextera manus Rudolpho amputata est. Profugientibus iam in urbē Mersburgum omnibus, Cęsari in lecto decumbenti circumstantibus iam Episcopis

scopis manus allata est, quā vbi vidisset. En, inquit, domini, hæc manus est, quā domino meo Henrico Cæsari fidem confirmaui, ipsi vos modo reputate, an recte mihi consulueritis, vt ab eo deficerem. Miserabilis plane querimonia hæc est, quæ testatur boni principis perturbatum animum seipsum seditionis reum iudicasse. Ita demū sub sue electionis annum quartū mortuus est Rudolphus. Quem quæso, nisi ferreus plane sit, ad parendum suo magistratui non commoueat, & a seditionis studio terreat hoc exemplum tam horrendum? Interim tamen Episcopi quieti non erant, & post hunc casum etiam filium contra patrem sollicitarunt. Pontifex Hildebrandus phantasma sibi per quietem obuersatum gloriabatur, illegitimum Cæsarem eo anno periturum, Sed hoc Caiaphæ vaticinium erat, nam supplicij poena non in Henricum, sed in Papæ complices redundabat.

Post hæc victoriam Romam venit, & vrbe per vim capta cepit Papam Hildebrandum, eumq; officio deiecit, & in eius locum Rauennates Episcopus Clemens dictus susceptus est, & ab hoc imperialem coronam accepit Henricus quartus, ceterū non multo post in exilio mortuus est pontifex Hildebrandus.

Sigebertus historicus non admodū laudat Hildebrandum, & reprehēdit facinora hominis, q̄ sine magna causa & Ecclesie & imperij statū tranquillū perturbauit, & scribit quoq; id ipsum conquestum fuisse Hildebrandum iam moriturum, & per legatos petisse ab Henrico admissi criminis cōdōnationem. Hildebrandus prohibuit sacerdotes Germaniæ matrimonia contrahere, & multa iam contracta matrimonia diuulsi.

Anno

*vide
laudes
apud Cath.
alios*

DE QUARTA MONARCHIA

Anno. 1103. victis iam ab Henrico Saxonibus et trucidato Comite Misniae Eberto, cui spem fecerant Episcopi adipiscendi imperij post Rudolphū, præterea & compositis iam Germaniæ & Italiæ rebus, delectus est ab Henrico quarto Henricus quintus filius eius imperator. Porro hūc Henricum filium sollicitarunt quoq; Episcopi, vt aduersus patrem insurgeret, eumq; imperio pelleret, Id vero ingenti dolore affecit optimum principem. Itaq; fœdere inito Henricus filius anno millesimo centesimo quinto primum Mogūtiæ obsedit patrem, Sed oppugnationem detrectantibus principibus coactus est discedere Henricus filius, & relicta Moguntia Norinbergam cum exercitu petiit, eamque spacio duorum mensum obtinuit & diripuit. Insequutus est pater filium, & vtrinq; ad tempus in aduersis castris erant prope Ratisbonam, sed interponētibus se semper principibus nunq; iusto conflictu pugnatum est. Atqui monitus per filium pater, vt a propriis sibi ministris caueret, profugit clam Leodiū, & ibi eodem anno è viuis excessit. Ceterum dum quinquennio propter excommunicationem pontificis inhumatus iacisset, in Spirensi Basilica sepultus est accepta absolutione. Hodie etiam nū scripta restant, missa ab Henrico patre ad Francorū regem de iniuria filij, et malitia eorum, qui filium aduersus patrem instigabant.

De occupata vrbe Ierosolymitana.

Temporibus Henrici quarti expeditio in Iudeam coepit aduersus Sarracenos & Turcas. Primus dux erat Godfridus Bilionensis Lotharingiæ princeps, Comitati sunt hunc prestantissimi quicq; principes ex Gallia.

Anno. 1099. Godfridus potitus est vrbe Ierosolymitana, et statim rex creatus est. Coronari autem,
diade

diademate aureo recusavit, quod Christo eo in loco corona spinis cōtexta fuisset olim imposita. Cōtigit quadringentis sexaginta octo annis hoc ante id tempus, quo Ierusalem ex Persarū potestate per Heraclium erepta est. Tum vero non multo supra annos tredecim Sarraceni Ierosolymitanę vrbis domini facti sunt. Postea iam multis annis exactis à Turcis Sarraceni pulsi sunt ex Ierosolyma. Sub hæc tēpora iterū potiti sunt Christiani Ierusalē, & multas præterea circumquaque vrbes ac regiones subegerunt. Regnum Ierosolymę habuerūt annos. 88. vsque ad annum Christi millesimum centesimum octogesimalseptimum. Sub Friderico Barbarossa iterum à Sultano occupata est Ierusalem.

Mutatio multorum ducatum in Germania.

Qantum aceruum calamitatum traxerit seculum civile bellum in Germania excitatum artibus Papę, inde facile æstimari potest, quod principibus multis, & summis quibusque hominibus cæsis, dominia passim sunt immutata. Henricus quartus Bavariam Catulis Suevię principibus dedit. Suevię ducatum post defunctum Rudolphum donavit Hēricus genero suo Friderico Stauffensi. Frācorum genus intra breue admodum tempus interit, Ecbertus Cōmes Misnię cęsus est, Gebhardus illius Lotharij pater pugna quoque occubuit, qui postea imperator factus est, & vt semel omnia dicam, Germanię vires debilitatę prorsus & immutatę sunt hac civili concertatione principum. Hiltebrando defuncto electus est extra urbem Romā à sociis eius pontifex quidam Victor dictus, huius nominis tertius, in odium Clementis, sed Victore paulō post mortuo ab iisdem creatus est Papa Urbanus secundus, is Romam rediit præsidio illorum qui iam expeditionem parabant Ierosolymam, restituta

DE QUARTA MONARCHIA

stitutus exegit Clementem.

Vrbano secūdo successit papa Pascalis secūdus. Primum captus hic est ab Hērico quinto, postea ab eo coronam imperialem extorsit.

Henricus quintus, decimus septimus Germanus Cæsar.

ANno. 1107. post obitum patris imperium Henrici quinti cœpit, et regnavit annos viginti. Scilicet digna huic ab Episcopis gratia relata est, quod consilia eorum sequutus optimum imperatorē patrem suum bello erat infectatus. Nam Romam veniens à pontifice coronam impetrare non potuit, nisi prius statuere vellet, porro pro rato habendum esse, & pontificem Romanū, & episcopos sine Cæsaris approbatione & consensu creandos. Præterea et tumultus à pontifice sub idem tempus excitatus est tantus in vrbē Romana, q̄ nisi sua ipsius manu vitam defendisset Cæsar, iam periisset. Victore Cæsare trucidati & capti multi sunt Romani, captus est & pontifex & abductus extra urbem, & quoniā de coronatione, & iure electivo in creandis pontifice & episcopis cum eo ageretur, consensit ultro, ut hanc sibi prærogativam vsurparent Cæsares, ne quis vel pontifex, vel episcopus citra eorum suffragationem designaretur. Inde Romam reuersi sunt, & à Pascali insignitus est Henricus quintus diademate imperiali.

Cæterum post discessum Imperatoris ex Italia, mutavit sententiam pontifex, & coacta synodo nō solum reuocavit concessum priuilegium, sed indignum consuetudine Christianorū per excommunicationem declaravit Cæsarem, quod ubi nuntiatum est Henrico quinto, ilico Romā magna vi repetens fugavit pontificem, & alium eius in locum suffecit. Interea non cessant Episcopi in Germania

nouos

novos motus in Saxonia excitare aduersus Cæsare, adeo etiam quod iterum Germania discordiis mutuis agitata, in festis copiis vtrinq; congressa est, & commissa pugna anno. m. l. v. tertio Idus Februarij apud Mansfeldium iuxta Catulariam syluam, perit in eo conflictu Comes Hoierus de Mansfeld.

Porro videns Cæsar sedari non posse hanc tragædiam sine perpetuo conflictu, neque quiescere Romanos pontifices, nisi vt patrem suum, ipsum quoque antea oppressissent, publicè tranquillitati imperij consuluit optimus princeps, & iure priuilegij sui vltro cessit. Itaq; per hanc occasionem firmata pace inter pontificem & Cæsarem, præterea & inter reliquos principes, eaq; publice ad Rhenum non procul à Vuormacia, vbi ingentes copię vtriusq; partis in castris erant, proclamata, summa lætitia in tota Germania coorta est, propter initū hoc fœdus concordie publicę.

Gessit & hic Henricus bella in Hollãdia & Lotharingia. Porro Lotharius Saxonia dux, qui post Henricum Cæsar factus est, Moguntiam venit in vili & oblonga veste, gratiam expetens supplex à Cæsare, eam vltro pro singulari clementia sua concessit ei Henricus. Habuit Henricus Cæsar nullam masculam prolem, & ducatus Francorū cessit Cunrado filio Friderici Stauffensis, & sorori Henrici. 5.

Pascali. 2. successit Gelasius. 2. pulsus hic est Roma ab Henrico. 5. & ejus loco suffectus est Gregorius Papa. Gelasius in Gallia exul obiit.

Gelasio secūdo defuncto delectus est in Gallia papa Callistus. 2. Romam veniens aliquot pugnas habuit cum Antipapa Gregorio, quē Henricus. 5. statuerat. Tandem captus Gregorius, et retrorsum asino impositus circumuectus est. Sub Callisto pacis fœdera cum Henrico quinto sunt constituta.

DE QUARTA MONARCHIA

Callisto, 2. successit Papa Honorius, 2.

Post Honorium factus est Papa Innocentius, 2.

In odium huius electus est Petrus Leonis, qui se Anacletum appellauit, ab hoc per vim pulsus est Innocentius, compescuit hos motus Lotharius, qui ab Innocentio corona imperii est insignitus.

Lotharius Saxo, xvij. Caesar Germanus.

A Nno. 1127. Lotharius Saxonie dux ab electoribus Caesar creatus est, cuius pater Gebhardus ab Henrico, 4. caesus est, regnauit Lotharius annos tredecim.

Grauiissimis subinde insultibus conuassatum est hoc imperium Germanicum. Nam iterum nunc contra Lotharium quoque ingens & diuturnus tumultus exortus est. Etenim Sueui & Fracones, quibus iam diu cum Saxombus bellum fuerat, agerrime ferebant imperii celsitudinem ad Saxones deriuari, preterea erant & filii ducum Sueuicorum ex forore Henrici quinti prognati, ideoque hi iure ad se pertinere imperium contendebat. Dederat Henricus quintus Cunrado Sueuo sororio suo nepoti Francie orientalis ducatum. Fauebat huic Comes Palatinus Godfridus, a quo Cunradus electus est Caesar, & sequute sunt huius partes Sueuorum & Francorum vrbes.

Ceterum Bauaricę dux Henricus Catulus Lothario adhaesit, nam Lotharii gener erat, quo nomine & Saxonie possessio hereditaria successione contigit Bauaris, & quae hodie adhuc Brunswigenses principes vocantur, Bauarici sanguinis sunt, ex Catulo Henrico Bauaricę duce.

Porro ut Lotharium anteuorteret Cunradus, Italiam ingressus Longobardiā occupauit, ubi & ferrea corona insignitus est. Interea a Lothario obsessę & victę sunt vrbes Spira, Vlma & Norinberga, &

ga, & inde consequutus est Cunradum in Italiam. Nam maiori prudentia & calliditate instructus Saxo facile cogitavit, sine Germaniæ firmo præsidio Italiam à Cunrado non posse retineri. Proinde ubi cognouit Cunradus, et vrbes Germanicas amissas esse, & nullam spem præsidiorū expectandā esse ex Germaniā, ad seruandum regnum Italicum, relicta Italia pacis condiciones per diuum Bernhardum apud Lotharium pactus est, & vltro suscepto imperio cessit.

Lotharius bis in Italiam profectus est, primum ad compescendos motus contra Innocentium, alio pontifice electo, coortos Romę, deinde cōtra Rogerium, qui Campaniā & Apuliam inuaserat, Exturbauit hunc ex Italia, sed defuncto Lothario, Rogerius rediit.

De reparatis et restitutis legibus Romanorum.

Lotharius non modo cōmendatur ob insignem fortitudinem in rebus bellicis gerēdis, quibus & Germanię & Italię res læta pace composuit, sed etiam propter religionis, et optimarum legum studium. Fuit eius tēporibus in Italia vir magnę eruditionis Wernherus, quem Accursius Irnerium sepe nominat, apud reginam Mechtildim, is obditos iam pulueribus in bibliothecis legum Romanarū libros reperit, & in lucem reduxit. Mandauit hos publice in scholis tractari Lotharius, & iterum secundum eas leges ius dici in iudiciis imperialibus. Itaq; per hanc occasionem in vsum reuocatus est is thesaurus, quo neq; vtilior neq; pretiosior alius esse potest, nimirum ex quo innumere commoditates defluxere. Primum enim certum & humanę rationi consentaneum ius restitutū est vniuersę Europe. Nam omnes regiones, & omnes alię leges vruntur hoc Romano iure, tanquam amissi qua-

DE QUARTA MONARCHIA

dam in æquitate cognoscenda, est enim publicæ honestati proxime accommodatū. Deinde ad hoc quæque conducunt non mediocriter restaurata hæc iura Romana, quæ ea de communibus officiis huius vitæ & optimis moribus præcepta tradunt, quæ nusquam alibi ferè reperiuntur, vt interim taceam & puritatem Latine lingue ex reparato hoc iure iterum veluti renatam florere cœpisse. Porro instituto hoc studio iuris, statim magni & multi præclari Iuriscōsulti extiterunt, quibus & interpretari leges, & in publicum vsum reuocare hæc iura curæ fuit. Equidem mirari satis non queo, tantam illius temporis homines cognitionem esse consequutos, quo vsus Latine lingue, historie, omnes denique Romanæ discipline veteres erant intermissæ, ita vt facile æstimare possis, primos illos Iurisconsultos, non solum summe diligentie & sedulitatis homines in studiis, sed magnos atque prudentes quoque, & vsu rerum publicarum viros exercitatissimos fuisse, nam sine ea exercitatione ne possibile quidem fuisset leges Romanas cognoscere. Itaque illi ipsi Doctores iuris nihilo inferiores censendi sunt veteribus illis iuris peritis, Vlpiano, Seruio, & reliquis. Azo, qui vel præcipuus est inter commẽtatores iuris, vixit temporibus huius Lotharij, post hunc Accursius vixit, & is tempora Friderici secundi attigit. Sub Henrico Lucemburgensi multi & præclari Doctores fuerunt Bartholus, & alij. Gratianus qui Decretorum libros congeffit, etiam Lotharij temporibus fuit. Erant autem & antea quoque tales libri. Nam huius generis libellus quidam conscriptus erat ab Episcopo Vuormaciensi quodam, qui tum erat in manibus hominum, & nos eum vidimus nostra hac ætate. Cæterum florentibus iam vbiq; legum studiis, eaque doctissimis quibusque (quemadmodum in re noua fieri so-

si solet amplectentibus, vidētes Monachi scripturę sacrę cognitionē frigestere & contemni præ studio Iuriscultorū, & ipsi quoq; Theologicum studium auspiciari cœpere, atque exemplo Iuriscultorū disputationes scholasticas de rebus sacris instituerunt. Initium hoc habuit scholastica Theologia, de quo paulò post plura dicemus.

Cunradus Sueuus Cęsar Germanicus. xix.

A Nnò Christi. 1140. Lothario Saxoni in regnū successit Cunradus natus Suevię dux, et ab Hērico quinto princeps Frācorum factus. Imperavit annos. 14. coronam à pontifice accepisse nusquā legitur. Cunradus hic, id quod antea diximus, contra Lothariū arma cepit, sed dedere se sub Cęsarıs potestate coactus est, sed mortuo Lothario successio imperij ad Cunradū delata est, quanq̄ Bauarorū & Saxonū dux Henricus gener Lotharij ambiuit imperium, et Augustę obsedit Cunradum, sed excommunicavit Henricum Cunradus Cęsar, & Bauarię ducatum Comiti Austriaco donavit. Verum non fuit admodum diuturnū hoc bellum, nam nō multo post in Saxonia in fata concessit Henricus, & in monumentum Lotharij socii sui illatus est. Inde propter ducatum Bauarię cum duce & Cęsare Cunrado bellum gestum est à Catulo quodam principe, sed conatibus irritis. proinde tandem per Fridericum, qui Cęsar postea factus est, reconciliatus est Cunrado. Ex cōsilio diui Bernhaldi cū multis principibus, & maximo exercitu Ierosolymā est profectus cōtra Sarracēnos Christi hostes, aduersus quos et vnā quoq; arma parauit Lodouic⁹ Frācorū rex, sed Cōstātinopolitani Cęsarıs Emanuelis perfidiā plurimi milites perierūt, interim tñ in Asia et Ierosolymę multę et ingētes pugne à nris cōmissę sunt.

DE QVARTA MONARCHIA

Quarto tandem anno post expeditionē primū reuersus est Cunradus in Germaniam, & in Lorechenſi oppido apud Gemund mortuus ſepelitur.

In bello cum Catulis geſto cepit Cunradus arcem & Vucinsburgū urbem nō procul à Necchare fluuio ſitam. Mandauit tum Cæſar omnes equiſtris ordinis viros capi, mulieribus abire permiſum eſt, cum tanta ſarcina bonorum, quantam poſſent ferre, tum vero relictis rebus nobiles pueros ſuos aſportare maluerunt. Id vero quum calumnia rentur quidam, qui retinere captiuos pueros volebant, nam bonorum, non hominum aſportandorū beneficium propoſitū eſſe, adeo delectatus eſt Cæſar hac virtute fœminarum nobiliſum, quod nō ſolum illis puerorum, ſed omnium etiam opum copiam fecerit, vt ſecum auferrent.

Innocentio. 2. ſucceſſit Papa Celeftinus. 2.

Celeftino. 2. ſucceſſit Lucius. 2.

Post Lucium. 2. factus eſt Papa Eugeni- 3. Cōtra hūc alius à Romanis creatus pontifex eſt, à quo pulſus eſt Eugeni- 3. ſed comparato Gallorū præſidio reuerſus, & victo aduerſario reſtitutus eſt.

Eugenio. 3. ſucceſſit Anaſtaſius. 4.

Anaſtaſiū ſequutus eſt papa Adrianus. 4. ab hoc corona imperij donatus eſt Fridericus Barbaroſſa, ſed poſtea Vuilhelmi Siculi, q̄ Neapolin tenebat, partes ſequutus eſt, & Longobardos ſibi obnoxios fecit, fœdiſſima coniuratione inſita contra imperium, excommunicauit Fridericum, & teterrima bella in Italia conciuit. Scriptum reperitur, nō diu antea quum moreretur, dixiſſe eum: Nō eſſe in terris aliud vitę genus calamitoſius Papatu, & ſanguine parare pontificatum, non eſſe Petro, ſed Romulo potius ſuccedere, qui propter monarchiam occidit fratrem. Teſtantur ſatis hæc verba, pœnituiſſe

eum cepte controuersie aduersus Cæsarem.

Post Adrianum ingens schisma exortū est: Cardinalium quidam Octauianum elegerunt, qui Victor dictus est. A quibusdam electus est Alexander tertius. Fridericus Barbarossa Octauianum vt verum pontificem cōplexus est, sed interim tamen synodis coactis disquirēdum precepit, vter pontifex esset mansurus. Sed detrectans auctoritatem conciliorum Alexander, intra Galliam se continet, et excommunicat Fridericum. Tandem presidio Italorum potitus est papatu Alexander & Romam rediit, quo tum et Fridericus venit sed timore percussus Alexander Venetias profugit, vbi pax tādē sancta est, sed de his in historia Friderici plura dicemus.

Fridericus primus Barbarossa dictus

xx. Cæsar Germanus.

ANno Christi, 1152. Cæsar electus est Fridericus primus huius nominis cognomēto Barbarossa, imperio preffuit annos. 37. Ex inclita Sueuorū domo progenitus dux fuit, Cunradi Cæsaris ex fratre nepos, audacia, fortitudine & iustitia clarissimus princeps. Quantum ego considerare possum eius res gestas, videē Fridericus vt humanissimus Suius equo animo ferre nō potuisse iniurias illas, quibus a Romanis pontificibus affectus est. Et ex hac occasione cōtigisse arbitror q̄ durius aduersus eos egerit.

In initio sui imperij Bauariam & Austriā in cōcordiam redegit, et Catulo Henrico Saxonie duci, Henrici generi Lotharij filio, Bauariam restituit. Henricum cognatum suum comitem Austriacum ducem creauit, & vtriusq; ducatus terminos discriminales posuit. Tunc primum Austrie ducatus cepit. Porro Bauariam non diu tenuit Henricus Catulus, nam deseruit Fridericum in Italia, & in Ger-

DE QUARTA MONARCHIA

mania nouas factiōnes cōcitauit aduersus eū. Itaq; propulsato postea Henrico per Fridericū, Bauariæ ducatus donatus est Othoni de Wittelspach, atq; ex huius Othonis sanguine illi principes, q; hodie Bauiariam tenent, & Palatini Comites Rheni progeniti sunt. Electiuū ius Saxonie, principi ab Anhalte Bernhardo donauit. Profugus Henricus in Angliā cum vxore & liberis abiit, sed tandem vbi reuertitur, transactio facta est, vt Henricus Catulus Brunsvuigensem ducatū obtineret, Tum vero Philippus Coloniensis episcopus armata vi Vuestphaliā ademptam Saxonico ducatuī cōepit occupare.

Fridericus Lubecam obsedit, & imperio subiugam reddidit, cōēgit & Danorum regem ad pacis conditiones perendas.

Mediolanenses rebelles erant, & nitentur reliquas Italię vrbes sub suū imperiū perducere. Nam ea consuetudo et libido dominandi etiam nū durat apud Italos, quam obrē profectus in Italiā Fridericus pacauit tumultus omnes. Postea vero pontifex Romanus sollicitauit Mediolanēses & vrbes reliquas ad conūrationē aduersus Fridericū, eumq; excommunicauit, qua de causa quartū iam profectus in Italiā, subegit atq; diripuit Mediolanum, omnesq; rationes ineunde concordie inter se & pontificem tentauit, sed frustra. nam adduci non potuit Alexāder tertius pontifex, quo minus laceret humanissimum principem, ideoq; Romā perit Fridericus, sed ad Venetos profugit Alexāder, missus est tum a Friderico cōtra Venetos Otho filius eius, quo capto nauali praelio pacis cōditiones susceptę sunt. Etenim videbat Fridericus quiescere non posse Romanos pontifices, expendebat quoque preterquā quōd, captus filius erat, quos euentus habuerāt Cæsares superiores. Itaq; vltus est Frideric

dericus deiectione & summa humilitate, nam Ve-
 netias venit, ac pro tēpli foribus humi prostratus
 ante pontificem, pedibus calcari se permisit, qui cla-
 mari quoq; p̄cepit: Super aspidem & basiliscum
 ambulabis, ac tum demū eum absoluit. Fridericus
 contra dixit, Exhiberi à se eam humilitatē nō Ale-
 xandro, sed Petro, ad quē respondit Alexander: Et
 mihi & Petro. Cæterum quid de hoc facto ponti-
 ficis censerī debeat, id ego lectorem sino iudicare.
 A pōtificibus bella sine vlla legitima occasione cō-
 citata sunt. Contēdit Alexāder priuatę suę electio-
 nis causa, neq; vel concilium, neq; vllas conditio-
 nes alias voluit admittere, & p̄ter hanc iniuriam
 summa etiam libidine atq; superbia vsus est in emi-
 nentissimam orbis Christiani potestatē, dum Cæ-
 sarem pedibus conculcat, quem deus etiam hono-
 randum p̄cepit.

Porro hac transactione facta, confortem impe-
 rij gubernandi delegit Henricum filium suum, an-
 no. 1185, ne sine rectore esset imperiū, dū ipse profes-
 ctionem adornaret in Asiam. Constantiam Roge-
 rij filiam vxorem despondit filio, qua occasione Si-
 cilix & Neapolitanum regnum ad imperium, &
 ad Germanos rediit, & regem iuniorem Italiæ gu-
 bernandę p̄fecit. Non multo post maximo ap-
 paratu, & comitatu multorum principum in Asi-
 am profectus est, Ierosolymitanæ vrbis, quæ non
 diu antea amissa erat, recuperandæ causa, cepit in
 Cilicia multas potentissimas vrbes, & Sarracenos
 ac Turcas prostravit, Sultanum in tantum sui no-
 minis terrorem cōiecit, q̄ ipse à suis multarum in-
 gentium ciuitatum mœnia solo iusserit æquari in
 Syria, quum diffideret se eas retinere posse, & ipse
 in Egyptum profugit, nam & Angliæ & Franciæ
 reges iam in Asiam appulerant magno exercitu,

DE QVARTA MONARCHIA

sed quid sit, dum maximas copias collectas habet, fortuna, quæ nunquam perpetuo bona est, aduersari coepit. Fridericus capta iam Armenia, caloris causa equo in rapidum amnem ingressus est, et strenuissimus heros in vndis perit, anno. 1189. Neque vero mirum videri debet, periisse hoc modo in amne Fridericum, nam testantur historię alias quoque sepe ingredi aquas solitum fuisse. In altera expeditione ad Mediolanum, castra sua posuerant Itali in vltiori parte Abdug fluij, qui Albi minor non est, & ludebatur Fridericum Cæsarem, qui cum suo exercitu ab hac parte fluminis erat, existimantes amne interlabente impune se posse in Cæsarem iocari. Tum vero intrepide commisit se flumini Cæsar, iussitque equestres copias consequi, id vero nunquam existimantes fore Itali, quia sine iusto ordine passim aut iacebant, aut vagabantur temere, fugam cepere, ac a non magna equitum turma victi sunt. Testatur hoc factum insignis audaciæ principem fuisse Fridericum, præterea et qui facili de causa aquis se committere non sit veritus.

Bohemiæ princeps a Friderico rex est creatus ob præcipuam & insignem eius fidem, qua erga Cæsarem Fridericum ad Mediolanum usus erat.

Alexandro. 3. successit Papa Lucius tertius. Lucio. 3. successit Papa Urbanus. 3. Urbano. 3. mortuo factus est Papa Gregorius. 8. Gregorio. 8. successit Papa Clemens tertius. Clemente. 3. sequutus est Papa Celestinus tertius, ab hoc coronam imperij accepit Henricus Barbarosse filius,

Henricus sextus Cæsar Germanus. xxi.

ANno. 1190. post defunctum patrem Fridericum regnare coepit Henricus sextus huius nominis, & regnavit annos septem, maxima in Apulia bella gessit, & totum regnum tandem subegit. In Germania

mania aduersarios habuit Colonienſem & Leodi-
enſem Episcopos, preterea & Burgundiones. In
hoc tumultu Leodiensis Episcopus ferro confol-
sus est, & hoc casu permoti alij quieuerunt ab in-
cepto & vltro paruerunt. Fridericū filium adhuc
puerum consensu electorum Cęſarem creauit, ele-
ctio ſigillatis tabulis electorum principum confir-
mata est, dictus est hic poſtea Fridericus ſecundus
Porro moriens iam Henricus tutelam pueri, &
imperij gubernationem commiſit fratri ſuo Phi-
lippo, penes quem viuente etiam Henrico ſum-
ma imperij adminiſtrandi fuit.

Celeſtinum tertium ſequutus eſt papa Inno-
centius tertius, is perſequutus eſt Cęſarem Philip-
pum, & dixiſſe fertur: Velle ſe Philippo imperia-
lem coronā adimere, aut pontificiam inſulam ab
eo ſibi eripiendam. Inſignibus imperij donauit
Othonem Saxonem, ſed ne hec quidem diuturna
& firma amicitia fuit, nam non multo poſt Otho
a pontifice excommunicatus eſt.

Philippus Barbaroſſæ filius Cęſar
Germanus. XXII.

ANno. 1198. electus imperator eſt Philippus
Barbaroſſæ filius Sueuiæ dux, & Cęſaris noie
Italiae gubernator, regnauit annos decem. Huſus
tempore maxime ſeditiones in Germania exorte
ſunt. Nam deſuncto Hērico, propere ex Italia ma-
turato reditu ſuo, monuit Electores principes de
facta electione in iuniore nepote ſuo Friderico cę-
ſare creato. Et ne quam mutationem pateretur im-
perium, ſibi aut committendam adminiſtrationē,
aut creandum ſe imperatorem, & non alium prin-
cipem. Id vero vbi oſſecit Innocentius pontifex
Romanus, ſollicitauit ſerio principes Electores,
vt alius imperator eligeretur, indicans aperte ſe

DE QVARTA MONARCHIA

Philippum ferre non posse, erat enim illi infensus quod gubernator Italiae nescio quid commiserat in pontificem, propter quod & excommunicatus fuerat ab Innocentio.

Iam vero absoluerat ab excommunicatione Philippum legatus quidam, qui & hoc nomine pontifici poenas dedit. Sed quid opus est verbis? Pontifex exosus erat vniuersum genus Friderici, illudque extirpare cogitabat, proinde ab Electoribus designatus est imperator Bartoldus Dux Zerिंगensis, qui preterquam quod opibus potentissimus erat, nullam ferè laudem meruit. Philippus in oppido Mulhausen erat, quo & multi principes, Bohemiarum, Saxoniarum, Bauariarum, & Sueuicarum confluxerant, à quibus Cæsar creatus est. Atqui vero simulatque cognouit Zerिंगensis dux, potentia ac viribus minorem se esse Philippo, vltro ad eum venit, & veluti domino suo se sponte dedit, nolens imperatoris maiestatis appellationem in se recipere. Cæterum pontifex Romanus nihilo magis ab instituto suo destitit, sed effectit, vt à Coloniensi Episcopo, & comite Palatino Rheni Brunsvuigensis principis profugi Henrici filius Otho quartus huius nominis Cæsar crearetur. Hunc confirmavit & coronauit Innocentius, excommunicato Philippo. Itaque defecerunt ad Othonem non pauci principes, Bohemus, Comes Thuringiarum Hermannus, Episcopus Argentinenfis, sed interim tamen fortunauit Deus res Philippi adeo, quod imperium per totam vitam suam administrarit. Primum in Alsatiam profectus Argentoratum cepit, & Episcopum Argentinensem ad deditiorem coegit. Interea temporis Spiras vsque Otho peruenerat, sed & is inde à Philippo in Saxoniam retro fugatus est, & subsequente iam Philippo in Thuringiam, conuenerant eò Bohemiarum

hemix rex, & Thuringia Comes, sed hi pugnant
detrectantes Philippi imperio se subdiderunt.
Postea & Coloniensī vrbe obsessa adedit ad dedi-
tionem Episcopum, qui etsi coronauerat iam ante
Othonem, tamen & Philippum Aquisgranī
imperiali diademate donauit. Non multo post ar-
matus OTHO præsidio quorundam Episcopo-
rum, destituit Coloniensem Episcopum propter
defectionem ad Philippum, tum vero Coloniā
reuersus Philippus aliquot prælia commisit cum
Othone, & victoriā adeptus est, ceterum Otho
in Angliam profugit.

Tandem ubi iam vidissent principes infirma-
tas partes Othonis, & retineri imperium à Philip-
po, qui & alioqui familiarem se præbuit principi-
bus. Vxorē Irenen habuit Caesaris Constanti-
nopolitani filiam, ex hac quatuor filias habuit, qua-
rum vnam Bohemię regis filio, vnam item Bra-
bantia principi in matrimoniū tradidit, tunc in-
quā ubi vidissent hæc oīa principes, de transgēda
controuersia consularunt, missi ad pontificē sum-
mam legati sunt de concordia ineunda inter papā
& Philippum, præterea vt Otho quoq; in gratiā
reciperetur. Itaq; missis à pontifice in Germaniā
legatis, absolutus est ab excommunicatione Cæ-
sar Philippus, transactio quoque facta est, vt filia-
rum Henrici vna nuberet Othoni, quo tanto fir-
mius inite concordie & familiaritatis vinculi ser-
uaretur inter vtrūq;. Facta hæc sunt omnia.

Porro sancito iam hoc fœdere, egit Bambergæ
postea Philippus, & die quodam quū esset ei
à medico vena incisa, & nihil iam mali suspicaret
optimus princeps, et solus in conclauī nō haberet
plures secum præter Cancellarium, & Dapiferum
de Wal-

DE QVARTA MONARCHIA

de walpurch, ingressus ad eum Otho de Wittels-
pach, cuius genus Fridericus primus celebre et cla-
rum fecerat, is ubi Cēsare sine presidio solum esse
videt, ferro obruit inopinatum, & ingens vulnus
collo imperatoris infixit. Adcurrit Dapifer opē
laturus suo principi, sed latro impune ob celerita-
tē elapsus est. Lethale hoc vulnus Philippo fuit,
mortuus Bambergæ sepelitur. Sed postea à Fride-
rico secundo humatum corpus Spiras translatum
est. Saxo quod monumentum tegit inscriptū est:
Philippus Bambergensis. Neque vero parricida
Otho de Wittelsbach suo tandem merito suppli-
cio caruit, nam & ipse non multo post trucidatus
perit.

De mendicantium Monachorum ordinibus institutis.

Temporibus Philippi Dominicus & Franci-
scus mendicantium monachorū ordines in-
stituerunt. Nam qui aut Canonici, aut monachi
opulentiores erant, ii iam domini potentes facti,
contempto ministerio docendi in Ecclesia cū Cē-
saribus & principibus bella gerebāt. Itaq; hi duo
viri tum prædicare cœperunt, & socios sibi adsci-
uerunt homines modestos & pacatos, quales stu-
diosi literarum erant, atq; hoc rei initium fuit. Pos-
tea horum exemplo plures ordines orti sunt, id
quod plerunq; fieri solet, quoties res nouæ incipi-
unt esse in admiratione. Sed vt nihil perpetuo fir-
mum & in suo gradu stabile perdurat in humanis
rebus, ita & monachorum ordines hoc tempore
suum statum & doctrinas amittere videmus.

Otho quartus Cēsar Germanus. XXIII.

ANno. 1209. post defunctum Philippum impe-
ratoris celsitudo Othoni Brunsvuigensi principi
cessit, qui antea quoque in odium Philippi Cēsar
creatus

LIBER TERTIVS 133

creatus fuerat, regnavit post Philippi obitum annos quatuor. Porro inter hos quatuor annos primum Romam profectus, & imperij coronam ab Innocentio accepit. In Italia regali planè & sumptuosissimo apparatu usus est, & ostendit gravitatem insignem in principes, & ciuitates oēs, adeo ut supplices eum omnes reuererentur. Post coronationem vrbes aliquot imperiales, à Pontifice iā occupatas, cepit: sed hæc occasio fuit ruptæ amicitia pontificiæ, proinde anathemate notauit Othonem Innocentius, etiam quū præsens adhuc esset in Italia, et ante reditum Othonis in Germaniam legatos misit ad principes, ut Cæsare alium, nimirum Fridericum secundum Henrici sexti filium eligerent.

Superbum planè atq; crudele fuit, ad eum modum excommunicari à pontificibus Cæsares, nec excommunicari tantum, sed imperio deici, ita ut nihil ferè honesti cogitare queas in his factis Pontificum, præsertim si causas & rationes omnes expendis. Hi omnes vno ordine excommunicati sunt, & fuerunt interim potentissimi & cordati Cæsares, q̄ magna & præclara negotia consecerunt.

Henricus quartus Francus.

Henricus quintus Francus.

Fridericus primus Sueuus.

Philippus Friderici primi filius.

Otho quartus dux Brunsvuigcensis.

Fridericus secundus Henrici sexti filius.

Cunradus Friderici filius.

Anno. 1212. reuersus Otho in Germaniam, quandò cognosceret exasperatos in se principum animos, tamen comitiorum diem dixit Norinberga, & monuit principes, ne permitterent id iuris pontificibus Romanis, ut ipsi pro sua libidine imperio deicerent Cæsares, nam imperium non ad Papam, sed

DE QVARTA MONARCHIÄ

sed ad Germanos principes pertinere. Pertraxit hac monitione principes quosdam in suã sententiam, & inuasit Comitem Thuringæ Hermannũ patrem Lodouici comitis, cui diua Elizabeth nupta erat. Nam vt gratificaretur Hermannus Comes pontifici, opposuit se imperatori veluti pontificiis diris & excommunicatione homini condemnato. Sed ab omnibus postea principibus destitutus est Otho, vno Marchiæ comite in Misnia excepto, nam venit hostis Othonis in Germaniã Fridericus junior, præterea & adnitete papa, Francorum rex in Othone arma sumperat. Ceterũ nuntio allato de aduentu Friderici, profectiõnem parauit aduersus eum Otho in Alsariam vsque, & Brisacæ erat cum suo exercitu, verum destitutus omni præsidio suorum in Saxoniam profugere coactus est. Tum vero reparato exercitu, & Angliæ regis ope adiutus in inferiorem Germaniam contendit contra Gallorum regem, à quo victus est, & obiit postea anno Christi. 1218. priuatus imperij titulis annos quinq; vixit.

Fridericus secundus. Cæsar German. XXIII.

ANno Christi. 1213. Fridericus huius nominis secundus Friderici Barbarossæ filius Neapolitanus, Siciliæ rex, & Sueuiæ dux Othone deiecto Cæsar delectus est, & coronam imperij Aquisgrani accepit, regnavit annos trigintaseptẽ, interim tamen annos quinque anteq; moreretur, à papa Innocentio priuatus est imperio. Nemo satis miserari potest sortẽ huius laudatissimi Cæsaris, q; multis & præclaris virtutibus præditus erat, & interim maximas atq; grauissimas insectationes pontificum Romanorum sustinuit. Multarum linguarum peritissimus fuit, Latine enim & Germanice, Græce, & Sarracenorum linguã nouit exacte, adhuc

ad hæc & bonarum artium disciplinas promovit, effecit vt Ptolemei Almagestum ex Sarracenco idiomate latinitate donaretur, & ea occasione Astronomicæ disciplinæ, quas multis iã annis nemo hoim in Europa tradiderat, in lucẽ reuocatę sunt.

Primum bellum in Germania aduersus Othonem quartum gessit ex consilio papæ, sed idem à pontifice præmium retulit, quod aliis Cęsaribus contigit ante sua tempora.

Secundum bellum in Brabantia gessit contra Brabanticę ducem, & partes Othonis & Lotharingiam Germanico imperio iterum restituit.

Anno. 1220. Fridericus ab Honorio. 3. papa imperij coronã accepit. In Thuscia comites duo occuparant vrbes quasdam, quę ad imperium pertinebant, quas quum cepisset Fridericus, expulsi comites profugerunt ad Honorium pontificem, à quo recepti sunt in defensionem. Et præcepit Friderico vt eos in vrbium ablatarum possessionem restitueret. Id vero facere recusantem Fridericum excommunicauit papa Honorius, omni qua eum complexus antea erat amicitia deleta.

Anno. 1222. iterum in Germaniam rediit Fridericus, & comitis Herbipoli habitis, iuniorum filium suum Henricum imperij consortem fecit. & Aquisgrani est coronatus. Atqui vero postea captus est is Henricus à Friderico patre propter inuitũ fœdus in Longobardia cum ciuitatib. aliquot aduersus patrem, & viuente adhuc patre, situ ac squalore carceris extinctus est Henricus.

Quantũ Ierosolyma vrbs amissa iam erat, tamẽ possederunt interim Christiani alias magnas & potentes ciuitates in Syria, verum indies magis ac magis crescente potentia Turcarum, & retrolabente fortuna Christianorum, Romã venit Ioannes

DE QVARTA MONARCHIA

nes, qui regis Ierosolymitani titulum adhuc tenebat, ac opē ab Honorio Papa petiit, impetrauitq; vr̄ ab Honorio absolueretur Fridericus anathemati obnoxius. Itaq; consenserunt vltro Fridericus & Germaniæ principes ad exercitum parandum pro Ierosolymæ vr̄bis liberatione, & rex Ierosolymitanus tradidit Iolen filiam suam in matrimonium Friderico Cæsari, vnde id quoq; hodie est, q̄ regni Ierosolymitani titulum vendicāt sibi Siciliæ reges. Proinde ingenti exercitu instructo Ierusalem petebat Cæsar, cum multis Germaniæ principibus, inter quos & Lodouicus Landtgrauius fuit, cui Elizabeth nupserat, & is in ea expeditione Brundusij obiit.

Anno. 1228. profectus est Fridericus Ierosolymam, & negotium ita confecit, q̄ à Sultano nō solum Ierosolyma, sed multa aliæ vr̄bes in vicinia sitæ vltro ei sint redditæ. Coronatus est Ierosolymæ Fridericus anno. 1229. Ierosolymam & Ioppē vr̄bes munitionibus firmari curauit aduersus vim hostium, pacis fœdera sancit cum Sultano decenti spatio. Significauit hæc omnia per epistolam pontifici Romano, petiitq; excommunicationis absolutionē, nam et à Gregorio Papa anathemate notatus erat, nescio cuius iuris causa in regno Siciliæ. Sed parum erat Pontifici denegare Cæsari absolutionem, nam & hos quoq; dolos siue iniurias potius fecit absenti Friderico, etenim contra eum Papa Gregorius ciuitates Italiæ mouit, & ipse occupauit per vim vr̄bes nonnullas in hæreditario eius regno Neapolis. Itaq; hac necessitate coactus est Fridericus redire in Siciliam, & hæreditarium regnum suum ex periculi metu eripere. Quanquā autē summa vsus erat perfidia pontifex in absentē Cæsare, tamē tanta demissione absolutionē postulat,

LIBER TERTIVS

117

laui, vt promitteret se a pontifice Siciliani regni feudum accepturum. Adhuc & principes Germanos vocabat in Italiã, vt vel per eos controuersia inter se & pontificem transigeretur. Proinde liberauit Gregorius Cæsarem ab anathematis diris iterum Anno. 1230.

Postea tertium venit in Germaniam Fridericus, & bellum in Austria contra Hungaros gessit, & cepit Viennam urbem, quæ vt esset & maneret imperialis ciuitas, datis literis id voluit ratum confirmari. Tum quoque filium suum Conradum Viennæ Cæsarem elegit, mortuo iam in carcere Henrico filio.

Anno. 1238. iterum redeunte in Italiam Friderico, Mediolanenses contra eum insurrexerunt, & alia plerumque prepotentes ciuitates. Mediolanum grauissima clade adfecit Fridericus, qua de causa ciuitates inuito foedere cum pontifice conspirant contra Fridericum Cæsarem, quæ & hoc nomine tertio excommunicat papa Gregorius, et hereticum proferibit, concitatis etiam ad arma contra eum Venetis. Fridericus æditis scriptis publice questus est de illata iniuria, & interim supplex quoque absolutionem petiit a pontifice. Erant ex Cardinalium ordine multi, qui consilia papæ non probabant. Ceterum ubi precibus de impetranda venia non dabatur locus omnino apud Gregorium, necessitas compulit Fridericum, vt se tueretur, & non caruit sua factione, quæ tum in Italia potētissima erat. Nam diuisa tunc erat Italia in Guelphos & Gibelinos, hi pro Cæsare, illi vero pro pontifice sentiebant. Vtrunque nomen ex Germanis ortum in Italiam translatum erat, nam Guelphorum genus perpetua odia exercebat aduersus sanguinem Friderici, vnde & Guelphi dicti sunt, vt perpetuo infensi hostes Friderici, porro Friderici generis origo a Weiblingis

S est,

DE QVARTA MONARCHIA

est, vnde appellati sunt Guilblingini, id quod mutato nomine Gibelini dixerunt Itali.

Pontifex grauiſſima neceſſitate adactus cruce & indulgentias publicauit aduerſus Ceſarem Fridericum, perinde ac manifeſte impium, et propheta- natorem religionis, tulit id multo ægerime Fridericus, obſedit Romam, ſed re infecta diſceſſit, ac Rauennam urbem cepit.

Anno. 1245. Innocentius quartus habito concilio Lugduni abdicauit imperio Fridericum, uſus Gallorum preſidio, & per literas ſignificauit Electoribus principibus, vt alium Ceſarem designarent, illi vero dixerunt imperatorem Henricum Thuringiæ Landgrauium. Is ante Vlmam urbem tormento bellico ictus perit. Fridericus nouam in Italia urbem condidit, que Victoria dicta eſt. Vbi argenti inopia laborabat, e corio iuſſit numiſmatis formam parari, vt eſſet quo militibus ſtipendia ſoluerentur, ceterum quia primam argenti copia fieret, ſe id quod ex corio erat uero & bono numiſmate commutaturum, id quod liberaliter etiam poſtea fecit. Iam uero quum nullam amplius ex Germania ſperare preſidia poſſet, preterea & captus eſt Encius filius eius, qui & perit in carcere, uarie adſiſtus eſt, & contulit ſe in Apuliam, ubi & mortuus eſt, anno. 1250. ſunt qui ſcribunt ueneno necatum eſſe. Scilicet quieſcere non poterant ſanctiſſimi patres, niſi prorsus optimum principem extintum uidiſſent. Neapolitanum regnum hæredi filio ſuo Cunrado reliquit, Italia factionibus diuiſa manſit poſtea ſemper. Pars enim imperio, pars pontifici adhaſit, donec Venetorum, & Mediolanenſium vires creſcere & augeri ceperent poſtea.

Innocentio tertio ſucceſſit Honorius tertius, a quo coronam accepit Fridericus ſecundus, &
excom

excommunicatus est postea.

Honorio tertio successit Gregorius nonus, a quo similiter anathemate notatus est imperator Fridericus.

Mortuo Gregorio nono papa factus est Celestinus quartus.

Post Celestinum papa factus est Innocentius. 4. Is imperio priuauit Fridericum, & filium eius Cunradum anathemati subiecit.

Cunradus quartus, Germ. Cæsar. XXV.

ANNO. 1250. regnauit Cunradus Friderici filius mortuo patre, sed ab Innocentio quarto excommunicatione notatus est. Landtgrauus Thuringiæ Henricus vicit eum apud Francofordiam, viuente adhuc patre Friderico, sunt qui scripsere post Henrici obitum gestum hoc bellum contra Cunradum a Wilhelmo Landtgrauo. Atqui vero ubi considerauit Cunradus, se destitutum presidio Germanorum principum, contulit se in hereditarium regnum suum Neapolim, ibique defunctus vita est, anno. 1253.

Finis Sueuiæ Ducum.

Cunradus, de quo modo diximus, uxorem habuit Bayarici sanguinis, ex qua filium suscepit Cunradinum, qui in hereditario ducatu suo Sueuiæ educabatur, & post obitum patris hereditarium regnum suum Neapolis petere volebat, tum vero aduersus eum vocabat in regnum Neapolitanum pontifex Clemens Carolum Gallorum regis fratrem Cunradinus ut qui Sueuiæ dux erat, magna presidia & copias Germanorum circum se habebat, & principio magnis victoriis usus est. At vero tandem per insidias Cunradinus Cunradi filius, et Fridericus Austriæ dux capti sunt, preterea et sordidius quam decebat tractati, et contumeliis adfecti sunt, tandem consilio

DE QUARTA MÖNARCHIA

papæ cervicem carnifici amputandam præbueret. Saxeus planè esset, què non tantè crudelitatis exempla cõmouerent, nimirum tam generosum regem, à tot Cæsaribus ortum, adeo sine villo iure et ratione tam turpiter à Clemente papa è medio sublatum esse. Scripta etiam hodie adhuc extant, quæ tunc temporis edita sunt, in quibus queritur de iniuriâ optimus princeps, & totam causam ordine commemorat longa narratione, vt dubium non sit meram tyrannidem aduersus Cünradinũ exercuisse Papam.

Wilhelmus Cæsar Germanus. XXVI.

ANno. 1254. electus est Cæsar Wilhelmus Hollandiæ Comes, principem ferunt probitatem & vitæ innocentiam insignem fuisse, sed à Frisus cæsus est Anno. 1256.

Interregnum.

Mortuo hoc Wilhelmo sine certo Cæsare stetit imperium annos septemdecim, idq; non sine summo exitio Germanicæ nationis. Infortunium hoc natum est ex bellis ciuilibus, quæ in imperio per pontifices Romanos sunt excitata. Porro dissidiõ propter electionem orto inter electores, à quibusdã electus est Cæsar Alfonso Hispaniæ rex, propterea qd sapientia non vulgari, & præclaris virtutibus præditus erat. Atqui vero is est Alfonso, qui Astronomicis artibus non solum ipse est delectatus, sed etiam multis præclaris libellis de ea scriptis studium eius auxit, & emendauit. Ceterum Alfonso, quanq̃ monitus à Papa de recipienda imperij maiestate, tamen id constanter recusauit, propter incertam fidem & instabilem concordiam Romanorum pontificum cum imperatoribus. Pars altera electorum designauit Cæsarem Richardum regis Angliæ fratrem, cumq; Basileam vsque duxerunt.

tunc

runt, verum ab imperio receptus non est.

Innocentio mortuo factus est papa Alexander quartus, Vixerunt hoc tempore Albertus Magnus, & Thomas Aquinas.

Alexandro, 4. successit papa Urbanus quartus.

Urbanum, 4. sequutus est papa Clemēs, 4. qui Cunradinum truncari iussit.

Clemente, 4. defuncto, ob dissensionem de eligendo pontifice orta, vacavit Papatus biennij spatium, tandem creatus est pontifex Gregorius decimus, is monuit in initio sui pōtificatus Electores, vt consentientibus votis imperatorē iterū designarent, ne imperij status prorsus collaberetur.

Rudolphus Cęsar Germanus. XXVII.

A NNO Christi, 1273. electus Cęsar est Rudolphus comes Habisburgius, et Alsatię comes provincialis, regnavit annos. 19. Confirmatus est a pontifice, conuenerāt enim Cęsar & pōtifex Laufanę, id quod versiculi veteres testantur.

Bis sexcenti septuaginta tresq; sterere Anni, Laufanę dum rex & Papa fuere.

Ceterum in Italiam non est profectus Rudolphus, neq; coronam imperialem accepit. Solitus est Esopi fabulam recitare de vulpe, quę leoni in spelunca ægrotanti dixerat: Ideo se terreri ab ingressu, q; vestigia omnia ingredientium, nō egredientium essent animalium. Ad eundem modum & se considerare, maiores suos ingressos quidem sæpe magnis copiis Italiam, sed male tractatos dum plerumq; rediisse. Interim tamen vicarium gubernatorem misit in Italiam, qui receptus est a potissima parte urbium Italicarum.

Restiterunt Rudolpho primū Bohemi & Bauari, sed Bauariam cito subiugam reddidit.

Othacarus rex Bohemorum noluit parere, & p̄gre

DE QVARTA MONARCHIA

terea iam vacuam heredibus Austria, que imperio nunc cesserat, contra ius phascq; occupabat, Misus est itaque a Rudolpho Norinbergenfis Burggravius in Bohemiam, vt nuntiaret regi ex imperatoris iussu, vt pareret, & Austria cederet, sed vtrunq; recusauit Othacarus. Proinde post multas disceptationes super ea re habitas ducit in Austriam armatas copias Rudolphus, eamq; occupauit, obsidione cinxit Viennam urbem, & ingenti praelio pugnatu est apud Nidersbruggum, anno 1278. Othacarus in eo conflictu casus est. Ita demum redacta Austria est sub ditionem Rudolphi & in ea ducem postea constituit Albertum filium suum, vt ea occasione iam porro fit Austria beneficium seu feudum imperiale. Porro ab hoc Alberto iam inde originem ducunt Austriaci principes, vsq; ad laudatissimum Cesarem diuum Carolum & regem Ferdinandum fratrem eius.

Rudolphus cesar summa clementia ac humanitate vsus est erga Wencelaum Othacari filium, reliquit enim illi Bohemiae regnu, & filiam ei in matrimonio dedit. Wencelaus hic in diuorum numerum relatus est, & sacris honoribus colitur. Rudolphus & Burgundiones domuit. In Alsatia primum seditiosas vrbes, quae conspirauerant in eum, vi cepit, & dignas de illis poenas sumpsit, inter eas vrbes Haganoa, Colmaria, Tygurum & Berna fuerunt.

Anno. 1286. Comitē wirtenbergensem Ebrardum inuasit, & Sturgardium obsedit, tandem causa per Episcopū Moguntinensem transacta est.

Anno. 1290. Rudolphus celebra comitia habuit Erfurdiae, & presidio vrbis Erfurdianae diripuit & solo æquauit circiter sexaginta arces in Thuringia. Eo demum pacto turbatum, & plenum seditioni

LIBER TERTIVS

140

tionibus statum Germanie, dum certis imperatoribus caret, sub pacis leges iterum redegit Rudolphus, & collapsum imperium ferè erexit, mortuus est Anno Christi millesimo ducentesimo nonagesimo secundo.

Gregorio decimo successit papa Innocentius quintus.

Innocentio. 5. successit Adrianus. 5.

Adrianum quintum sequutus est papa Ioannes. 21. medicus.

Ioanne. 21. mortuo papa factus est Nicolaus. 3. moliebatur is duobus nepotibus suis duo Italiae regna tradere, vt alter Etruriae, alter vero Longobardorum rex esset, videbat enim pontifex plus satis negotij fieri Rudolpho in Germania, putabatq; ea de causa in Italiam venire eum non posse. Verum quo minus succederent conatus Papae, restiterunt Caesareae vrbes, & misit Rudolphus vicarium gubernatorem in Italiam.

Post Nicolaum. 3. factus est papa Honorius. 4.

Post Honorium. 4. factus est papa Nicolaus. 4.

Adolphus caesar Germanus.

XXVIII.

ANno Christi. 1292. Adolphus comes de Nassau caesar eligitur, fuerat hic antea apud Rudolphum in magna estimatione, erat praeterea eius frater Moguntinensis episcopus, & huius suffragio iuuabatur Adolphus, vt imperium consequeretur. Regnavit annos sex, & per Electores ab imperio depositus est, nam ad tolerandos sumptus eminentiae Caesareae non satis sufficiebant copiae familiares, adhuc & magnis in rebus gerendis plane erat infortunatus. Memorabile bellum quod gessit id erat, quod in Thuringiam duxit exercitum. Nam Alberto Landgrauio Thuringiae contentio erat cum

DE QUARTA MONARCHIA

filio suo Dietro, & Friderico cui à morfa maxilla cognomen erat. Et vendidit is Adolpho Cæsari prouincialem comitatum Thuringiæ. Studebat is quoq; generis sui nobilitatem reddere illustriorem, & in Thuringiam profectus, magnis eam cladibus adfecit, obsedit Crutzbergium, Francockenstein, Friburgium, Verum à Friderico repulsus est. Porro ob varias & multas perturbaciones, quæ tum erant in imperio, compescendas, potentiori quodam capite opus erat in Germania. Ideoq; conuentu habito ab Electoribus principibus Moguntia, deligitur Cæsar Albertus Austriæ dux Rudolphi Cæsaris filius. Sed quum vi retinere vellet imperium Adolphus, armatis copiis contra eum profectus est dux Albertus, & infestis signis vtrinq; pugnatum est prope Wormaciam, in eo conflictu perijt Adolphus anno. 1298. id quod hi versus testantur,

Anno milleno tercentis his minus annis
In Iulio mense, rex Adolphus cadit ense.

Post Nicolaum quartum factus est papa Celestinus. 5. Is relicto pontificatu monachus factus est

Post Celestinum. 5. factus est Bonifacius. 8. Papa. Ab hoc ferunt deceptum Celestinum voce tanquam cœlitus missa per cannam ad eum facta, ut desereret pontificatum, & Bonifacium substitueret. Ingentia bella in Italia excitauit, excommunicauit Gallorum regem, & titulum regni Gallici donauit Alberto Cæsari, ut hac occasione tandem inter se conflictarentur Germani & Galli. Postremo captus est Bonifacius, & in carcere perijt, atque hinc est quod dicitur de eo. Intrauit ut vulpes, regnauit ut lupus, mortuus est ut canis.

Alber

Albertus primus Cæsar Germa. xxix.

ANno .1298. cœpit regnare Albertus Austriae dux, Cæsaris Rudolphi filius, imperavit annos decem, bello superavit Adolphum Cæsare. Primū Bonifacius Papa ratum habere noluit imperiū Alberti, postea vltro cōfirmavit in odium Gallorum regis, & donatum Albertum titulo regni Gallici, extimulavit eum cōtra Franciæ regem, verum rex Gallorum tradita filia in matrimoniū filio Alberti, placavit eum, ne quid hostiliter aduersus eū tentaret. In Bohemiam expeditionem adornavit, & filium suum Bohemiæ regem constituit. Bohemiam & Moguntiam hostilia fœdera ineuntes contra se, ita domuit, vt parerent imperio.

Tandem à fratris filio, & comitibus quibusdam Austriae trucidatus est. Forte id ita voluit Deus, ne cædes in Adolphum Cæsarem commissa foret impunita. Quanquam enim is erat nō paris potentie, tamē interim vt dominum suum constitutū à deo, venerari debuisset. Parricide & suas quoq; pœnas dedere. Deus enim cædes & latrocinia inulta non sinit.

Post Bonifacium octauum factus est Papa Benedictus decimus.

Translatio sedis pontificiæ à Romanis
in Galliam.

Benedicto. 10. mortuo declaratus est Papa Clemens. 5. genere Gallus, egit hic in Gallia apud Lugdunenses, & absoluit ab excommunicatione regem Gallorum, Porro iam inde ab hoc tēpore, hoc est, anno. 1305. translata erat pontificia sedes ab vrbe Romana Avinium Gallie urbem annos. 17.

Temporibus his Fratricelli fuerunt, qui planè Anabaptistarum more, qui nostra hac ætate in incertum vagantur, senserunt nihil proprii habendū,

DE QVARTA MONARCHIA

non esse administrandas respublicas Christianis,
& similes phanaticas opiniones habuere,

De Turcis.

Temporibus Alberti Austriaci genus Otho-
manni apud Turcas potentia et aestimatione
excescere coepit, ex cuius sanguine illi Turcici re-
ges, qui hodie imperant, originem ducunt.

Henricus septimus Lucelburgensis dictus
Caesar Germanus. XXX.

Anno Christi. 1309. Imperator electus est Hen-
ricus princeps Lucelburgensis, regnavit annos
sex. Etenim interea dum in Gallia pontifex erat,
ambiuit imperij dignitatem rex Gallorū, & con-
sensu pontificis sui se voti compotē fore sperabat,
sed ne inter pontificem quidem & Gallum con-
cordia diu stabilis erat, proinde monuit Papa ele-
ctores principes, qui iam multo tempore de ele-
ctione dissenserant, vt maturarēt concordibus vo-
tis Lucelburgensem principem imperatorem de-
signare, qui tum ob sapientiam cum summa graui-
tate coniunctam clarissimus habebatur princeps.
Electum statim confirmavit pontifex, itaq; votis
& studio suo frustratus est Gallus in transferenda
ad se imperij Romani dignitate.

Primum spoliavit Henricus Comitem Wirte-
bergensem omnibus fortunis, q; rebellis erat im-
perio, Ioanni filio suo regis Bohemici filiam vxorē
dedit, estq; hac occasione Ioānes Lucelburgen-
sis princeps Caroli. 4. pater rex Bohemiae factus.

Postea cum ingentibus copiis in Italiā descen-
dit, & tantam sui formidinem incussit Italiae, quan-
tam multo tempore antea nullus imperator alius.
Vrbes quaedam non nisi vi coactae dedere se volue-
runt, vtpote Cremona, et Brixia, reliquae vltro pa-
tuerunt. Romae imperator coronatus est, Florentiam

tiam grauiſſima obſidione premebat, quo tempo
re, vt ſcriptum reperitur, monachus quidam prædi
catorij ordinis ſubornatus à Florentinis perdidit
Henricum veneno, quod Eucharistię illitum de
derat ei. Quin & pontifex ipse ſuis iam armis in
ſtructus minabatur Henrico excommunicationis
telo, vbi augeri eſtimationem eius in Italia ſenſit.

Lodouicus Bauarus. xxxi. Cæſar Germ. Et
contra hunc electus eſt Fridericus
Aurię dux.

ANno Chriſti. 1314. conuenerant Francofordię
electores principes, Moguntinēſis, Treuerē
ſis & Coloniēſis Episcopi, Ioānes Bohemię rex,
Rudolphus Comes Palatin⁹ Rheni, Rudolphus
Saxonię Dux, Volcmarus Marchio Brandenbur
genſis. In die Lucię à Moguntino & Treuerenſi
Episcopis & Bohemię rege, & Marchione Bran
denburgenſi electus eſt Lodouicus Bauarus. Et
contra hunc delegerunt Fridericum Auriacum
Coloniēſis Episcopus, Palatinus & Saxonię dux.
Lodouicus Aquisgrani coronatus eſt, Fridericus
Bonnię imperij inſignia accepit. Controverſa hæc
in eligendo ingentis ciuilis belli occaſionem pe
perit in Germania, Aurię dux fautores habuit
Pontificem, Francię & Hungarię reges, Sueuos,
Palatinum, Argentinēſes, et alias multas vrbes.
Lodouicum autem, qui viribus infirmior erat, &
deſtitutus humano præſidio, fortunauit deus, im
perauit annos trigintatres.

Anno. 1315. collatis ſignis pugnatū eſt inter eos
ad Neccharem fluuium, & vtrinque multi occu
buerunt in prælio.

Anno. 1323. pridie Michaelis ingenti conflictu
congreſſus eſt Lodouicus cum Friderico. Frideri
cū iuuabat frater eius Lupoldus, cōiunctis Sueuis
& Hel

DE QVARTA MONARCHIA

& Heluetiis, et magna quoque parte Hungarorum; Lodouicum sequutus erat Bohemię rex, et Norinbergici castrı Comes, & principes plerique alij. Iam vero quum cunctaretur Lupoldus, vt traicere amnem nõ posset, cęsus est a Lodouico exercitus Austriacus, et captus est Fridericus a Franco quodam, cui Ebrardo Mosbachio nomen erat, qui perduxit eum ad Bruggrauium Norinbergensem, a quo ad Lodouicum missus est. Atqui vero vbi vidit Lupoldus opem ferre se non posse fratri, tanta animi indignatione ac furore percitus est, quod seipsum penę interfecisset, nisi sui cohibuissent eum, qui & consuluerunt quoque vt recederet, neque sua sponte deiceret se in periculum. Postea vero ne quicquam multa tentauit Lupoldus, & apud pontificem, & Francorum regem, vt vi eriperet Fridericum fratrem, nam Gallus alieno negotio nõ admodum mouebatur. Fridericus trium annorum spatio captus erat in arce quadam apud Bauaros, tandē transacta controuersia dimissus est hac lege, vt imperio cederet, quod quum vltro recepisset, restitutus est a Lodouico in Austriam. Itaque vsus est summa humanitate atque clementia Lodouicus in hostem suum, inperim tamen nõ quiescente Lupoldo a motibus excitandis, etiam post liberatum Fridericum.

Postea censuris pontificiis animaduertit in Cęsarem Lodouicum Ioānes. 22. quod ante coronationem imperiali autoritate & imperio vsus fuerat in Italia. Occasio ingētis schismatis inde orta est apud Germanos, eaque durauit circiter vigintiquatuor annos, interea magne passim seditiones in imperio eurbibus nate sunt, & pars altera alios per cōiurationem pellere & opprimere conabatur. Et quanquam nõ semel petiisset absolutionem a pontifice Lodouicus, tamen nullis eam precibus potuit impetra-

re. Reiectus est postea à Benedicto Papa & ab alijs multis claris viris processus, & instituta actio Ioannis cōtra Lodouicum, propter iniquitatem quæ vsus erat. Controuersæ scripta inter pontificem & Cæsarem etiamnum extant, in quibus gloriari veritus non est Ioannes papa, penes se summam autoritatem & ius esse creandi & deponendi nō solum reges sed imperatores omnes pro sua voluntate. Estimari ex his potest facile, non graui admodum de causa Papam exercuisse tanta odia aduersus imperatorem. Non deerant quoq; sub idem hoc tempus homines eruditi, qui scripta pontificis palam insectabantur, inter hos Ocam fuit. Principes Germani omnes tam ecclesiastici, quàm equestris ordinis imperatori adheferunt, tandem compulsi quidam sunt ad defectionem, atque adeo etiam ad electionem alterius Cæsaris per pontificem.

In Italia maximas factiones habuit Lodouicus. Galeatius Mediolanensis, & Senatus Romanus expetit aduentum Lodouici in Italiam. Itaq; profectus est comitante Regina, quæ & peperit Romæ filium, qui dictus est Lodouicus Romanus, & factus postea ab imperatore Marchio Brandenburgensis, Mediolani ab Episcopo, Romæ à Cardinali de Columna coronatus est. Constituit quoq; Romæ pontificem Petrum Corbariensem, qui non multo post Auinium pertractus est vincetus ad Ioannem. 22. à quo in carcerem est coniectus, in quo periit.

Porro dum hæc omnia geruntur, nullis obtestationibus assequi potuit Lodouicus, vt anathemate liberaretur à pontifice, verum enimvero id tandem indefessis conatibus suis effecit papa, vt in Lucelburgo conuentu habito, Moguntinus, Treuerensis & Coloniensis Episcopi & Bohemiæ rex

vna

DE QVARTA MONARCHIA

vna cum Saxonie duce alium imperatorem designaret. Electus est Carolus quartus Moravie Comes provincialis, filius Bohemie regis. Is a Clemente. 6. pontifice tum confirmatus est. Caterum dum Aquisgranum & Colonia vrbes Casarem agnoscere non volunt, Bonne imperij insignibus est exornatus.

De Nicolao Augusto, qui
fuit Romę.

Contigit sub hoc tempus Romę insignis cuiusdam stultitię exemplum. Nicolaus quidam scriba vrbis Romę ea erat potentia & autoritate, vt penes eum totius vrbis imperium esse diceret, nam aberant tum adhuc quoque pontifices in Galliam translati. Appellavit hic Nicolaus se Tribunum Augustum, & publicis scriptis editis est testatus, Romam adhuc verum caput esse imperij, & ideo ex autoritate vrbis Romę penes se summam potestatem esse tractandi causas imperij. Et pro ea autoritate vocavit Lodouicum & Carolum, vt coram se in iudicio compareret, & causam suam ipsius arbitrio committerent. Similem stultitiã eius generis exercuit saepe in vrbes, & reges quoque alios, ad biennij spatium, tandem a pontificia factione pulsus miser hic Augustus profugit ad Carolum quartum. Carolus vero hominem temerarium Aulnium misit ad pontificem, a quo captus in carcere servatus est.

Anno Christi. 1345. obiit Lodouicus Bauarus. Tum vero cum ingentibus copiis ex Bohemia Ratisbonam venit Carolus, vbi imperator agnitus est. Inde & a Norinbergensibus receptus est, prætexit enim Carolus clementem sibi a pontifice absolutionem contigisse, pro expiandis grauibus peccatis illis, quibus dum Lodouico adhaesissent,

sent, redditi essent obnoxij. Basileę quum consuli committeretur vt vrbis nomine absolutionē peteret, respondit: Arbitrari se nihil eos criminis admisisse, q̄ Lodouicum habuissent Cæsarem, neq; etiã existimare se Lodouicum hereticum fuisse, interim tamen si à delictis absolui possent, id se nõ agrelaturum. Itaq; absoluti sunt.

Anno. 1348. defuncto iam Lodouico maior etiam discordia orta est, Mogūtinus, Palatinus, Brandenburgensis et Saxonie dux, filius illius cuius susfragio Carolus creatus erat imperator, conueniunt, & reiecta Caroli electione adsciuerunt ad suscipiendam maiestatem imperij Eduardum Anglię regem, sed ille vt rem molestiarum plenam suscipere recusabat. Inde delegerunt Fridericum Misnie Comitem prouincialem, ceterum & hic contempsit imperij titulos, noluit enim in exitum hereditarię terrę suę cum Bohemis vicinis belligerari.

Guntherus comes Schuartzburgensis electus Cæsar.

ANno. 1350. Francofordie Cæsar electus est, nõ omnium tamen Electorũ consensu, Guntherus comes Schuartzburgicus, recepit is gubernacula imperij & instructus omnibus præsiidiis ad retinendum imperium, satis munitus erat aduersus vim Caroli, qui tunc Mogūtie agebat. Ceterum paucis post diebus Guntherus veneno necatus perit Frãcofordie statim. Itaq; imperio solus Carolus potitus est. Francofordiã venit, & pro Cęsare receptus est.

Post Clementem quintum factus est papa Iohannes vigesimus secundus, qui præter iustam causam in optimum Cæsarem Lodouicum censuris pontificiis animaduertit.

Post

DE QVARTA MONARCHIA

Post Ioannem. 22. factus est papa Benedictus. 11.
Is nunquam Ioannis actionem contra Lodouicum
comprobauerat, & pontifex factus vltro eum ab-
soluisset, nisi cōminationibus suis Franciæ & Nea-
polis reges eum id facere prohibuissent. Porro
quum inter dicendum commemorarent regi legā-
ti, Lodouicum multa nefanda contra pontificē ma-
chinatum, respōdit Benedictus: Imō nos fecimus
contra eum. Vixit in Papatu ad breue tempus, id
circo causæ omnes infectæ hæserunt.

Post Benedictum. 11. factus est papa Clemēs. 6.
Is renouauit illatæ excommunicationis tela contra
Lodouicū, & acerrime eum persequutus est, tamē
etsi interim de pacis conditionibus tractaretur in
Vienensi concilio apud Gallos, et supplicem se de-
clararet Cæsar Lodouicus. Emit hic Clemens Aus-
tium Franciæ, atque ita vrbs hæc iuris pontificij
facta est.

Porro hisce temporibus in Germania & Gallia
simul multæ turbæ hominum oberrarunt passim,
qui seipos virgis ceciderunt, multi eorum Spiram
venerunt in ipsiſ comitorum diebus, magnam re-
ligionis speciem præferētes. Sanctimonie nomi-
ne à ciuibus ad prandia sunt inuitati, Erroris fucus
vt nihil differebat ab Anabaptistarum opinione re-
ligiosa, ita secta non minus perniciosa erat illis tem-
poribus. Tandem vero damnata est.

Clementem. 6. sequutus est papa Innocētius. 6.
huius temporibus Carolus quartus coronatus est
Romæ.

Carolus quartus Cæsar Germ. xxxij.

ANno CHRISTI. 1350. post obitum Guntheri
Schuartzburgensis imperare cœpit Carolus
huius nominis quartus, Lucelburgensis sanguinis
princeps, Ioānis Bohemorū regis filius, Erat enim
is Henr

is Henrici Lucelburgenfis filius. Porro ab hoc anno. 1350. regnavit Carolus annos vigintiocto.

Anno. 1355. Carolus in Italiam descendit, & humanissime ab vrbibus exceptus est, Romæ totus Senatus & optimi quicq; oburam procedentes eius aduētū religiose exceperunt. Ille vero vt vicissim suam humanitatē Romanis testaretur, equo descendit, & pedes deditioem vrbis recepit. Postea ab Hostiensi Cardinale coronatus est. Ciuitates pontificij iuris in Italia, sed interim rebelles, subegit in pontificis gratiam, vt amplius non reluctarentur. Alia quę in hac expeditione fecerit, non reperio.

Anno. 1360. Carolus Ebrardum Wirtebergensem Comitē ingenti exercitu oppressit, atq; depulatus est, tandē autem per Augustanum, Argentinensem & Spirēsem Episcopos cōtrouersia composita est.

Anno. 1366. iterum in Italiam perrexit Carolus, in qua vrbes quasdam tumultuum cupidus compescuit, & subegit.

Carolus Vlmam obsedit, sed qua de causa, id nusquam reperio scriptum. Etenim imperiti historice proprietatis Germani nostri, circumstantias & causas rerum gestarum non attenderunt.

Magnam laudem meruit Carolus ob aureā bullam conditam, in qua multa, quę ad publicam pacē seruandam pertinent, commode complexus est. Rerum Bohemicarū imprimis studiosus fuit. gymnasium publicum Pragę instituit. Sunt qui improbant iurā in Arelatensi regno tradita ab eo esse Galorum regi.

Anno. 1370. Carolus filium suum wenceslaum Cæsarem creari fecit. Alteri suo filio Sigismundo Comitatum Marchię Brandeburgēsis, quem emerat a Lodouico Romano, donauit.

T

Anno

DE QUARTA MONARCHIA

Anno. 1377. Vdaltrichus Wirtebergensis Comes infortunatè ante Ruetlingium urbem pugnavit. Perierunt in eo conflictu homines multi, & præclari.

Heluetia.

Sub hæc tempora Heluetica fœdera cœpere, & primum Lucerna, deinde Berna, postea Tigurum Heluetiis se adiunxerunt, & generosissimus princeps Lupoldus Austriae dux ab Heluetiis victus occubuit, anno. 1385.

Cæterum quando extrant passim rerum Helueticarum historię, superuacaneum esse existimo facta eorum longa commemorazione in hoc libello recensere.

Innocentium .6. sequutus est Papa Urbanus quintus. Urbano .5. successit Papa Gregorius .11. is Romam ex Gallia transtulit iterum pontificiam sessionem. Anno. 1376.

Schisma.

Post Gregorium undecimum ingens schisma oritur. Itali Italum pontificem Urbanum .6. dictum creauerunt, & is Romam mansit. Galli item elegerunt pontificem in Italia, quem Clemetem septimum appellarunt, is Avinionum se recepit. Erat itaque diuisa Roma, erant et pontifices duo, alter in alterum censuris sequebatur. Porro Italia, Germania & Hungaria Urbano Romanorum pontifici adhaeserunt. Duravit hoc schisma usque ad Constantiense concilium annos nouem & triginta.

Wencelaus Cæsar Germanus. XXXIII.

Anno millesimo trecentesimo septuagesimo octavo post obitum Caroli imperare cœpit Wencelaus filius eius, & regnavit mortuo patre annis viginti duobus. His temporibus apud Pragenses publice docere cœpit Ioannes Hus contra indul

indulgentias pontificias, atque ex hac occasione perniciosi tumultus in Bohemia cōtra sacerdotes & monachos exorti sunt.

Wencelaus tandem à Sigismundo fratre suo captus est, & Viēnē in carcere seruatus. Alia de hoc Wencelao non reperio, quæ digna existimem, vt conscribantur.

Rupertus Cæsar Germanus.

XXXIII.

ANNO. 1400. Cæsar factus est Rupertus Comes Palatinus Rheni, imperio præfuit annos decem, ceterum quū iam multos annos Italia abfuissent Cæsares, Galeatorum potētia apud Mediolanenses creuerat, & Florētini quocq; facti opulentiores erant, & bella gerebant contra Mediolanenses. Florentini opē petebant à Ruperto Cæsare ad comprimendam potentiam Galeatorum, proinde adiuturus Florentinos Rupertus trāscendit in Italiam, & cepit Galeatium. Verum enim uero destitutus Rupertus Cæsar ducis Austriaci & Episcopi Coloniensis præsidio, infirmior erat, quàm quod valuisset res tantas conficere, & quam tērasset varia, tamē negotio infecto in Germaniam redire est coactus.

Post Urbanum. 6. factus est papa Romę Bonifacius nonus.

Et contra hunc Auinię creatus est Papa post Clementem septimum, Petrus Luna, dicitus Benedictus. 12.

Post Bonifacium. 9. factus est Romę Papa Innocentius septimus.

Post Innocentium. 7. factus est Romę Papa Gregorius. 12. Is promisit cessurum se pontificatu, si Benedictus item cedere nō recusaret. Caterum fugiente Benedicto in Hispanias, relicto Auiniō,

DE QVARTA MONARCHIA

reuocauit promissum suum Gregorius de resignando Papatu. Proinde concilio Pisis habito, vterque & Gregorius et Benedictus pontificatu sunt depositi, & in locum eorū successus est tertius Papa Alexander quintus. Gregorius profugit Ariminū, vbi mansit vsque ad Constantiensis concilij tempora. Alexander quintus Bononię egit, nā Hungari occupata tum vrbe Roma incredibilem tyrannidem exercebant, & belligerabātur cum Gallis propter Neapolin.

Post Alexandrum quintum factus est Papa Bononię Ioannes. 23. Itaq; hic Ioannes vigesimuster-
tius Bononię, Gregorius Arimini, Benedictus in Hispania superstites vixerunt, vsq; dum Constantij publica synodus cogeretur, sunt autē tres hi pariter in eo concilio Papatu deiecti.

De Tamerlane tyranno Tartaro.

A Etate Ruperti Cęsaris vixit longe crudelissimus tyrānus Tamerlanes Tartarus, qui immanni deuastatione totum ferē Orientē & Asiam peragravit cum decies centenorum millium exercitu. Persas, Armenios, Syrios depopulatus est. Item & minorem Asiam inuasit, & Turcicum Cęsarem Pariasetum cepit, eumq; perinde ac auē cauea inclusum secum spectaculi & ludibriij loco circumuexit.

Sigismundus Cęsar Germanus. xxxv.

A Nno millesimo quadringētesimodecimo post obitum Ruperti Cęsaris, Sigismundus imperator factus est, filius fuit Caroli quarti, Marchio Brandenburgensis, Hungarię & Bohemię rex. Imperio pręfuit annos septem & viginti. Sapientia, eruditione & probitate clarissimus princeps fuit, statura talis, qualis principem tantū decebat. Effigies eius graphice admodum depicta etiam hodie adhuc reperitur apud generosum & nobilem Comitē Hoierum

terum de Mansfeld. Ingentia bella in Hungaria gefcit contra Hungaros, a quibus captus est. Contra Turcas sepius pugnavit. Cæterum Cæsar factus omnium nationum præsidio ingentem expeditionem instruxit aduersus Turcas, id quod infra dicemus.

De Concilio Constantiensi.

IN initio sui imperij Sigismundus in Italiam transcendit, ac consultauit cum pontifice Ioanne de publico concilio cogendo, schismatis tollendi causa. Ipse quoque ad Gallorum regem profectus est, & cum eo egit, vt in conuocanda synodo consentiret. Proinde suffragatione papæ Ioannis, Cæsaris, ad hæc Franciæ Hispaniæ & Angliæ regum Constantiense concilium inchoatum est, anno. 1414. ad quod Ioannes pontifex ipse venit.

Imperator Sigismundus sub natalem Domini Constantiam venit, & in Missæ sacro tanquam Diaconus Euangelium cecinit: Exiit edictum a Cæsare Augusto. Postea de Ioanne Hus tractatum est, & damnato eius dogmate vna cum Hieronymo Pragensi est exustus. Inde de schismate pacando egerunt, ac tribus pontificibus Ioanne. 23. Gregorio & Benedicto Papatu depositis, suffectus est in pontificatu Otho de Columna, qui Martinus quintus dictus est.

Porro vero quum pœniteret Ioannem. 23. quod vltro consensisset in abdicatione pontificatus, clam fugam meditabatur, adiuuante eum Friderico Austriæ duce. Sed inter fugiendum retractus est per Cæsareanos Ioânes. Dux Austriæ vero proscriptus est a Cæsare, direptis aliquot pagis in eius ducatu, tandem ad hunc modum transacta controuersia est. Suisum est Friderico vt vltro resignatis in potestatem Cæsaris omnibus terris suis, supplex condonationem criminis precaretur. Proinde clementia, & hu-

DE QVARTA MONARCHIA

manitate imperatoris in Austriacum ducatum restitutus est.

Atqui vero destitutus Ioannes Papa Lodouico Palatino Comiti seruandus est traditus. Is abduxit eum in arcem Manheim, non longe ab Heidelbergae ciuitate, ibi triennij spatium seruatus est. Inde ad Martino pontifice in gratiam receptus Cardinalis egit. Itaque pernicioso schismate, quod inter pontifices erat, sublato, concordia atque tranquillitas Ecclesiae est restituta, idque ductu & studio Sigismundi Caesaris, qui hoc nomine longe maximas laudes meruit.

Reliqua quoque in hoc conuentu gesta sunt, superuacaneum est hic memorare, extant enim de his omnibus integri libelli conscripti.

De Comitibus prouincialibus Marchiae Brandenburgensis.

ANno. 1417. prima Dominica post resurrectionem Domini, donauit Sigismundus Caesar laudatissimo principi Friderico Burggraui Norimbergensi ius electiuium imperij, & prouincialem comitatum Marchiae Brandenburgensis in Concilio, idque ob excellentes eius virtutes, & summam fidem, quam in maximis quibusque causis conficiendis erga imperium declararat. Atqui vero quae insignes principes & ante adeptam Electionis dignitatem, & postea quoque fuerint in hoc genere Burggrauiorum, id equidem longum esset hic recensere, quin & supra quoque eorum iam saepe facta est mentio. Postquam autem electores facti sunt, maximis semper et grauissimis rebus imperij tractandis intenti fuerunt, quo nomine frequens admodum ipsorum mentio iam deinceps incidet. Proinde in historiis nostrorum temporum praeter alios omnia

omnibus Albertus Marchio prædicatur, qui ob virtutes suas Germanici Achillis cognomentum est adeptus.

Illud quoque nostris temporibus obscurum non est, Ioachimum Marchionem Electorẽ Brandenburgensem, clementissimum principem meum, & fratrem eius Albertum Cardinalem & electorẽ, Archiepiscopũ Mogũtinũ, & Magdenburgensem &c. eximia quadam sapiẽtia, & omnibus heroicis virtutibus à Deo exornatos esse, & idcirco in summis & difficilibus negotiis, nõ solum quæ ad imperium, sed ad vniuersum orbem Christianum pertinent, eorum operam & consilium præ aliis multis requiri. Neque enim in imperiis fieri aliter potest, quæ quoad consistunt, necesse est sapientia summorum hominum administrari, id quod in diuinis literis sapiẽtia ipsa testatur: Per me reges regnant.

Celebrato concilio crebre expeditiones in Bohemiam adornatę sunt aduersus seditiosos & male feriatos homines, qui post mortẽ Ioannis Hus templa pariter & Monasteria diripiebant & populabantur. Dux eorum Zisca dictus erat. Ingens clades vtrinque commissa est, in Bohemos & Germanos, qui contra eos profecti erant, neque tamen hoc modo seditionis incẽditũ restinctum est.

Sigismũdus, id quod supra diximus, lõge maximum exercitũ ex Germanis, Burgũdionibus, Gallis, Italis, Hungaris denique collectũ aduersus Turcas parauit, & vsque ad Adrianopolim perduxit. Erant in hac expeditione summi principes, Cęsar Sigismũdus, & Philippus Burgundionũ dux. Cęterũ Gallis cõrẽdētibus primũ sibi in acie locũ deberi, perturbati ordines sunt, nõ sine incredibili iactura

DE QVARTA MONARCHIA

Christianorum, nam victi sunt ab hostibus, & Burgundionum Dux captus est. Cæsar Sigismundus Constantinopolin profugit. Tandem multo tempore postea Burgundionū princeps liberatus est.

Narratur de Sigismundo historia admodum festiua. Ministrū familiarē habuit multis annis, in quē parum fuerat liberalis, quanquam interim munificentia & largiendo clarissimus erat princeps, id quod & Leonardus Aretinus scribit, qui viderat Sigismundum Cæsarem, & pontificis nomine multas coram eo causas egerat. Porro accidit, vt quum amnem esset ingressus, equus ipse meieret, quod vbi vidisset minister, qui prope antecessit Cæsarem, per iocum inquit: Equi eandem esse naturam, quam & dominus haberet. Atqui audiens hoc ipsum per occasionem Cæsar, mirabatur, iubebatque indicari sibi hoc dictum. Respondit minister: In amnem vrinam spargere equum, vbi iam antea aquæ abundarent, Sic & erga illos beneficium esse Cæsarem, quibus iam antea opes adfluerent satis. Anis maduerit Sigismundus perstringi se modeste, quoddam in ministrum iam veterandum nihil beneficij peculiaris & eximij contulisset, & subiecit: Nunquam sibi benemerendi voluntatem defuisse, sed principum dona non illorum esse proprie, qui ea merentur, sed quibus sunt destinata fato. Et id re comprobaturum se dixit, quàm primum otij & quietis occaso tantisper daretur. Postea otium nactus Cæsar pyxides duas parari iussit magnitudinis & formæ eiusdem. In vnam aurum, in alteram plumbum ponit pondere eodem, & ministro aduocato præcepit, vt alteram pyxidem deligeret. Consternatus minister librando modo hanc modo alteram pyxidem tollit, nesciēs vtram debeat potissimū eligere, tandem eam aufert pyxidem quæ plumbum continet

sinebat, quod vbi conspexit ille, iam reclusa pyxis de, aiebat Cæsar: Videri palam non suam voluntatem, sed ipsius infortunium obstetisse hæctenus, quo minus beneficium sit consequutus. Testatur sanè hoc factum, prudenter considerasse Cæsarè, fœlicem successum rerum à Deo contingere.

Cæsar Sigismundus heredem masculum nō habuit, filiam vnicam in matrimonium dedit Alberto Austriaco duci, qui hac occasione Hungariæ & Bohemiæ rex factus est.

Anno. 1434. viuentē adhuc Sigismundo Consilium Basiliense cœpit. Erat enim in Constantiensī synodo statutum, vt post annos duodecim nouum concilium cogeretur. Cæterum vbi in fata concessit Sigismundus, pontifex Romanus celebrata synodo primum Ferrarię deinde Florentię, impediuit successum Basiliensis concilij, & id fecit tãto facilius, q̄ nemo monarcha, aut insignis princeps quispiam decretum de concilio Basiliensi tuebatur.

Mortuo Martino quinto, papa factus est Eugenius quartus, is Romæ coronauit Sigismundū Cæsarem.

Albertus secundus huius nominis
Cæsar Germ. XXXVI.

ANno Christi. 1438. post obitum Sigismundi Cæsar creatus est Albertus Austriaci sanguinis princeps, Hungariæ & Bohemiæ rex, vitam finit in secundo sui imperij anno.

Bohemiæ pars Poloniæ regi adhæsit, conabaturq; regnum Bohemicū ad Polonos transferre. Ingentes copias duxerunt Poloni in Bohemiam, & pertraxerunt in suam factionem seditiosum hominum genus Thaboritas. Contra hos missus est ab Alberto Cæsare, Marchio Brandeburgensis Al

DE QVARTA MONARCHIA

bertus, is frequētibus preliis factis effecit, vt inter Cæsarem & Polonum res componeretur.

Cæsar Albertus maximis copiis instructus Hungariam ingressus est, contra Turcam Amuraten, qui tum inuaserat Hungariam per incursionem. Veniente Alberto Cæsare retro fugit, & oppugnata Sinderouien vrbe, in Graciã se conuertit, & Thessalonicam urbem vicit. In hac expeditione in morbum incidit Albertus, & reductus Vienuã non multos post dies è viuus excessit.

Fridericus tertius Cæsar Germanus

XXXVII,

ANno Christi. 1440. post obitũ Alberti designatus Cæsar est Fridericus tertius huius nois, Austriæ dux, imperio præfuit annos. 53.

Iam vero filia Sigismundi, Cæsaris Alberti coniunx vterum gestabat, sed Hungarorum quidam expectatione futuri heredis regni abiecta, adscuerunt in regnum iuniorem Poloniã regẽ Vladislauum. Erat autem in Hungaria regius gubernator Joannes Huniades Mathiæ pater, is ingenti cõsiliũ debilitauerat Turcarũ vires, coëgeratq; Amuraten ad pacis condiciones poscendas. Atqui vero simulatq; in regnum Vladislauus venit, sperabant Hungari, si ipsorum & Polonorum vires cõiungerentur, facile se magnam gloriam relaturos, si Turcã inuadat. Et fortasse cupiditate huius gloriã delectatus est ætate iuuenis rex Vladislauus.

Proinde induciarum leges initas cũ Turca diuulsit atque irritas fecit Iulianus Cardinalis hoc prætextu, nefas esse concordiaẽ fœdera sancire cũ Turcis, sine consentiente pontifice, nimirum quũ causa ea ad vniuersum orbem Christianum pertineret. Itaq; collecto exercitu profectus est Vladislauus contra Amuraten Varnam vsq; quæ non lon-

ge à Constantinopoli distat, tamen si interim Ioannes Huniades modis omnibus dissuaderet de suscipiendo bello, utpote cui suorum infirmitas, & potentia Turcarum cōperta optime esset, & qui non sine summa necessitate pacem cum Amurate fecerat. Ferūt quoq; petiisse Vladislau subsidia copiarum à Valacho Dracole, sed & illum suasse ab expeditione desistendum. Interim tamen filiū suum misit cum equitibus. 2000. in subsidium regi Vladislao, ad quem dixisse fertur: Donare se ei acrem & velocissimum equū, qualem & item filio suo esset daturus, nam cogitare secum, fore ut succumberent in p̄l̄io, ideo ad manum habendos hosce equos, ut necessitate vrgente illorū celeritate periculum possent euadere. Porro prospiciunt sibi nō minori sollicitudine q̄ prudentia Turcæ, & vndiquaq; summa oportunitate iam instructi sunt, priusquam Hungari in ordinem collocantur. Quāq; igitur pro gloria Christiani nominis fortiter pugnarent Hungari, & maximas copias hostium humi prosternerent, tamen multitudine tandem vicerunt Turcæ, cæso Vladislao iuniore rege, & postea in fuga confossus Iulianus Cardinalis periit. Huniades ut erat prudens miles, cauit sibi loco, & elapsus est. Commissum est hoc prælium anno 1444. decimo die Nouembris. Amurates post adeptā hāc victoriā Mahometicus monachus factus est, existimans post tantā fœlicitatē in improperio, ne porro temere credens blandiētī fortunæ gloriam suā malo aliquo contaminaret. Ceterum Huniades iterū inuasit Turcas, et ita grauius afflixit, q̄ Amuratē denuo reuocavit ad impiū, ut restiteret hosti Huniadi, eūq; ex Turcia repelleret, postea ybi Cōstātinopolis ē amissa, mahometē cēsare

Tur

DE QVARTA MONARCHIA

Turcicum infestissimum exercitum ducentem in Hungariam ingenti clade superauit Huniades, & vniuersam Europam à periculi metu liberauit. Etenim si ea expeditio successisset Mahometi Turcarum Cæsari, iam non Italiam solum, sed alias quoq; regiones occupasset.

Mortuo Vladislao puerum Ladislaum hæredem regni ex Sigismundi filia natum regem receperunt Hungari. Ladislaus hic græte iam adulta in Pragensi vrbe Bohemię moritur.

Anno. 1444. Delphinus cū Armeniacis in Alsatiam exercitum hostilem duxit vsque ad Basileã urbem, non sine magna, & horribili clade Germanorum. Sunt qui existimant ab Eugenio pontifice missum fuisse in Germaniam, ad conturbandū concilium Basiliense. Habuit Delphinus virorum quinq; & viginti millia. Cōtra hos miserunt Heluetij ad eripiendam urbē Basileam quatuor millia. Aggressi sunt hostes tanta virtute, vt nemo eorum cesserit, & quanq̃ ob multitudinem hostiū vincere non potuerunt, cruentam tamen & luctuosam victoriam reliquerunt hostibus. Nam amisit in eo conflictu Delphinus circiter decem millia & cū iis qui reliqui manserunt ex Germania profugere est coactus.

Anno. 1449. Albertus Marchio Brandenburgensis bella gessit cōtra imperij vrbes, Norinbergam & alias plerasq; ciuitates. Urbium bellū hoc dictum est, vtrinq; multi principes se adiunxerūt, durauitq; hoc bellum biennij spatio. Marchio Albertus octo pugnis prostrauit Norinbergenses.

Anno. 1452. Fridericus imperator Italiam ingressus est, & celebri apud omnes honore exceptus, in Senensi vrbe cum spōsa sua Leonora regis Portugalix filia nuptias perfecit. Romã veniēs à

Nico

Nicolao. 5. summo pontifice vna cum regina con-
 iuge coronatus est, die. 18. Martij. Regressus Ro-
 ma Ferrariae Borsum Estensi ducem creavit.
 Inde Venetias traiecit, & ibi dies decem est com-
 moratus. Ipse ex magni nominis viro audiui, nar-
 ratum sibi a principe Venetoru, qui Senator olim
 Venetiis mensē accumbentibus Friderico Cæsa-
 re, & principe Veneto ministrarat, dixisse Fride-
 ricum inter epulas: Se quidem Venetorum ami-
 cum fore perpetuo, sed a posteris magnas ipsis ad-
 flictiones & incommoda imminere.

De Constantinopoli a Turcis victa.

ANno. 1453. die Maij. 29. post diutinam obsidi-
 tionem grauiissima tandem oppugnatione pos-
 titus est Mahometes Turcarum imperator vrbe
 Constantinopoli, in eaq; tantam crudelitatem ex-
 ercuit, vt nulla id queat oratione explicari. Cæsar
 Constantinus inter fugiendum prope portam vr-
 bis trucidatus est, eius amputatum caput cuspidi
 infixum circumferri per vrbe voluit Turca, iussit
 & crucifixi Christi imaginem erigi in vrbe, & su-
 per inscribi: Is Christianorum Deus est, præcepit
 autem id stercorebus proiectis ignominia causa
 conspurcari. Cæsaris coniunx, & filie vna cū aliis
 honestioribus matronis in conuiuium pertractæ
 sunt, atq; ibi primum constuprate, postea frustula-
 tim dissectæ sunt. Exempla hæc, & alia id genus
 crudelissima facinora Turcarum exuscitare meri-
 to deberēt animos nostros, vt serio ageremus cō-
 tra eos hostes, quos non tyrannos, sed immanes
 bestias potius possis appellare.

Anno. 1461. episcopatu deiecit Papa Dietericū
 Hemburgensem, & in eius locum suffectus est epi-
 scopus Adolphus de Nassau. Occasionem præbuit
 hic euentus maximorum bellorum in imperio.

Fridericus

DE QUARTA MONARCHIA

Fridericus Palatinus tuendum et seruandum suscepit Episcopum Dietericum, aduersus hunc concitauit Cæsar Wirtebergensem & Badensem Comes, & Moguntinensem episcopum, hi dum populantur terram Palatini, capti sunt à Friderico Palatino sub annum. 1462.

Eodem anno contra, Adolphus Episcopus urbem Moguntiam subegit.

Anno. 1463. Viennæ in arce Fridericus Cæsar à ciuibus suis grauissima obsidione pressus est, & eius rei autor fuerat Albertus frater Cæsaris, sed Georgius rex Bohemiæ liberauit Fridericum repulsis ciuibus.

Anno. 1474. Carolus Burgundionū princeps Nussiam urbem obsedit toto anno, idq; propter profligatum à Canonicis capitularibus Colonienfibus Episcopum Coloniensem Rupertum, quē rest tutum volebat dux Carolus. Ceterum dum molitur Carolus diocesin Coloniensem alienare ab imperio & ad sese trāsferre, armat contra eum exercitum Cæsar. Belli dux erat Albertus Marchio Brandeburgensis, et imperij vexillifer Albertus Saxonix dux. Tandem ubi varie de transigenda controuersia disceptatum est, cessit Carolus, & tum dicitur primū de tradenda in matrimonium Ivaximiliano Caroli filia tractatum esse.

Anno. 1477. Carolus Burgundix dux vincitur prope Nansen urbem à Lotharingicis & Heluetiis, Nam Lotharingix duci Nansen eripuerat Carolus, & in Heluetia Granfen ciuitatem, & oppidula alia occuparat, præterea & in Granfen oppido quingentos & duodecim numero Germanos laqueo miserat strangulari.

Mortuo Carolo Galli conabantur Flandriam & Brabantiam suo regno addere, & peperit bellam ingen

ingentia hec ambitio Gallorum. Ceterum nolentibus Burgundiis alienari ducatus à filia Caroli, consultatum est de despondenda filia Caroli Maximiliano Friderici cęsaris filio. Itaq; anno. 1477. profectus est Maximilianus probe instructus in Brabantiam, accepitq; Mariam Caroli filiã in matrimonium, vnde factum est, q; auxerit non mediocriter gloriam Austriaci nominis, & multas preclaras res fecerit Maximilianus, ad tuendas eas terras aduersus impetum Gallorum.

Anno. 1486. Maximilianus cęsar creatus est Aquisgrani coronatur decimo die Aprilis. Dum Cęsar Francofordię eligitur, mortuus ibi est Albertus Marchio Brandeburgensis, cui & sapientis principis, & strenuissimi militis gloriam tribuunt etiam historici Italici.

Anno. 1487. clanculario astu Gallorum capitur Maximilianus à ciuibus subditis suis Brugis Flan drię. Ceterum dum subsidio totius imperij instructus Fridericus cęsar descendit in inferiorem Germaniam, dimissus est liber rex Maximilianus à Brugensibus.

Anno. 1490. hereditarias terras suas ducatus Austriaci occupatas ab Hungarorum rege Mathia iã mortuo repetiit, & possedit.

Anno. 1493. Imperator Fridericus tertius è viuis sublatus est in oppido Lyntz & Viennę sepultus. Eodem hoc anno Turcę incursionem fecerunt in Croatiã, sed à Maximiliano qui tũ in Austria erat, exercitu. 15. milliũ instructo repulsi sunt.

Eugenio. 4. mortuo successit papa Nicolaus. 5. ab hoc coronatus est Fridericus cęsar, & summa liberalitate fouit non solum eruditos Italię, sed & eos, q; Cõstantinopoli profugerant Romã, Gazã nimirũ, Trapezontium, Argyropylos, quorum ope

DE QVARTA MONARCHIA

opera omnes meliores artes renouatę sunt, & red
ditę emendatiores.

Post Nicolaum. 5. factus est papa Callistus. 3.

Callisto. 3. Incessit papa Pius secundus antea
Æneas Syluius dictus, erat Friderici Cęsaris Can
cellarius. Ingentes copias coęgit ex omnibus ter
ris aduersus Turcas, sed dum coeunt exercitus vn
dię, moritur, & re infecta, exercitus collectus dis
mittitur.

Post Pium. 2. factus est papa Paulus. 2.

Post Paulum. 2. factus est papa Xystus. 4.

Huius temporibus anno. 1480. Mahometes Tur
cicus cęsar Hydruntum in Italia obsedit, & poti
tus est, incredibili ibi tyrannide perpetrata. Ter
ror tantus Italię incussus erat, vt Xystus pontifex
sua fugam in Galliam adornaret, sed eodem tem
pore, quo capitur Hydruntum, moritur Mahome
tes, idę fatę quodam, ne latius Italiam peragraret
Porro interea dum hęc geruntur, belligeratur Al
fonso rex Neapolitanus cum Senensibus, sed nun
tio de Hydrunto allato properat redire in regnū
suum, atę obsesum Hydruntum eripit ex manu
Turcarum. Nam mortuo Mahomete, et iam pro
perantibus domum redire Turcis, ne quod diss
dium oriretur in regno ipsorū, facile obtinuit vr
bem Alfonso, profligatis ex Italia Turcis.

Post Xystum. 4. factus est papa Innocētius. 8.

Post Innocentiū factus est papa Alexander. 6.

Is filium habuit Ducem Valentinum, quem prin
cipem Vrbinatē fecit, illius hoc dictum erat: O cę
sar ō nullo. Aut cęsar aut nihil. Tandem nihil fa
ctus est. Nā propter varias suas technas, quę sum
mo cum dolo coniunctę erant, est trucidatus.

Initium artis imprimendorum librorum ty
pis aeneis ponunt sub Friderico tertio, & hanc ip
sant

nam artem excudendi libros Moguntia primam
reperitam ferunt anno. 1490.

Ars tormentorum bellicorum multo vetustior
est, & eam item in Germania excogitatum pu-
tant anno. 1380.

Maximilianus cęsar Germ. xxxviiij.

ANno Christi. 1494. imperium suum Maximilianus
auspicatus est defuncto patre, quo cum
viuente adhuc imperium simul administrarat an-
nos. 8. Ceterum post obitum patris regnavit an-
nos. 25. Auspicia imperij quanquam humilia & in-
firma fuerunt, tamen cessere postea ad summam
gloriam & incrementum regni Germanorum.

In initio imperij Maximiliani Carolus Gibbo-
sus exercitum in Italiam perduxit, & Neapolim
cepit. Ceterum post reditum suum in Galliam an-
no sequenti Neapoli iterum potitus est Ferdinandus
iunior, profligatis Gallis ex Italia auxilio Ma-
ximiliani, quos praesidij loco reliquerat Gallorum
rex apud Neapolitanos.

Gessit Maximilianus multa & ingentia bella,
primum in feriori Germania, Flandria & Braban-
tia, in quibus ipse sua manu dicitur multa praec-
lata facinora patrauisse, quorum ego audiui pleraque,
sed penitus explorata non habeo. Atque vti-
na contingeret aliquando quispiam peritus tantarum re-
rum, qui eas omnes historias in gloriam tanti prin-
cipis iusto volumine describeret, ac pro dignitate
fortitudinem atque virtutes tam strenui imperato-
ris in rebus gerendis orbi commendaret. Ipse audiui
ex Pyrcamero Norinber. a Maximiliano ipso res
gestas suas aliquot annorum adnotatas. Dixit enim
Nauigasse se vna cum caesare Maximiliano a Lyn-
da vrbe Constantiam vsque. Et quum iam inter
nauigandum ortium esset nactus Maximilianus,
V vocasse

DE QUARTA MONARCHIA

vocasse ad se scribam, eiq; dictasse latine vnus atq; hi res gestas, & aptissimo ordine, & oim circumstantiarum atq; occasionū explanatione. Caterum quū existimasset Pycamerus secreti aliquid forte excepturū scribam, ideoq; secedere vellet, iussisse tum Cæsarem vt maneret & auscultaret, quin & sub vesperū ea quæ dictauerat legenda præbuisse Pycamero, quæssissetq; nunquid placeret ista militaris latinæ dictio? & addidisse quob; Studio sibi esse ista compendiose & clare sic comprehendere, vt postea eruditis viris liceret eas historias tanto exactius per circūstantias & causas suas explicare. Et adfirmavit Pycamerus, nullius Germanici historici scripta stilo tam puro esse edita, atq; ea fuisset Maximiliani oratio. Et has ipsas annotationes adfectasse se post obitum Maximiliani, verum consequi non potuisse.

Sed hæc de inferioris Germaniæ rebus gestis dixisse satis sit.

Anno. 1495. in comitiis Wormacianis ex comitatu Wirtembergensi ducatus factus est, & comes Ebrardus primus dux creatus est.

Anno. 1499. Heluetij contra vicinos suos Austriacos arma mouerunt, ad quos eripiendos subito properauit Maximilianus ex Geldria, vbi tum quoque ei res erat. Porro multis vtrinq; leuioribus præliis commissis, constat circiter. 20. millia virorum concidisse. Tandem per transactionem res est composita.

Anno. 1501. crucis imagines vestibus hoim in Germania inciderunt passim, Verum simile quiddam iam sæpe antea factum erat.

Anno. 1504. Bauricū bellum fuit, in quo cæsar Maximilianus Bauriæ principes aduersus Philippum Palatinū comitē Rheni, & ducē Rupertum
filium

Philippi Palatini tuebatur. Is enim Georgij ducis Bauarici filia ducta Landshut et eā ipsam Bauarię partem hæreditario titulo transcribendā sibi affectabat. Sed Rupertus vnā cū sua cōiuge ē viuis sublatus est, dum geritur hoc bellū, & Palatinus magna parte sui principatus exutus est per Cæsarianos & Wirtebergenses. Quin & ingētes copię Bohemorū, qui in auxilium venerant Palatino, prostrate sunt ā Cæsare. Tandem vero vsus Maximilianus non minori prudentiā, q̄ mansuetudine, in gratiā recepit Palatinum, ne qua perturbatione receptæ iam diu constitutionis de iure Electiuo in imperio exoriretur.

Anno. 1505. obsedit Cæsaris exercitus Geldriæ duces in oppido Arnheim, eumq; vt sese dederet, subegit.

Anno. 1506. Philippus Maximiliani filius Hispaniarum rex & dux Burgundiæ, in fata cōcessit auno etatis suę vigesimo octauo.

Anno. 1507. non minus ingens q̄ diuturnū bellum cœpit Maximilianus aduersus Venetos, in quo & plurima cruenta prelia, & mirabiles mutationes acciderunt. Rex Gallorum Lodouicus primus ā Venetis stabat, postea ad Cæsarē defecit, Contra Iulius papa primus Cæsaris, deinde Venetorū partes est sequutus. Amiserūt in hoc bello Veneti prestantissimas suas vrbes Veronam, Paduam, Teruas & alias multas. Porro quum defecisset pontifex ad Venetos, & contra eum quoq; arma mouere cœpit rex Franciæ, quū iam vteret adhuc Cæsarianis militibus in Italia. Iā vero timebat Cæsar, si victoria potirent Galli, ne Neapolim q̄q; inuaderēt, et fortasse Romę etiā machinarent aliquid in perniciē imperij. Itaq; misit Cardinalē Saltzburgensem Matthæū Langium cōsiliarium.

DE QUARTA MONARCHIA

suum pacis poscendæ causa ad Iulium pōtificem,
priusq̄ in ter se confingerent pontifex & Gallus.
Iulius vt qui Hispanorum & Itatorū præsidio in-
structissimus erat, existimabat victoriæ spem cer-
tissimā esse, ideoq; pacis condiciones suscipere re-
cusauit. Prælium cōmissum est in Paschatis die an-
no. 1512. prope Rauennā urbem. Pontificis exerci-
tus succubuit, & conciderunt in eo conflictu viro-
rum sedecim millia. Neq; vero legitur vllam aliā
pugnā sub hæc tempora fuisse perinde grauem, in
qua vtrinq; tantis viribus sit certatū. Tum vero
post amissam victoriam vltro exoprauit Iulius cū
Maximiliano inire concordie foedera. Catei ū ne
quid tentaret amplius in Italia rex Gallorū, concī-
tabant aduersus eum Maximilianus & pontifex
Anglię regem, Germaniā & Heluetiam, atq; ita
demum coactus est Gallus deserere Italiā. Postea
Veneti quoq; Maximiliano reconciliati sunt.

Anno. 1519. obiit Maximilianus cæsar. Et eodē
anno Principes Electores Albertus Cardinalis
Episcopus Moguntinus, Marchio Brandeburgen-
sis, Heruannus Coloniensis episcopus Comes de
Wida, Richardus Treuerensis episcopus de Greif-
fenklou, Legatus Lodouici Bohemorum regis,
Lodouicus Palatinus Comes Rheni, Fridericus
Saxonie dux, Ioachimus Marchio Brandeburgen-
sis, Francofordie elegerunt legitimis suffragiis, &
magna prudentia Carolum Austrie & Burgun-
die principem, & Hispanie regem die. 28. Iunii.

Post Alexandrū. 6. factus est papa Pius tertius,
Is intra breue tempus ē vitis excessit.

Post Pium. 3. factus est papa Iulius. 2. aduersus
hunc edita scripta sunt per Bernhardinū Cardina-
lem in bello Veneto, de celebrando concilio. Res
propemodū schismatis occasionē præbisset, nisi
singū

ſingulari prudentia ſua id anteuortiffet Cæſar Maximilianus.

Post Iuliū. 2. factus eſt papa Leo. 10. Laurentij Medicis filius. Tēporibus Leonis anno. 1517. Martinus Lutherus primū aduerſus indulgentias pontificias ſcripſit, et inde plures poſtea diſputationes natę ſunt, quę res non vulgare viciffitudinē peperit in eccleſia apud Germanos.

Carolus. V. cęſar Germ. XXXIX.

ANno. 1519. cęſar electus eſt Carolus. V. Diui Maximiliani nepos. Hiſpanię rex, princeps Auſtrię & Burgundię. Miſſus eſt ab Electoribus ad nuntiandam hanc electionē Carolo, Palatinus Comes Fridericus in Hiſpanias. Itaq; ſequenti ſtatim anno appulit in Germaniā Carolus, & imperiali corona Aquisgrani eſt exornatus.

Anno. 1525. Franciſcus Gallorum rex apud Paviā in Longobardia à Cęſareanis militibus in conflictu captus eſt, et poſtea in Hiſpanias perductus. Incredibili plane clementiā, & moderatione animi in tanto ſucceſſu victorię uſus eſt Carolus. Nam Gallię regē captū non modo dimiſſum reſtituit in regnum, ſed affinitate etiā ſibi deuinxit, tradita ei ſore Leonora in matrimoniū. Duces prelii de quo modo diximus fuere, Nicolaus comes Salmenſis, Georgius Fronsbergius eques, Marcus Sittich, Dux Burbonenſis, Marchio Piſkeramus. Eodē hoc anno in Germania horribiles & antea nunq̄ auditi motus à ſeruis ruſticis in Alſatia, Sueuia, Frācia, Thuringia, et in illis terris quę ad Rhenum ſitę ſunt, excitabantur. Motus hi magna vi, & armis principū ſunt repreſſi, adeo q̄ intra meſes ferē tres ſupra centena millia ruſticorum conciderint in conflictu, non aliter atq; pecora trucidati. Porro Schaplerus quidā cognomēto

DE QUARTA MONARCHIA

dictus, duodecim articulos conscripserat de libertate Christiana, inter eos vel hic erat potissimus: Tributa non esse pendenda magistratui. Ex hac doctrina spe libertatis acquirendæ maxima pars rusticorum accensa, dicitur arma cepisse aduersus magistratus legitimos. In Mulhausen Thuringiæ oppido concionator Ecclesiasticus erat Thomas Monetarius dictus. Is palam docuit restauraturū se collapsum Ecclesiæ statum, gloriabaturq; priuatum sibi à Deo illuminationes contingere, & ad euertendam tyrannidem impiorū, gladium Gedeonis sibi cōmissum esse. Eduxit turmatim cohortes vulgi, iussitq; nōbiliarum domos diripi & Monasteriorū bona cōpulari. Ceterum dum depredāt passim plebeia copię sine ordine, deleuerunt eas Saxonię principes, & Landtgrauius Hessorum. Monetarius & sociorū eius plariq; capti sunt, & capite truncati pœnas impij sui instituti dederunt. Monetarius hic primus autor extitit phanatici illius erroris Anabaptistarū, qui etiamnum passim turbas exūscitat in Germania. In hoc versicula vtriusq; temporis, & de Francorū rege capto, & de strage rusticorū, ratio cōprehensa est:

Captus erat Gallus coeunt cum fure cohortes.

Anno. 1525. Ioannes œcolampadius Basileæ, & Vdalricus Zuinglius primū oīm scriptis libellis damnatū Berengarij errorem renouarunt, in participatione cœnæ dominicę non distribui verum corpus & sanguinē Christi. Tametsi anno superiori idem hoc odiosum argumentum insanus homo Andreas Carolostadius iam antea proposuerat.

Anno. 1526. à Solymano Turca cęsus est Hungarorum rex Lodouicus.

Anno. 1527. à duce Burbonensi Cæsarianus exercitus Romani perductus est, vrbs obsessa & ca-

pta

pta est, & direpta preterea. Pontifex obsidionis necessitate coactus in Angelica arce captum se dedit Cesarianis, sed eum pro singulari clementia sua liberum dimisit Cesar, ac pristinae dignitati restituit, vt Christiani orbis publicae tranquillitati consulere. Annorum numerus in hoc disticho est.

Altera post captos Gallos, populique furores

Aestas te capta, Roma cruenta fuit.

Anno. 1229. Carolus in Italiam profectus est, & summis honoribus a principibus & ciuitatibus omnibus exceptus est.

Eodem hoc anno mense octobri Turcicus imperator Solymanus centena millia & circiter quadraginta millia in Germaniam perduxit, id quod ipsos postea gloriatos esse in Cracouiensi vrbe coeptum est. Ac per aliquot septimanas Viennam Austriacae urbem obsedit, eamque grauius oppugnauit. Sed Palatinus comes Fridericus dux militum ab imperio designatus, magna celeritate collectum exercitum miserat Viennam, iam ante triduum quae vrbs obsideretur a Turcis. Aderat his in vrbe Vienna Palatinus comes Philippus, proinde benigno fauore Dei sic est fortissime defensa vrbs Vienna, vt tyrannus Turcarum cum summo probro, & cum maxima clade sui exercitus recedere sit coactus. Internuntius Polonorum dixisse fertur, circiter octoginta millia Turcarum in oppugnatione vrbs Viennae deleta esse, partem etiam in fuga comitatus inopia, & magnitudine frigorum perisse. Obsidionis annum ex his versiculis comprehendens:

Cesar in Italiam quo venit Carolus anno.

Cincta est Ripheis nostra Vienna Getis.

V 4

Anna

DE QVARTA MONARCHIA

Anno. 1530. vigesima secunda Februarij die Carolus cesar Bononiæ à Clemente pontifice imperij insignia accepit, solenni quadam magnificentia, & apparatu.

Postea in Germaniam reuersus est, & pridie corporis Christi Augustam venit, vbi comitiorum dies dictus erat. Venerant eo potissimi principes Germaniæ, à quibus summa veneratione exceptus est Carolus imperator. Quanquam vero varietate tentaret Cesar controuersias in religionis causa componere, & in tranquillitatem restituere, nihil certamen vel effici vel constitui potuit, in tanta diuersitate sententiarum. Tandem vulgato edicto mandauit veteres ritus ceremoniarum, & doctrinam vsitatam in Ecclesia Romana retinendam esse.

Eodem anno die Octobris octauo, ingens & nulla antea memoria hominum visa exundatio facta est Romæ, eaque circa viginti quatuor horas perdurauit, atque hac ipsa exundatione in Floræ campo ad longissimam hastæ altitudinem stante, multa ædificia, muri, domus, bona denique corrumpebantur.

Leone decimo mortuo factus est papa Adrianus Germanus natione, & oriundus ex Traiecto vrbe.

Post Adrianum electus est papa Clemens. 7. is à Cesaris exercitu captus est Romæ, propter fedus initum cum Gallorum rege, cui & præsidia miserat contra Imperatorem. Sed hanc ipsam iniuriam summa lenitate dissimulauit optimus Cesar, & ne qua occasio grauioris dissidij in orbe Christiano exoriretur, liberum dimisit pontificem Clementem septimum, à quo postea coronatus est Bononiæ.

Ferdie

Ferdinandus. XL. Germanus Cæsar.

ANNO. 1530. Ferdināduſ Hungarię & Bohemo
rum rex, archidux Auftria, &c. Cæſaris Caro
li frater Romanorum rex creatus eſt, idq; veterū
imperatorum exemplo, qui alios ſibi cooptare ſo
lebant, vt certum ſucceſſorem haberet imperiū,
& mortuo altero ne quod diſſidium vel belli oc
caſſo ſuboriretur inter imperij principes Electio
hęc facta eſt Colonię Anno. 1530.

Anno. 1531. rex Ferdinandus poſt electionē fa
ctam Aquigrani coronatus eſt in Ianuario. Eodē
anno Cometes in Germania, Italia & Gallia vi
ſus eſt circiter ſextum diem Auguſti, & primum
aliquot diebus mane ante ortū ſolis apparuit, inde
ſequutus eſt ſolem, & ſub veſperū poſt occaſum
ſolis circiter tres ſeptimanas viſus eſt, viſq; ad terti
um diē ſeptembris. Curſus eiſ fuit per Cancrū,
Leonē, Virginē, & Librā, vbi deſiit videri, neq;
apparuit amplius poſtea.

Non multo poſt in Octobri exortū apud Hel
uetios bellum eſt. Nam à Tiguranis obſeſſa itine
ra erant, ne vicinis eorum Tugianis, Vrianis, Sui
cianis, Syluianis & Lucernenſibus frumēta, ſalem
aliosq; commeatus quis poſſet apportare. Proin
de hi arma ceperunt aduerſus Tiguranos. Con
guruſ eſt in feſtis ſignis, & tribus preliis victi Ti
gurani ſuccubuerūt In primo conſlictu conciona
tor Eccleſiaſticus Tiguranorū Vdalrichus Zui
glius cæſus eſt. Interea ſedulo conati ſunt vicini
eorum Argentinenſes & Conſtantiani exuſcita
tam tragœdiam inter conſœderatos componere.
Itaq; poſt menſes octo & ſeptimanas ſex tumult
us conſiluit. Tiguranorū perierūt circiter quinque
millia, ab altera parte numero pauci. Annorum ra
tio in hoc dyſticho eſt.

DE QVARTA MONARCHIA

Occubuit patrio bellator Zuinglius ense.

Et pressa est armis gens populosa suis.

Anno. 1532. Carolus Cæsar ex Brabantia in superiorem Germaniam rediit, et in Martio vnâ cū fratre suo rege Ferdinando Ratisbonam venit comitiorum agendorum causa. Venerunt eò missi ex vrbibus imperiis legati, aderant & principum pleriq; aut saltem eorū legati, tractatum magno omnium consensu est de praesidio mittendo aduersus Turcarum irruptionem. Et vt certatim auxilia possent parari ab omnibus ordinibus imperij, vltro consensit Cæsar, vt pacis legibus cōstitutis disceptatio cōtrouersie religionis prorogaretur. In hac pace facienda egerunt ex mandato Cæsaris Episcopus Mogūtinus Albertus, Comes Palatinus Rheni Lodouicus, Electores, cum Ioanne Friderico Saxonie duce, qui a patre suo principe Saxonie Ioanne Electore missus erat, et cum legatis Philippi Landtgrauij Hessorum, et cum iis qui Electori Saxonie, & principi Hessorum obnoxij & coniurati erant. Conuentū celebrarunt primo Suinfordis, deinde Norinberge. Neque vero vel studium vel voluntatem desiderare potuisses in tribus his principibus, Cardinale Episcopo, Palatino, & Ioanne Friderico Saxonie duce, ad stabilem quandam concordiam faciendam in totius orbis Christiani commodum. Tandem vero induriam tempus permisit imperator, vsque ad futurum conciliū, vel si hoc nō cogeretur, ad futura comitia, in quibus de controuersia religionis ageret.

Porro in eodem hoc anno mēse Iunio ipso die Ioannis Baptiste Turcarum Cæsar Solimannus in Hungariam irrupit, & iuxta Bellogradum in terram descendit copiis ducentorum millium instructus, & nihil quicquam tentans in Austriam per-

rexit vsq; in Augustū, tum vero oppidulū Guns appellatum, in ipsis finibus Hungarię strum, supra dies viginti obsedit, & grauissimis oppugnationibus inuasit, sed frustra. Nam postquā tredecies oppugnasset, veluti fractus viribus discessit, sed hac lege, si dominus Nicolaus Iurischitz Hungarus, qui præerat oppidulo, sese prius dederet, tum enim oppidulū incolume, & ciues omnes saluos fore. Id vero vltro fecit Hungarus, vt vita et salus miserorum hominum in periculum non veniret.

Cæterum vbi Romanorum imperator Carolus. 5. Turcicę expeditionis accessum certo cognouit, grauissimo mandato ædito præcepit, vt princeps Germanię & omnes imperij ordines quanto possent exercitu Austriam peterēt, id quod factū est. Atqui vero quātas quisq; princeps copias adduxerit, id certo compertum adhuc non habeo. Illustrissimus princeps Marchio Ioachimus iunior Brandenburgensis clementissimus princeps meus, vt qui dux erat constitutus inferioris Saxonici circuli. 1100. equites & 4000. pedites Cæsari adduxit, & 10. Augusti die Berlino egressus est, Christus optimo principi, atque adeo Christianis omnibus victoriam donet, & celsitudinem eius feliciter reducat.

Ipsa die quū exercitū educeret Ioachim⁹ Marchio, implumes gallinacei pulli, vix ante biduum ouis exclusi, totū diē & sequentē noctē clara voce cecinerunt. Et quia id præter morē fato quodā factū videt, pro omine felicioris successus est iudicatum. Descripsit id Georgius Sabinus his versibus

Cum patris educens Ioachimus Marchio turmas
Castra, profecturis, signaq; mouit equis.

Auspice qui contra pharetratos Cæsare Turcas,
Acria pro Christi nomine bella gerit.

Ingre

DE QUARTA MONARCHIA

Ingrediente viam cantantes principe pulli

Insolitum liquida voce dedere sonum,

Præpete qui nondum vestiti corpora penna

Ante duos sed adhuc oua fuere dies

Hæc bona foelicem portendunt signa triumphum

Auguriis faustum talibus omen inest.

Nam cum Thebanis victi Lacedæmones armis

Sanguine fecerunt Leuctra cruenta suo

Martis aues, læto victoribus omine galli

Prospera vocali guttere signa dabant.

Imperator ipse ex Italia quoq; vocauerat in Au

striam Italorum et Hispanorū viginti millia, quo

rum dux fuit Antonius de Leua cognominatus,

prudētia & peritia rei militaris vir valde insignis.

Italici principes sua etiam præsidia miserunt, qui

bus præfectus dux erat Mantuanus princeps.

Præter hoc & in mari disposita erant ab impe

ratore præsidia milliū quinquaginta, qui nauigio

terras Turcicas inuaderēt, atq; ita demum vtrius

que imperij in oriente & occidente summa pote

stas maximis cōtra se viribus armatur. Certe iam

inde post lapsum Romani imperij Constantino

Magno mortuo nunquam copię maiores cōgres

sę sunt, adeo vt ad perpetuam quandam mutatio

nem rerum spectare euentus videatur. Deus det

Christianis, atq; adeo clementissimo nostro Cæ

sari victoriam. Equidem spero impietatem Turca

rum, quę cum summa tyrannide coniuncta est, nō

modo vltionem sui, sed & euersionem regni Tur

cici breui esse allaturam, & id etiam fore multa vi

dentur inditia comprobare. Ego saltē hic non con

temnenda quedam præfagia, quę cognita sunt au

toribus magnis, cōmemorabo obiter, & inter im

liberum vnicuiq; permitto quid de illis velit iudic

care. Neq; alia de causa putauit adicienda hæc esse.

nisi vt eorum saltem aliqua recordatio extaret, videntur enim sententiæ tales esse quæ negligi aut contemni prorsus non debent.

Non diu ante occupatam à Turcis Constantinopolin fuisse legi monachum quendam, non longe ab vrbe Constantinopoli, & eum vaticinatum, potituros quidem Turcas Constantinopoli, & euersuros regnum Grecorum, verum statim post annos octoginta amissuros esse Constantinopolin iterum, & delendos Turcas in Europa. Id vero tempus iam in proximo anno completum est, ex quo Constantinopolin Turcæ ceperunt.

Quin et peritissimus quidam Astrologus apud Neapolitanos Laurentius Miniatenfis Pontani præceptor ante annos. 60. in. 3. lib. suo hos versus scripsit de Iouis & Saturni coniunctione in Cancro, quam ille futurâ dicit, et fuit anno iam exacto millesimo quingentesimo quarto.

Illa autem nostris iam iam ventura sub annis
Est melior, nostræ legis vix pauca refringet
Aspera quæ nimium sacris & dura ferendis
Et genus omne mali tollet, pompasq; sacrorum
Ac regem dabit innocuum, qui terminet orbem
Et reget imperio populos, gentemq; rebellem
Imperio subdet, toti & dominabitur orbi.

Obseruatione dignissimi sunt hi versus, et ego ob gloriam clarissimi Cæsaris eos nolui prætere-
tere. Etenim quæ laus esse eminētior potest in Cæsare, q̄ quæ vocat eum, regem innocuū, quemadmodum & à Lichtebergio honestissime dictum est: Pudicus facie regnabit vbiq;.

Magdeburgi iam ante annos. 100. Latina Chronica scripta reperiuntur, in quibus hæc verba sunt: Ex sanguine Caroli Cæsaris & regum Galliæ imperator orietur Carolus dictus, dominabitur is in

tota

DE QVARTĀ MONARCHIA

tota Europa, per quem et ecclesie collapsus status reformabitur, & vetus imperij gloria restituetur. Nam veniet populus, qui dicitur populus sine capite, & tunc ve sacerdotibus, nauicula Petri vim patietur ingentem, sed conquescent tandem fluctus, et fruetur victoria. Imminent horribiles mutationes omnium regnorum, & monachorū astimatio peribit. Bestia Occidētis, & Leo Orientis dominabuntur in toto mundo, & perambulabūt Christiani in securitate annos quindecim Asiam, postea vero horribilia de Antichristo audientur.

Abbas Ioachim in fine Jeremiæ loquitur: Veniet Aquila grādis, quę vincet omnes preter vntū, qui tandem contemptus ā populo relinquetur.

Item & aliud vaticinium reperio quod minime obscurum est: Excitabitur Cæsar, perinde ac homo dulci sopore correptus, ē somno, hic reputabitur ab hominibus veluti mortuus, & ascēdet super mare magnum, et inuadet Turcas, ac vincet eos, vxores & liberos eorum ducet captiuos. Ingens metus, & terror magnus obruent Turcas, mulieres & pueri eorum lamentabuntur, & querelas effundēt, omnis terra Turearum tradetur in manus Romani Cæsaris. Audiui ex Lusitano quodam, Astrologum quendam dixisse Ferdinando Cæsaris nostri proauo, ab Hispaniarum rege Turcicum imperium domandum ac euertendum esse, et hunc ipsū regem interpretatū esse de Ferdinando, sed respōdisse Ferdinandū: Se id nō esse facturum, sed heredes suos posteros. Alia quę preterea restāt indicia, ea nunc pretermitto. Deus misericordiarū pater largiatur Christiano orbi gratiam & victoriam propter gloriam diuini nominis sui Amen.

Porro

Porro quæ iam accident, ea obseruabunt haud dubie homines magni & prudentes, qui iam vnâ in expeditione sunt. Ea vero qui de apparatu expeditionis comperta mihi fuere, recensui, ideoque nunc scripti finem facio.

In mense septembri huius anni iterum Cometes visus est, per aliquot septimanas, duabus horis mane ante exortum solis, & ad orientalem plagâ. Quum ego viderem, in Virgine, ni fallor, erat, & radiantem caudam protèderat inter meridiem, & occidentem. Iam vero ob tristiores & nubilum aspectû aëris per dies aliquot in hisce regionibus videri non potuit. Cæterû quis non iudicabit formidabile esse, ferè intra vnus anni spatium duos Cometas apparuisse? & quum illuxerit superioris anni nimirum. 1531. Cometes nō sine clade Orientis & Septentrionis, nam illis partibus minari videbatur. Etenim in Hungariam & Austriam Turcarum tyrannus irrupit. Rex Christiernus magna classe in Daniâ profectus ad repetendum regna sua, dedit se in manus patru sui Friderici regis Danorum, item & Christierni regis filius qui in

Cæsaris aula aiebatur, obiit, profecto metu

endum est et huius anni. 1532. Cometes

tem Italiæ, & Rhenanis parti-

bus magnum malum

portendere.

FINIS.

DE QUARTA MONARCHIA

Chronicorum libellus maximas qualq; res ge-
 stas apto ordine complecti debet, ita vt anno-
 rum ratio, & præcipue vicissitudines, quæ in re-
 gna, in religionē, & in res alias magnas cadere so-
 lent, quæat recte obseruari atq; cognosci. Etenim
 fieri non potest, vt vel vnius regni res gestæ vno
 libello quantumuis magno fatis describâtur, pro-
 pter varietatem circumstantiarum, & occasiones
 negotiorum, quæ inprimis sunt considerandæ. Ita
 enim historias scripserunt Herodotus, Thuecydi-
 des, Xenophon, Lilius. Reliqui Chronici tantū
 dicendi sunt, & qui historicorum nomen sibi vsur-
 pare nō debent, ostendunt enim res gestas breui-
 ter, et temporis ordine præposito monere tantum
 videntur cordatum lectorem, vt memorabiliora
 quædam obseruet. Id quod in his Chronicis nos
 quoq; fecimus, congestimus ea solū veluti in com-
 pendium, quæ potissima sunt visa, & eorum occa-
 siones nonnunquam indicauimus, vt tanto accuratius
 simile quiddam in similibus euentibus discas-
 mus obseruare & prospicere nobis. Cæterū quan-
 tas præterea utilitates alias conferant hæc Chroni-
 ca, id supra in præfatione exposuimus.

Equidem iam sub finē huius scripti iterū me-
 minisse volo lectorem sententiæ Elię, quam in ini-
 tio huius libelli posuimus, vt eo facilius et tempo-
 ris ordinem, & facta historiarum consideret, atq;
 obseruet. Item vt hoc quoq; cogitet, consumma-
 tionem rerum humanarum non longe abesse, iux-
 ta dictum Elię, mundi aetate annorum, 6000. spa-
 tio comprehendendi, & illud ipsum spatium non exple-
 ri, nam id anticipaturum esse deum propter corru-
 ptos mores mudi. Jam vero quum supra, 5000. an-
 norum mudi etiam, 500. elapsi sint, id quod ex sub-
 iecta tabula clare colligere licebit, dubium nō est,
 quit

quin ad metā decurrerit ferè atas mundi, vt Christus Dominus noster exuscitet mortuos aduentu suo, et iudicet vniuersum mundū, atq; adeo etiam diabolis et impiis omnibus damnatis in ignē æternum, eripiat vere pios ex omni mœrore & in perpetuam dei cognitionem atq; beatitudinem reponat. Præter hæc quoque mirabiles illę mutationes omnium ferè regnorum testantur, mundi finem prope esse. Sensimus enim intra annos paucos, nostra memoria regni pontificij, Gallię, Hungarię, Danię celsitudinē corruisse, & similes quidā euentus in alijs quoq; regnis sunt expectandi propediem. Daniel testatur statim post diminutas Turcarum vires, imminere terminum omnium rerum mundi. Atqui lapsus imperij Turcarū videbitur haud dubie (si modo volet Deus) iam intra annos paucos, et post sublatum ē viuus humanissimū Carolum Casarem nostrum fieri non potest, quin et Germanicum imperium miserabiliter diuellatur à Germanis ipsis. Vereor enim ne de monarchia inter duos tum grauissima concertatio sit futura. Deus pro immensa sua misericordia mitiget tam horribiles motus, & principū animos ad pacis & concordie studia conuertat.

Dissipata trāquillitas in Ecclesia signi loco esse potest, & periculum est, ne & illa quoq; bellis & incuria pontificum crescat, & latius propagetur.

Cæterum quando Christus ipse in Evangelio nos admonet periculorum, quę nouissimis tēporibus instabunt, non in iis solum quę ad corpus, sed quę ad spiritum pertinent, imò et cœlū ipsum horrendis obtenebrationibus, & cōiunctionibus terret & cōminatur, vt interim de illis signis nō dicā, quę prodita sunt in literis sacris de extremis tēporibus, vt tandem prospicere nobis discamus, & in

DE QVARTA MÓNARCHIA

tanta calamitate omnium rerum à solo deo præsidium ac consolationem petere & expectare non dubitemus. Quare monere hoc loco volui lectorem, vt in animum reuocaret tempora illa periculis & calamitatibus plena in foribus esse, & pericula illa nõ esse otioso aïo contemnenda. Etenim nõ leuis res est, sed quam suo incommodo omnium ordinum homines experiuntur, mutari & conuelli imperia, ac dissipari concordiam religionis. Mundi fabrica ingētis & vetustissimi adificij imaginem videtur præferre, quod subinde magis ac magis ruinam comminatur, collabente nunc hoc muro nunc alio pariete decidente. Ad eundē modum mundus ad casum præceps videtur hoc tempore, & grauiorem sensim ruinā trahit secum, alijs atq; alijs regnis succumbentibus. Neque vero putabit quisquam collapsurā tantę structurę molem sine grauissima commotione. Deus illuminet animos nostros, vt ferijs comminationibus Euangelij percussis in solo Christo consolationum et refrigerij præsidia queramus, & vt maximi principes in timore dei non minori prudētia, q̄ mansuetudinē vtantur, ad mitigandas occasiones malorū omnium. Sunt enim ad hoc constituti à deo, vt miserum & imbecille humanum genus sua cura & prudentia gubernent & tueantur. Et si in timore dei fecerint suum officium aderit quoq; illis deus, & fortunabit ea, quę agunt. Amen.

TABVLA ANNORVM MVNDI

di ex Bibliis, & Philone,

1656	vsq; ad diluuium.
292	ad natum Abraamum.
425	ad natum Moſen.
	ad egreſſum

- 80 ad egressionem ex Ægypto.
 480 ad templum Salomonis.
 138 vsq; ad Ioas regem.
 191 ad translatum Ieconiam in Babylonem
 11 ad deuastationem Ierusalem per Nabuc.
 70 Captiuitas Babylonica.
 191 Persarum Monarchia post exactam capti-
 uitatem Babyloniam.
 7 Alexander post obitum Darij.
 146 Græcorum regnum vsq; ad Iudam Ma-
 chabæum.
 137 Machabæorum regnū vsq; ad tempora
 Herodis primi apud Iosephum.
 30 Herodes, nam tricesimo Herodis anno
 Christus natus est.
 1332 Post natū Christum seruatorē nostrum
 Deum.

Anno mūdi ter millesimo nongentesimo qua-
 dragesimo quarto Christus est natus.

Anno hoc præsentī millesimo quingentesimo
 trigesimosecundo expleti sunt à condito mundo
 5476. anni.

Roma vrbs teste Eutropio steterat antè natū
 Christum septingentos quinquagintatres annos,
 & vt reuocetur ad calculum annorum ratio, aliter
 ferè supputari non potest ex veris historiis.

Anno hoc præsentī millesimo quingentesimo
 trigesimosecundo exacti sunt à condita vrbe Ro-
 ma. 2185. anni. Tam vetusta Babylon nō erat ante
 Alexandrum. Nam ab Abraam vsque ad tempo-
 ra Alexandri anni sunt mille sexcenti octoginta
 sex. Iam vero quum Roma vetustior sit Babylo-
 ne post duas Monarchias, non dubium est & eius
 finem prope adesse.

X. Necq;

DE QUARTA MONARCHIA

Neq; vero multum discrepat numerus annorum, qui in Bibliis est, ab ordine Monarchiarum apud precipuos scriptores historiarum Græcarū. Herodotus scribit Assyrios tenuisse Monarchiā quingentos viginti annos, & interea vsq; ad Medorum tēpora nullam firmam Monarchiā fuisse. Tribuit autem Medis vsq; ad Cyri imperium annos centū triginta. Id vero vt minime falsum videri potest, ita vehementer probo, nam si quis recte expendat, is facile intelliget à Bibliis sacris nō dissentire. Quōd Assyriorum monarchiā stetit dicit annos quingentos viginti, id haud dubie referri vult ad illud tēpus, quo regnū Babylonicū & Niniue vrbis nondū diuulsū erat, atq; adeo quū apud Babylonem Assyriū tantū imperabant.

Agathias libro secundo de bello Gotthorum scribit Ctesiam & annorum numerum, & ordinē Monarchiarum ita posuisse. Erat autē Ctesias Græcus, qui, quum Artaxerxes Mnemon & Cyrus iunior inter se belligerarentur, in expeditione vnā fuit, ac medicū egit, Captus in bello deductus est tandem in Babylonem, vbi nō sordide tractatus est, ac tum perlectis historiis rerum Babylonicarum ab initio eius regni annorum numerum in ordinem digessit ad hunc modum.

A Nino vsq; ad initium regni Medorum quā primum ab Assyriis defecerāt, sunt anni mille trecenti sexaginta, & hunc ordinē sequuntur omnes qui scripserunt postea, Diodorus Siculus & Iustinus. Diodorus Siculus libro tertio sic scripsit: Similiter & cæteri reges ad Sardanapalum vsq; triginta regnum tenuere, cuius tempore Assyriorū imperium, quod annos mille trecentos sexaginta durauerat, quemadmodum Ctesias libro secundo tradit, ad Medos trāsit, Iustinus sic ait: Imperium Assyriū,

Syr̄i, qui postea Syri dicti sunt, annos mille trecentos tenuere, Herodotus prætermittit aliquid interea dum collapsum Assyriorum regnū ad Medos peruenit. Quin & hoc puto, hos annos Ctesia ab initio Babylonis hoc est à Nemroth, non à Nini temporibus esse intelligendos.

Medi post defectiōnē ab Assyriis regnauerunt vsq; ad Cyrum circiter trecentos annos, quemadmodum Agathias ex Ctesia colligit.

Persarum regnum vsq; ad Alexandrum durauit annos. 228. teste Agathia & Græcis scriptoribus plarisque.

Alexander & eius posterii Babylonem tenuerunt ad id vsq; tempus, quo Parthorum potentia crescere cœpit, & ponit Agathias. 300. minus. 7. atque id est ab Alexandro vsq; ad Augusti tēpora.

Postea in Oriente regnarunt Parthi annos centum vsq; ad Cæsaris Alexandri Seueri tempora, ac tum Artaxerxes Persarum vltimū regem Parthorum Artabanum transfodit, atq; ita Orientale regnum ad Persas rediit, qui deinde potentia claruerunt ad Mahometis vsq; tempora. Nam posterii Mahometis inuaserūt Persas, & totius Arabiæ imperium occuparunt. Cæterum Turcæ Syriam tenent, qui & postea Asiam minorem subegerunt.

Atq; ita demum variis mutationibus agitata Orientis regna, subinde ab aliis populis ad alios sunt translata. Operæpretium in primis est hæc omnia reputare, vt omnium temporum & historiarum ordine cognoscatur.

Huc vsque Carion.